

Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta
dabas parka „Salacas ieleja”
posma Rozēni – Mērnīki
DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNS

*Limbažu rajons
Ainažu un Staiceles pilsētu ar lauku teritorijām
pašvaldības*

Plāns izstrādāts laika periodam no 2005. gada līdz 2014. gadam.

Izstrādātājs:

s/o „Baltijas Vides forums”
Projekta vadītāja: Anda Ruskule

Projekta finansētāji:

Vācijas Federālā vides aizsardzības
un kodoldrošības ministrija

Latvijas Vides aizsardzības fonds

RĪGA 2004

DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNA IZSTRĀDES GRUPA

Plāna izstrādē iesaistītie eksperti:

Anda Ruskule, *ģeogrāfija, ainavekoloģija*
Māra Āboliņa, *sociālekonomiskā ģeogrāfija*
Jānis Birzaks, *ihtioloģija*
Valda Baroniņa, *botānika*
Otars Opermanis, *ornitoloģija*
Dimitrijs Telnovs, *entomoloģija*
Jānis Ozoliņš, *terioģija*
Una Krutova, *kartogrāfija*

Plāna izstrādē piesaistītie Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta speciālisti:

Andris Urtāns, *hidrobioloģija*
Dainis Ozols, *ģeoloģija*
Aldis Liepiņš, *mežu ekoloģija*

Plāna izstrādes uzraudzības grupa:

Gundega Freimane, *vecākā referente, Dabas aizsardzības pārvalde*
Andris Urtāns, *direktora vietnieks, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts*
Aivars Liepa, *direktora vietnieks, Valmieras reģionālā vides pārvalde*
Maiga Pikšena, *virsmēzīne, Limbažu virsmēžniecība*
Antra Strautniece, *inženiere vides aizsardzības jautājumos, Limbažu virsmēžniecība*
Vilmārs Katkovskis, *izpilddirektors, VAS „Latvijas valsts meži”, Rietumvidzemes mežsaimniecība*
Jānis Bakmanis, *domes priekšsēdētājs, Staiceles pilsētas ar lauku teritoriju dome*
Ojārs Zvejnieks, *domes priekšsēdētājs, Ainažu pilsētas ar lauku teritoriju dome*
Edijs Šmits, *zemes īpašnieks*

© Baltijas Vides forums, Rīga, 2004
Peldu iela 26/28, Rīga, LV-1050, Latvija
Tel.: +371 735755; Fakss: +371 7507071
<http://www.bef.lv>

Vāka foto: A. Urtāns

SATURS

IEVADS	7
KOPSAVILKUMS	9
1. APRAKSTS	11
1.1. TERITORIJAS JURIDISKĀS SAISTĪBAS	11
1.1.1. <i>Latvijas likumdošana</i>	11
1.1.2. <i>Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības</i>	15
1.1.3. <i>Īpašuma tiesības</i>	15
1.2. VISPĀRĒJA INFORMĀCIJA PAR TERITORIJU:.....	16
1.2.1. <i>Atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātes</i>	16
1.2.2. <i>Esošais zonējums</i>	16
1.2.3. <i>Apsaimniekošanas infrastruktūra</i>	16
1.2.4. <i>Aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture</i>	19
1.2.5. <i>Kultūrvēsturiskais raksturojums</i>	19
1.2.6. <i>Kartogrāfiskais materiāls</i>	20
1.3. TERITORIJAS FIZISKI - ĢEOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS	21
1.3.1. <i>Klimats</i>	21
1.3.2. <i>Ģeoloģija, ģeomorfoloģija</i>	21
1.3.3. <i>Hidroloģija</i>	22
1.3.4. <i>Augsnes</i>	22
1.3.5. <i>Ainavas</i>	22
1.3.5.1. <i>Ainavu ekoloģiskās struktūras raksturojums</i>	23
1.3.5.2. <i>Ainavas vizuāli estētiskais raksturojums</i>	24
1.4. TERITORIJAS BIOĻĢISKAIS RAKSTUROJUMS	25
1.4.1. <i>Flora</i>	25
1.4.2. <i>Fauna</i>	29
1.4.2.1. <i>Putni</i>	29
1.4.2.2. <i>Zīdītājdzīvnieki</i>	30
1.4.2.3. <i>Bezmugurkaulnieki</i>	31
1.4.2.4. <i>Zivis</i>	33
1.4.2.5. <i>Citi ūdens organismi</i>	36
1.4.3. <i>Sauszemes biotopi</i>	37
1.4.4. <i>Ūdens biotopi</i>	43
1.5. TERITORIJAS SOCIĀLEKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS	45
1.5.1. <i>Demogrāfiskā analīze (iedzīvotāji, nodarbinātība)</i>	45
1.5.2. <i>Teritorijas izmantošanas veidi</i>	45
1.5.2.1. <i>Tūrisms un atpūta</i>	45
1.5.2.2. <i>Lauksaimniecība</i>	46
1.5.2.3. <i>Mežsaimniecība</i>	46
1.5.2.4. <i>Zivsaimniecība</i>	47
1.5.2.5. <i>Medības</i>	48
1.5.2.6. <i>Derīgo izrakteņu izmantošana</i>	48
1.6. IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS.....	49
2. TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS	51
2.1. TERITORIJA KĀ VIENOTA DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA UN TO IETEKMĒJOŠIE FAKTORI.....	51
2.2. BIOTOPĪ KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN TOS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI.....	52
2.2.1. <i>Saldūdeņi</i>	52
2.2.2. <i>Pļavas</i>	54
2.2.3. <i>Purvi</i>	55
2.2.4. <i>Iežu atsegumi</i>	56
2.2.5. <i>Meži</i>	56
2.3. SUGAS KĀ DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	58

2.3.1. Zivis	58
2.3.2. Bezmugurkaulnieki.....	59
2.3.3. Augi.....	60
2.3.4. Zīdītāji	62
2.3.5. Putni.....	63
2.4. CĪTAS TERITORIJAS VĒRTĪBAS UN TĀS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	64
2.5. TERITORIJAS VĒRTĪBU APKOPOJUMS UN PRETNOSTATĪJUMS	65
3. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS MĒRĶI.....	67
3.1. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS IDEĀLIE JEB ILGTERMIŅA MĒRĶI.....	67
3.2. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS ĪSTERMIŅA MĒRĶI PLĀNĀ APSKATĪTĀJAM APSAIMNIEKOŠANAS PERIODAM	67
4. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI	69
4.1. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI	69
4.2. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMU DETALIZĒTS APRAKSTS	73
4.3. IETEICAMĀIS TERITORIJAS ZONĒJUMS.....	88
5. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA	89
5.1. PLĀNA IEVIEŠANAS PRAKTISKIE ASPEKTI	89
5.2. PLĀNA ATJAUNOŠANA (PLĀNĀ PAREDZ TĀ DARBĪBAS LAIKU, KĀ ARĪ PĀRSKATĪŠANAS UN ATJAUNOŠANAS TERMIŅU)	89
5.3. NEPIECIEŠAMIE GROZĪJUMI TERITORIJAS PLĀNOJUMOS	89
5.4. INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMU PROJEKTS.....	90
PIELIKUMI.....	94

Ievads

Dabas parka "Salacas ieleja" posma Mērnīki - Rozēni dabas aizsardzības plāns ir izstrādāts Baltijas Vides foruma projekta "Natura 2000 vietu apsaimniekošana – vajadzības, iespējas, perspektīvas" ietvaros. Projektu finansē Vācijas Federālā Vides aizsardzības un kodoldrošības ministrija un Latvijas Vides aizsardzības fonds. Projekta mērķis ir atbalstīt Latvijas dabas aizsardzības institūcijas Natura 2000 vietu apsaimniekošanā un kā vienu no galvenajiem darbības virzieniem tas ietver dabas aizsardzības plānu izstrādi īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kas iekļautas Eiropas Savienības nozīmes aizsargājamo teritoriju tīkla - Natura 2000 potenciālo vietu sarakstā.

Sākotnēji Salacas ieleja aizsardzības statusu ieguva, lai aizsargātu Salacas upi un tās lašu populāciju. Šobrīd dabas parks ietver arī ielejas nogāzes un tām piegulošās pamatkrasta teritorijas, tādējādi ietverot gan dabas, gan ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības. Dabas parks ir nacionālas nozīmes aizsargājamā teritorija, kas vienlaicīgi ietilpst arī Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta ainavu aizsardzības zonā. Turklāt šī teritorija ir nozīmīga arī Eiropas mērogā – pateicoties lielam Eiropā aizsargājamo biotopu īpatsvaram, tā iekļauta potenciālo Natura 2000 vietu sarakstā.

Salacas ielejas posms Rozēni – Mērnīki (līdz Ainažu un Salacgrīvas pašvaldību robežai), kuram izstrādāts šis dabas aizsardzības plāns, aizņem apmēram 1/5 daļu no dabas parka teritorijas. Šajā posmā, tāpat kā visā dabas parka teritorijā, ir sastopamas nozīmīgas dabas aizsardzības un ainaviskās vērtības, kuru pastāvēšanā svarīgu lomu ieņem tradicionālā saimnieciskā darbība un teritorijas kultūrvēsturiskā vide.

ANO Attīstības programmas un Pasaules Vides fonda (UNDP/GEF) projekta „Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervātā” ietvaros 2003. gada pavasarī tika izstrādāts stratēģisks dabas aizsardzības plāns visai dabas parka „Salacas ieleja” teritorijai, kurš atbilda reģionālā līmeņa plānojumam. Taču, lai veiktu praktisku dabas aizsardzības pasākumu plānošanu lokālā līmenī, bija nepieciešams papildus sagatavot detalizētākus aizsardzības plānus atsevišķiem ielejas apsaimniekošanas iecirkņiem, kas izdalīti UNDP/GEF projekta ietvaros sagatavotajā stratēģiskajā plānā. Posms Rozēni – Mērnīki ietver vienu no šiem apsaimniekošanas iecirkņiem.

Dabas aizsardzības plāns posmam Rozēni - Mērnīki izstrādāts laikā no 2003. gada jūnija līdz 2004. gada aprīlim. Tas balstīts uz teritorijas apsaimniekošanas mērķiem, kas izvirzīti UNDP/GEF projekta ietvaros sagatavotajā dabas aizsardzības plānā visam Salacas ielejas dabas parkam. Galvenais plāna uzdevums ir sabalansēt dabas aizsardzības intereses, ainavisko vērtību saglabāšanu un teritorijas ilgtspējīgas attīstības iespējas.

Plāna izstrādes darba grupu veidoja Baltijas Vides foruma darbinieces - Anda Ruskule un Māra Āboliņa, kā arī pieaicinātie speciālisti - Valda Baroniņa, Jānis Birzaks, Otars Opermanis, Dimitrijs Telnovs un Jānis Ozoliņš. Plāna sagatavošanā nozīmīgu lomu ieņēma arī Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta darbinieki – Andris Urtāns, Dainis Ozols un Aldis Liepiņš, kuri sniedza informāciju par upes hidroloģiju, ielejas ģeoloģiju, upes un mežu ekosistēmām, kā arī ierosinājumus teritorijas apsaimniekošanai. Kartogrāfisko materiālu sagatavoja Una Krutova. Konceptuālo atbalstu un lielu ieguldījumu plāna rediģēšanā sniedza Inga Račinska.

Plāna gatavošanas laikā tika uzsākts dialogs ar teritorijas zemes īpašniekiem. Pirms plāna izstrādes uzsākšanas 2003. gada 20. jūnijā notika informatīvā sanāksme visu iesaistīto pušu pārstāvjiem, taču zemes īpašnieki tajā bija ļoti maz pārstāvēti. Tādēļ plāna izstrādātāji 2003. gada 9. decembrī organizēja vēl vienu sanākumi, uz kuru personiski tika uzaicināti visi zemes īpašnieki. Ielūgumam bija pievienota arī aptaujas anketa, kurā zemes īpašnieki bija lūgti sniegt informāciju par patreizējo zemes izmantošanu un nākotnes iecerēm, kā arī viņuprāt nozīmīgākajām dabas vērtībām viņu īpašumos. Gan aptaujas rezultātā, gan arī sanāksmes laikā iegūtā informācija un ieteikumi tika ņemti vērā dabas aizsardzības plāna izstrādē. Aptaujas rezultāti apkopoti **2. pielikumā**, bet pati aptaujas anketa pievienota **3. pielikumā**.

Plāns izstrādāts atbilstoši Vides ministrijas rīkojumā Nr. 120 noteiktajām prasībām. Atbilstoši šim rīkojumam Dabas aizsardzības pārvalde ir izveidojusi uzraudzības grupu, kuras uzdevums ir uzraudzīt plāna izstrādes procesu. Tās sastāvā ir pārstāvji no Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta administrācijas, Dabas aizsardzības pārvaldes, Ainažu un Staiceles pašvaldībām, Valmieras Reģionālās vides pārvaldes, Valsts meža dienesta Limbažu virsmežniecības, VAS „Latvijas valsts meži” Rietumvidzemes mežsaimniecības, kā arī viens zemes īpašnieku pārstāvis. Kopumā notikušas 4 uzraudzības grupas sanāksmes (skat. **15. pielikumu**).

2004. gada 1. aprīlī plāns tika nodots Ainažu un Staiceles pašvaldībām, kur ar to varēja iepazīties visi interesenti un sūtīt savus komentārus un ieteikumus plāna izstrādātājiem. 14. aprīlī Rozēnos notika plāna sabiedriskā apspriešana, kurā kopumā piedalījās 36 dažādu ieinteresēto pušu pārstāvji, t. sk. 25 zemes īpašnieki. **11. pielikumā** ir pievienots sabiedriskās apspriešanas sanāksmes protokols, **12. pielikumā** - kopsavilkums par izteiktajiem ierosinājumiem un norādes, kā tie ir iestrādāti plānā.

2004. gada maijā plāns tika iesniegts Ainažu un Staiceles pašvaldībām apstiprināšanai. Ainažu pašvaldība 14. jūlija domes sēdē plānu apstiprināja (skat. **13. pielikumu**). Staiceles pašvaldība 2004. gada 19. maija domes sēdē plānu noraidīja, balstoties uz dabas aizsardzības plāna robežu neatbilstību MK noteikumiem Nr. 83 „Par dabas parkiem” (skat. **14. pielikumu**). Tikšanās laikā ar pašvaldības pārstāvi robežu jautājums tika precizēts un plānam tika pievienota shēma, kas parāda plāna izstrādes teritorijas novietojumu un robežas dabas parka „Salacas ieleja” teritorijā (skat. 1. attēlu). 2004. gada 14. septembra domes sēdē Staiceles pašvaldība plānu apstiprināja.

Pēdējā plāna izstrādes uzraudzības grupa notika 2004. gada 29. oktobrī, kurā uzraudzības grupas locekļi tika informēti par sabiedriskās apspriešanas rezultātiem, pašvaldību lēmumiem, kā arī par to kā ierosinātās izmaiņas tikušas iekļautas plānā. Uzraudzības grupas locekļi akceptēja plānu, neizvirzot būtiskus iebildumus. Sanāksmes protokols ar visu uzraudzības grupas locekļu parakstiem pievienots **15. pielikumā**.

Kopsavilkums

Dabas parka „Salacas ieleja” galvenās dabas aizsardzības vērtības ir pati Salacas upe un to ietverošais biotopu komplekss. Pēc ekspertu sniegtā vērtējuma nozīmīgākie ir upes straujtecēs biotopi, ielejas nogāžu un gravu meži (t.sk. baltalkšņu un jaukto koku gāršas), bioloģiski vērtīgo pļavu biotopi, kā arī viens no galvenajiem Salacas ieleju raksturojošiem elementiem - smilšakmens atsegumi. Savukārt, no sugu aizsardzības viedokļa, nozīmīgākās ir zivju sugas (lasis, taimiņš un upes nēģis).

Ielejas biotopu mozaikveida komplekss atspoguļo tradicionālai lauku ainavai raksturīgās iezīmes. Tā kā šāda ainava mūsdienās ir arvien retāk sastopama, tas piešķir dabas parkam īpašu etalona vērtību.

Skatoties plašākā mērogā, Salacas ieleja veido upes koridoru, kas apkārtnes viļņotajā līdzenumā izdalās kā īpašs ainavas struktūras elements ar ļoti būtisku ainavu ekoloģisko nozīmi. Tas kalpo par migrācijas ceļu daudzām sauszemes un upes dzīvnieku un augu sugām, bet mežiem klātās upes nogāzes novērš augsnes eroziju un kavē duļķu materiāla un citu piesārņojumu ieskalošanos upē.

Galvenie faktori, kas ietekmē sugu un biotopu stāvokli dabas parka teritorijā, ir:

- Upes piesārņojums, kas veicina eutrofikāciju un līdz ar to arī straujteču aizaugšanu ar ūdensaugiem, kā rezultātā samazinās sugu daudzveidība upē un nārsta vietām piemērotās platības.
- Lauksaimnieciskās darbības apsūkums, kā rezultātā aizaug bioloģiski vērtīgās pļavas, kā arī mazinās ielejas ainaviskā vērtība.

Nākotnē ielejas dabas un ainavisko daudzveidību būtiski var ietekmēt arī tūristu skaita pieaugums, ka arī nekontrolēta ielejas krastu apbūve.

Lai sekmētu ielejas dabas un ainavisko vērtību saglabāšanu, to sabalansējot ar teritorijas ilgtspējīgu attīstību, dabas aizsardzības plānā izvirzīti šādi īstermiņa mērķi, kuri realizējami 10 gadu periodā:

- Apsaimniekot teritorijas dabas vērtības atbilstoši dabas aizsardzības prasībām;
- Saglabāt un pilnveidot teritorijas ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības;
- Pilnveidot tūrisma un atpūtas infrastruktūru, ievērojot dabas aizsardzības prasības;
- Veicināt sabiedrības izglītošanu, iepazīstinot ar teritorijas dabas, ainaviskajām un kultūrvēsturiskajām vērtībām;
- Veicināt sadarbību starp zemes īpašniekiem, ZBR administrāciju, pašvaldībām un valsts institūcijām dabas parka apsaimniekošanā;
- Izveidot monitoringa sistēmu dabas aizsardzības plāna darbības novērtēšanai.

Plānā paredzētie galvenie apsaimniekošanas pasākumi, kas vērsti uz biotopu un sugu saglabāšanu, ir straujteču un zivju nārsta vietu atjaunošana, izpļaujot ūdens augus un atjaunojot krācītes, bioloģiski vērtīgo pļavu regulāra pļaušana vai ganīšana atbilstoši plānā noteiktajām prasībām un zivju resursu aizsardzība, veicot regulāru zivju resursu stāvokļa novērtējumu visā upes garumā, nosakot ierobežojumus to izmantošanai, kā arī informējot sabiedrību par šādu pasākumu nepieciešamību. Plānā ir noteikti saimnieciskās darbības ierobežojumi bioloģiski vērtīgajos meža biotopos uz ielejas nogāzēm un gravās.

Bioloģiski vērtīgo biotopu apsaimniekošana atbilstoši dabas aizsardzības prasībām kopumā veicina arī ielejas ainavisko vērtību saglabāšanu. Tomēr reizēm šie divi aspekti nonāk pretrunā un ir jāizvēlas, kas konkrētajā vietā ir uzskatāms par prioritāti – atklātas ainavas veidošana, īpašu ainavas elementu izcelšana, vai arī retu biotopu un sugu aizsardzība. Plānā ir izvērtētas teritorijas, kuras ir īpaši nozīmīgas no ainaviskā viedokļa un paredzēti pasākumi to apsaimniekošanai, galvenokārt novēršot to turpmāku aizaugšanu un ainaviskas vērtības zaudēšanu. Norādītas arī vietas, kur nepieciešams izcirst krūmus, lai atsegtu īpašus ainaviskus elementus, piemēram, atsegumus, lielus kokus, kā arī potenciālas skatu vietas.

Lai veicinātu tūrismu un teritorijas ilgtspējīgu attīstību, plānā noteiktas prasības tūristu apmetņu un autostāvvietu ierīkošanai un labiekārtošanai, ieteikti iespējamie dabas taku maršruti un nosacījumi to ierīkošanai, norādītas iespējamās skatu vietas, kā arī paredzēti pasākumi vienotas tūrisma infrastruktūras veidošanai visā dabas parka teritorijā.

Sabiedrības informēšanai un izglītošanai plāna ietvaros paredzēts izvietot informācijas standus tūristu apmetņu vietās un autostāvvietās, kā arī norādes uz nozīmīgiem dabas un kultūrvēsturiskiem objektiem, tūristu apmetnēm, apdzīvotām vietām un brīdinājuma zīmes ūdenstūristiem par šķēršļiem upē un ieteikumiem, kā tos apiet.

Lai nodrošinātu plānā paredzēto pasākumu ieviešanu un teritorijas veiksmīgu apsaimniekošanu, nepieciešams sekmēt sadarbību starp zemes īpašniekiem, pašvaldībām un valsts institūcijām un ZBR administrāciju. Koordinējošo lomu šī uzdevuma veikšanai būtu jāuzņemas BO SIA „Salacas ieleja”, kura apvieno visas pašvaldības ap Salacas upi (izņemot Salacgrīvas pašvaldību) un ir atbildīga par ielejas apsaimniekošanu.

Lai kontrolētu plāna ieviešanu un novērtētu tā noteikto pasākumu efektivitāti, ir noteikti plāna tehniskās izpildes kontroles rādītāji, kā arī mērķu izpildes kvalitātes rādītāji, kuru saraksts gan vēl nav pilnīgs.

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts 10 gadu periodam un tā atjaunošana veicama 2014. gadā.

Plānam pievienots arī teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts, kurš nosaka teritorijas iedalījumu trīs funkcionālajās zonās – dabas lieguma, dabas parka un neitrālajā zonā. Katrai no zonām ir noteikts atšķirīgs dabas aizsardzības režīms, norādot pieļaujamās un aizliegtās darbības.

1. APRAKSTS

1.1. Teritorijas juridiskās saistības

1.1.1. Latvijas likumdošana

Salacas ielejas posms Mērniedi – Rozēni atrodas Salacas ielejas dabas parka teritorijā, kā arī ZBR teritorijā ainavu aizsardzības zonā. Līdz ar to šā posma aizsardzību un apsaimniekošanu nosaka likumdošanas aktu kopums, kas aprakstīts *tabulā 1.1.*

Tabula 1.1 Latvijas likumdošanas normatīvie akti

Latvijas Republikas likumi	
Dabas aizsardzība	
Likums „ <i>Par vides aizsardzību</i> ”, spēkā no 06.08.1991 (grozījumi 10.01.1997; 22.05.1997; 20.06.2000; 20.12.2000; 20.12.2001; 24.10.2002; 15.05.2003)	Likums nosaka resursu ilgtspējīgu izmantošanu, valsts pārvaldes institūciju un pašvaldību kompetenci vides aizsardzībā un dabas resursu izmantošanā, LR iedzīvotāju tiesības uz kvalitatīvu dzīves vidi, kā arī pienākumus vides aizsardzībā un dabas resursu izmantošanā, sabiedrības tiesības saņemt informāciju par vidi un piedalīties ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanā.
Likums “ <i>Par īpaši aizsargājamām teritorijām</i> ”, spēkā no 07.04.1993 (grozījumi 05.08.1997; 30.10.1997; 28.02.2002 un 12.12.2002; 20.11.2003)	Likums nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (ĪADT) sistēmas pamatprincipus, veidošanas, pārvaldes, stāvokļa un kontroles kārtību, kā arī savieno valsts, starptautiskās, reģionālās un privātās intereses šajās teritorijās. Likums arī nosaka aizsargājamo teritoriju kategorijas, atbilstoši kurām Salacas ieleja ietilpst biosfēras rezervāta ainavu aizsardzības zonā un dabas parku kategorijā.
Likums “ <i>Par Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātu</i> ”, spēkā no 13.01.1998 (grozījumi 24.05.2001; 21.01.2004)	Likums nosaka ZBR lomu kā starptautiskas nozīmes aizsargājamo teritoriju, definē tās mērķus un uzdevumus, kā arī norāda teritorijas robežas. Likumā ir arī noteikta biosfēras rezervāta pārvaldes sistēma un tā funkcionālais zonējums.
“ <i>Sugu un biotopu aizsardzības likums</i> ”, spēkā no 05.04.2000	Likums regulē sugu un biotopu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību, kā arī to noteikšanas kārtību. Likumā ir definēts sugu un biotopu labvēlīgais aizsardzības statuss. Likums nosaka zemes īpašnieku un lietotāju pienākumus, kā arī tiesības uz kompensāciju.
Aizsargjoslas	
“ <i>Aizsargjoslu likums</i> ”, spēkā no 11.03.1997 (grozījumi 21.02.2002; 19.06.2003)	Likums nosaka aizsargjoslu veidus un to funkcijas, izveidošanas pamatprincipus, uzturēšanas un stāvokļa kontroles kārtību, kā arī saimnieciskās darbības aprobežojumus aizsargjoslām. Atbilstoši likumam, Salacas ielejai piemērojama ne mazāk kā 100 m plata aizsargjosla katrā krastā, kas pieder pie vides un dabas resursu aizsargjoslu tipa.
Ūdens apsaimniekošana un zvejniecība	
“ <i>Ūdens apsaimniekošanas likums</i> ”, spēkā no 15.10.2002 (grozījumi 12.12.2002)	Likuma mērķis ir nodrošināt tādu virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzības un apsaimniekošanas sistēmu, kas veicinātu ilgtspējīgu un racionālu ūdens resursu izmantošanu, aizsardzību un iedzīvotāju apgādi ar labas kvalitātes virszemes un pazemes ūdeni, kā arī novērstu ūdens un no ūdens tieši atkarīgo sauszemes ekosistēmu pasliktināšanos, aizsargātu šīs ekosistēmas un uzlabotu to stāvokli.
“ <i>Zvejniecības likums</i> ”, spēkā no 28.04.1995 (grozījumi 05.08.1997; 01.10.1997; 29.10.1998; 17.02.2000; 18.10.2001; 19.06.2003; 30.10.2003)	Likums regulē LR iekšējo ūdeņu, teritoriālo jūras ūdeņu un ekonomiskās zonas ūdeņu zivju resursu iegūšanu, izmantošanu, pētīšanu, saglabāšanu, pavairošanu un uzraudzību. Likums nosaka zvejas tiesības publiskajos, valsts un privātajos ūdeņos. Likums arī norāda tauvas joslas noteikšanas kārtību dažāda tipa ūdeņos un

	tajā pieļaujamās darbības. Gar Salacas upi tauvas joslas platums ir 10 m.
Mežsaimniecība un medības	
„Meža likums”, spēkā no 17.03.2000 (grozījumi 13.03.2003)	Likums regulē visu Latvijas mežu ilgtspējīgu attīstību, garantējot visiem meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem vienādas tiesības un pienākumus.
„ Medību likums”, spēkā no 07.08.2003	Likums nosaka medību saimniecības pamatnoteikumus, t.sk. medību tiesību iegūšanas kārtību, medību platības, nomedīšanas apjomus, neatļautos medīšanas veidus, kā arī medību resursu uzraudzību un kontroli.
Tūrisms	
„Tūrisma likums”, spēkā no 01.01.1999 (grozījumi 07.10.1999; 24.01.2002; 27.02.2003)	Likums nosaka kārtību, kādā valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības un uzņēmumi darbojas tūrisma jomā un aizsargā tūrisma intereses.
Teritoriju plānojums un īpašumtiesības	
<i>Latvijas Republikas civillikums</i> , spēkā no 01.09.1992 (grozījumi 15.06.1994; 24.04.1997; 16.10.1997; 14.05.1998; 11.06.1998; 17.09.1998; 12.12.2002)	Cita starpā likums nosaka pamattiesības uz īpašumu, īpašuma iegūšanas un nodošanas nosacījumus, valdījuma tiesiskos pamatus, īpašnieka tiesības un pienākumus, īpašuma aprobežojumus, utt.
„Teritorijas plānošanas likums”, spēkā no 26.06.2002 (grozījumi 27.12.2002; 10.04.2003)	Likums nosaka teritorijas plānošanas pamatprincipus, uzdevumus, plānošanas līmeņus, kā arī plānošanas kārtību un publisko institūciju kompetenci. Likumā noteikta arī kārtība, kā rīkot sabiedriskās apspriešanas.
Likums par „Zemes lietošanu un zemes ierīcību”, spēkā no 21.06.1991 (grozījumi 10.11.1994; 27.04.1994; 22.01.1992)	Likums aizsargā zemes lietotāju tiesības, regulē zemes lietošanas un zemes ierīcības pamatnoteikumus. Atbilstoši likumam zemes lietotāju pienākumos ietilpst nodrošināt zemes izmantošanu atbilstoši tiem mērķiem un noteikumiem, kādi paredzēti to piešķirot, kā arī ievērot īpaši aizsargājamo dabas objektu izmantošanas režīmu.
Likums „Par nekustamā īpašuma nodokli”, spēkā no 04.06.1997 (grozījumi 13.11.1997; 21.12.1998; 21.01.1999; 25.11.1999; 23.11.2000; 22.11.2001; 27.12.2002; 10.04.2003)	Likums nosaka nodokļu aprēķināšanas un maksāšanas kārtību, kā arī nodokļu atvieglojumus.
Ministru Kabineta (MK) noteikumi	
MK noteikumi Nr. 415: „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, spēkā no 09.08.2003.	Nosaka ĪADT vispārējo aizsardzības un izmantošanas kārtību atbilstoši aizsargājamo teritoriju kategorijām, kā arī tajās pieļaujamās un aizliedzamās darbības. Noteikumos paredzēts, ka dabas parku izmantošana atpūtai un izglītošanai nedrīkst būt pretrunā ar dabas un kultūrvēsturisko vērtību aizsardzības mērķiem. Atpūtai un izglītībai nepieciešamo objektu izvietojumu, apjomu un izmantošanas intensitāti nosaka dabas aizsardzības plāni. Dabas parkos ir aizliegta kailcirte un rekonstruktīvā cirte. Šie noteikumi, kā arī aizsargājamo teritoriju individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi un dabas aizsardzības plāni jāņem vērā pilsētu, pagastu un rajonu teritoriālpļānošanā.
MK noteikumi Nr. 353: „Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, spēkā no 14.10.2000.	Nosaka atļautās, aizliegtās un nepieciešamās darbības Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta funkcionālajās zonās, kā arī atsevišķās rezervāta teritorijā noteiktajās īpaši aizsargājamās dabas teritorijās. Saskaņā ar šiem noteikumiem dabas parkā "Salacas ieleja": <ul style="list-style-type: none"> tūristu uzņemšana un atpūtas un sporta pasākumu rīkošana atļauta pēc saskaņošanas ar rezervāta administrāciju; aizliegts novietot transportlīdzekļus, celt teltis un kurt ugunsurus ārpus īpaši iekārtotām vietām; no 1.maija līdz 31.maijam un no 1.septembra līdz

	<p>15.novembrim Salacas upē aizliegts ņemt un izgāzt grunti; aizliegts iegūt derīgos izrakteņus, izņemot atradnes, kurās derīgo izrakteņu ieguve uzsākta pirms šo noteikumu stāšanās spēkā;</p> <ul style="list-style-type: none"> aizliegts būvēt jaunus aizsprostus un citādi ierobežot caurceļotājzivju migrāciju.
MK noteikumi Nr.83 „Par dabas parkiem”, spēkā no 13.03.1999 (grozījumi 28.09.1999; 11.04.2000; 18.03.2003)	Nosaka dabas parku robežas un teritorijas aizsardzības statusu. Dabas parkam „Salacas ieleja” robežas aprakstītas 13. pielikumā.
MK noteikumi Nr. 421 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu”, spēkā no 09.12.2000	Nosaka biotopu sarakstu, kurā iekļauti apdraudēti vai reti biotopi. Salacas ielejā, posmā Mērnietki - Rozēni sastopami 5 aizsargājami biotopi.
MK noteikumi Nr. 396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”, spēkā no 18.11.2000. (grozījumi 27.07.2004)	Nosaka sugu sarakstu, kurā iekļautas apdraudētās, izzūdošās vai retās sugas, vai arī sugas, kuras apdzīvo specifiskus biotopus.
MK noteikumi Nr. 45. “Mikroliiegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”, spēkā no 03.02.2001	Definē mikroliiegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību un to aizsardzības nosacījumus. Īpaši aizsargājamās sugas, kurām izveidojami mikroliiegumi ir noteiktas šo noteikumu 1.,2. un 3. pielikumā. Mikroliiegumi biotopiem izveidojami atbilstoši MK noteikumiem Nr. 396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”, bet meža biotopiem mikroliiegumi izveidojami atbilstoši Zemkopības ministrijas apstiprinātajai metodikai.
MK noteikumi Nr.199 “Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju (Natura 2000) izveidošanas kritēriji Latvijā”, spēkā no 01.06.2002.	Nosaka kritērijus pēc kuriem vērtēt teritorijas atbilstību Eiropas nozīmes aizsargājamām teritorijām, kā arī tās nozīmi īpaši aizsargājamo biotopu veidu aizsardzībai vai arī īpaši aizsargājamo sugu un to dzīvotņu aizsardzībai. Balstoties uz šiem kritērijiem, dabas parks „Salacas ieleja” ir atzītas par piemērotu iekļaušanai Natura 2000 teritoriju sarakstā.
MK noteikumi Nr.117 „Noteikumi par zaudējumu atlīdzību par īpaši aizsargājamo sugu indivīdu un biotopu iznīcināšanu vai bojāšanu”, spēkā no 17.03.2001.	Nosaka zaudējumu atlīdzināšanas kārtību, atlīdzības lielumu un sugu sarakstu, par kuru iznīcināšanu jāatlīdzina zaudējumi.
MK noteikumi Nr. 345 „Kārtība, kādā zemes lietotājiem nosakāmi zaudējuma apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamām nemedijamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītiem būtiskiem postījumiem”, spēkā no 04.08.2001	Nosaka zaudējumu pieteikšanas, novērtēšanas un kompensāciju izmaksas.
MK noteikumi Nr. 247., Līgumu slēgšanas kārtība īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības nodrošināšanai”, spēkā no 29.07.2000	Nosaka līgumu slēgšanas kārtību teritoriju izmantošanas un dabas aizsardzības plānu prasību ievērošanas nodrošināšanai.
MK noteikumi Nr. 282 „Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta konsultatīvās padomes nolikums”, spēkā no 04.08.1998. (grozījumi 19.12.2000; 22.07.2003)	Nosaka ZBR konsultatīvās padomes galvenās funkcijas (tai skaitā piedalīties biosfēras rezervāta aizsardzības un izmantošanas noteikumu un dabas aizsardzības plāna izstrādāšanā, kā arī veicināt valsts un pašvaldību institūciju, nevalstisko institūciju un iedzīvotāju darbību to īstenošanā) un tiesības. Noteikumi arī nosaka padomes sastāvu un tās darbības principus.
MK noteikumi Nr. 175 „Noteikumi par aizsargājamiem ģeoloģiskajiem	Noteikumu 108.punktā noteikts aizsargājamā dabas pieminekļa statuss Pietraga Sarkanajām klintīm un 108.pielikumā noteiktas

<i>un ģeomorfoloģiskajiem dabas pieminekļiem</i> ”, spēkā no 25.04.2001	teritorijas robežas un apraksts.
Aizsargjoslas	
MK noteikumi Nr.284 par „ <i>Ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslu noteikšanas metodiku</i> ”, spēkā no 04.08.1998	Regulē aizsargjoslu noteikšanas kārtību, apzīmēšanu dabā, vides aizsardzības prasības aizsargjoslās.
Makšķerēšana	
MK noteikumi Nr.67 “ <i>Makšķerēšanas noteikumi</i> ”, 17.02.2001 (grozījumi 29.04.2003)	Nosaka kārtību, kādā fiziskas personas var nodarboties ar makšķerēšanu, zemūdens medībām, vēžu un citu ūdens bezmugurkaulnieku ieguvī. Noteikumos aprakstīti atļauti makšķerēšanas rīki un veidi, pieļaujamais loma lielums un zivju garumi, vispārējie makšķerēšanas aizliegumi un aizliegumi atsevišķās ūdenstilpēs.
Mežsaimniecība un medības	
MK noteikumi Nr. 189 “ <i>Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā</i> ”, spēkā no 12.05.2001 (grozījumi 26.02.2002)	Nosaka vispārējās dabas aizsardzības prasības mežu apsaimniekošanā.
MK noteikumi Nr. 228 „ <i>Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība</i> ”, spēkā no 07.05.2003.	Nosaka kārtību, kādā aprēķināmi mežam nodarītie zaudējumi, kuri radušies, pārkāpjot meža apsaimniekošanu un izmantošanu regulējošo normatīvo aktu prasības.
MK noteikumi Nr. 152 „ <i>Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs</i> ”, spēkā no 13.04.2002	Nosaka galvenās cirtes un kopšanas cirtes kritērijus, kārtību mežaudzes atzīšanai par neproduktīvu, slimību inficēto vai kaitēkļu invadēto koku ciršanas kārtību, cirsmu izveidošanas kārtību un koku ciršanas kārtību ārkārtas situācijās.
MK noteikumi Nr. 398 „ <i>Meža atjaunošanas noteikumi</i> ”, spēkā no 19.09.2001 (grozījumi 06.11.2001)	Nosaka meža atjaunošanas termiņus atkarībā no meža augšanas apstākļu tipiem, kā arī kritērijus pēc kuriem mežaudzi atzīst par atjaunotu un tās kopšanas pārbaudes kritērijus.
MK noteikumi Nr. 94 „ <i>Meža zemes transformācijas kārtība</i> ”, spēkā no 03.03.2001	Nosaka meža zemes transformācijas nosacījumus un atļauju saņemšanas kārtību, kā arī valstij nodarīto zaudējumu aprēķināšanas un atlīdzināšanas kārtību par dabiskās meža vides iznīcināšanu transformācijas rezultātā.
MK noteikumi Nr. 251 „ <i>Medību noteikumi</i> ”, spēkā no 08.08.1995 (grozījumi 07.10.1997)	Nosaka medīšanas termiņus medījamām sugām un nepieciešamo medību dokumentāciju.
Nemeža zemes	
MK noteikumi Nr.416 „ <i>Kārtība koku ciršanai ārpus meža zemes</i> ”, spēkā no 02.12.2000	Citu starpā nosaka, ka īpaši aizsargājamās dabas teritorijās ārpus meža zemes esošo koku ciršanu ar attiecīgās aizsargājamās teritorijas pārvaldes institūciju – šajā gadījumā ar ZBR administrāciju.
MK noteikumi Nr. 385 „ <i>Lauksaimniecībā izmantojamās zemes transformācijas nosacījumi un zemes transformācijas atļauju izsniegšanas kārtība</i> ”, spēkā no 01.09.2001	Nosaka lauksaimniecības zemes transformācijas nosacījumus un atļauju saņemšanas kārtību.
Teritoriju plānojums un īpašumtiesības	
MK noteikumi Nr. 341 „ <i>Lauku apvidu zemes kadastrālās vērtēšanas noteikumi</i> ”, spēkā no 04.08.2001 (11.12.2001; 01.04.2003)	Nosaka kārtību, kādā veicama kadastrālā vērtēšana, zemes kadastrālās vērtības samazināšanas kārtība, ņemot vērā zemes izmantošanas apgrūtinājumus. Piemēram, ja mežaudzēs ir aizliegta galvenā cirte un kopšanas cirte, tad vērtību samazina par 100%, ja aizliegta galvenā cirte vai kailcirte – par 50%.
MK noteikumi Nr. 27 „ <i>Noteikumi par upēm (upju posmiem), uz kurām zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un</i>	Noteikumu 1.pielikumā iekļauts upju saraksts, uz kuriem zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus. Šajā sarakstā iekļautas Salaca, kā arī tās pietekas, t.sk. Glāžupe, Melnupe, Neriņa.

veidot jebkādas mehāniskus šķēršļus”, spēkā no 09.02.2002	
Institūciju iekšējie normatīvie akti	
Zemkopības Ministrijas instrukcija Nr. 7 „Meža biotopu, kuriem izveidojami mikroliegumi, noteikšanas kārtība” (23.11.2001)	Šī instrukcija nosaka kārtību, kādā tiek noteikti meža biotopi, kuriem izveidojami mikroliegumi.

1.1.2. Starptautiskās saistības un Eiropas Savienības noteiktās saistības

Tabula 1.2 Starptautiskās konvencijas un ES direktīvas

Starptautiskās saistības	
Riodežaneiro 1992. gada konvencija „Par bioloģisko daudzveidību”, Latvijā pieņemta 31.08.1995	Konvencijas mērķis ir daudzveidības saglabāšana un dzīvās dabas ilgtspējīgi izmantošana.
Bernes 1979. gada konvencija „Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu”, Latvijā pieņemta 17.12.1996	Konvencijas mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība.
Eiropas Padomes direktīva „Par dabīgo biotopu, savvaļas augu un dzīvnieku sugu aizsardzību” (92/43/EEC)	Direktīvas mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, veicot dabisko biotopu, faunas un floras aizsardzību. Direktīvas pielikumos ir iekļauti sugu un biotopu saraksti, kuru dzīvotņu aizsardzībai nepieciešams izveidot aizsargājamas teritorijas (kuras savukārt veidotu Eiropas nozīmes aizsargājamo teritoriju Natura 2000 tīklu), kā arī augu un dzīvnieku sugu saraksts, kurām jānodrošina stingra aizsardzība, aizliedzot to iznīcināšanu vai traucēšanu vairošanās vai atpūtas laikā. EMERALD projekta veiktās inventarizācijas rezultātā dabas parks „Salacas ieleja” tika atzīts kā piemērota teritorija, lai to iekļautu Natura 2000 tīklā.
Eiropas Padomes direktīva „Par savvaļas putnu aizsardzību” (79/409/EEC)	Direktīva attiecas uz visām Eiropas Savienības teritorijā savvaļā sastopamām putnu sugām. Direktīva paredz, ka ES dalībvalstīm ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai saglabātu savvaļas putnu sugu populāciju tādā līmenī, kas atbilst īpašajām ekoloģiskajām, zinātniskajām un kultūras prasībām, tai pašā laikā ņemot vērā ekonomiskās un rekreācijas vajadzības.

1.1.3. Īpašuma tiesības

Teritorijā kopumā ir 132 zemes īpašumi. Zemes īpašumu sadalījumu pēc īpašuma formām, kā arī kopējo platību pa kategorijām skatīt tabulā 1.3 un **2. kartē** pielikumā.

Tabula 1.3 Zemes īpašumu sadalījums pēc īpašumu formām

Īpašuma forma	Īpašumu skaits	% no visiem īpašumiem	Kopējā platība (ha)	% no kopējās platības
Pašvaldību zemes	10	7,6 %	19 ha	1,6 %
Valsts zemes	8	6 %	134 ha	11,6 %
Juridisko personu zemes	2	1,5 %	11 ha	1 %
Privātpašnieku zemes	112	84,8 %	990 ha	85,8 %

1.2. Vispārēja informācija par teritoriju:

1.2.1. Atrašanās vieta, ģeogrāfiskās koordinātes

Šajā dabas aizsardzības plānā ietvertais Salacas ielejas posms atrodas Limbažu rajonā, Ainažu un Staiceles pilsētu lauku teritorijās (skat. **1. attēlu**). Tuvākās apdzīvotās vietas ir Rozēni un Mērniki, kas daļēji ietilpst posma teritorijā. Pēc fiziogēogrāfiskā iedalījuma tā rietumu daļa uz leju no Mērnikiem ietilpst Piejūras zemienes rajonā, bet austrumu daļa no Mērnikiem līdz Rozēniem – Viduslatvijas zemienes rajonā, Metsepoles līdzenumā.

Teritorijas platība ir 1162 ha.

Teritorija robežu ģeogrāfiskās koordinātes Latvijas Koordinātu Sistēmā:

- pie Rozēniem (galējais ZA stūris):
X = 538 336
Y = 416 485;
- uz Salacgrīvas un Ainažu pilsētu lauku teritoriju robežas (galējais DR stūris)
X = 527 171
Y = 408 958.

Teritoriju ieskauj samērā labs ceļu tīkls. Upes labajā krastā nozīmīgākais ir 1. kategorijas ceļš P 15 ar cieto segumu (Ainaži – Staicele jeb „Ziemeļu stīga”), kurš pilnībā tika noasfaltēts 2003. gada vasarā. Šis ceļš virzās gar dabas parka ziemeļu robežu no Rozēniem līdz Mērnikiem. No Mērnikiem uz leju gar teritorijas robežu stiepjas vietējās nozīmes uzlabots zemes ceļš. Upes kreisajā krastā, daļēji sakrīt ar dabas parka robežu, virzās zemes ceļš no Rozēniem līdz Noriņas iztekai. Pārējie ceļi šajā posmā pieskaitāmi pie māju ceļu kategorijas un atzarojas no iepriekš minētajiem ceļiem. Tuvākās apkārtnes ceļu tīkls atspoguļots pielikumā **3. kartē**.

1.2.2. Esošais zonējums

Dabas parkam „Salacas ieleja” nav izstrādāts zonējums.

Dabas aizsardzība plāna teritorija ietilpst Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta ainavu aizsardzības zonā, kas ir noteikta, lai saglabātu Ziemeļvidzemei raksturīgo kultūrvides ainavu, tūrisma un atpūtas resursus un samazinātu antropogēno ietekmi uz dabas lieguma zonu, vienlaikus veicinot ilgtspējīgu teritorijas attīstību un sabalansētu dabas resursu izmantošanu. **1. pielikumā** pievienota shēma ar Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta zonējumu un dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki novietojumu tajā.

Atbilstoši „Aizsargjoslu likumam”, teritorijai piemērojama 100 m plata aizsargjosla gar abiem Salacas upes krastiem.

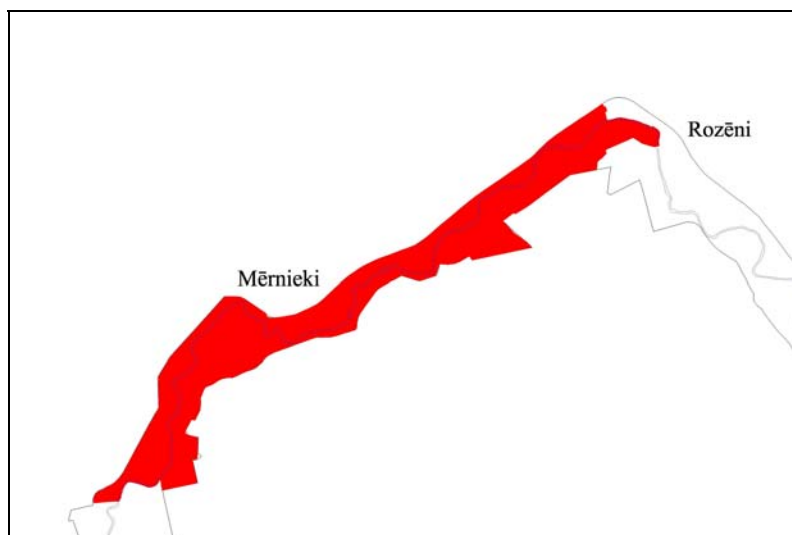
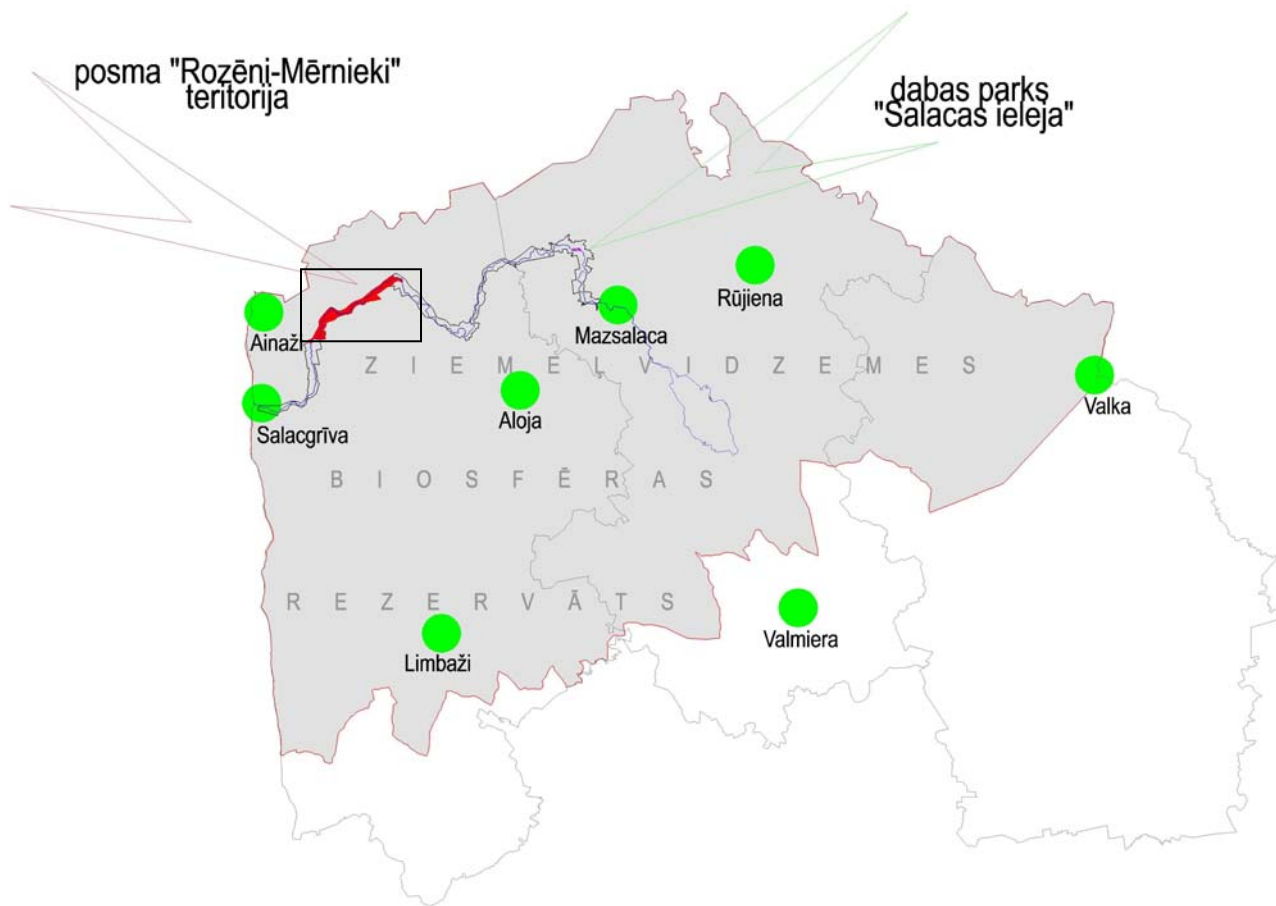
1.2.3. Apsaimniekošanas infrastruktūra

Teritoriju pārvalda Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta administrācija, kura ir valsts iestāde Latvijas Republikas Vides ministrijas pārraudzībā. Tās darbības koordinēšanai un vietējo pašvaldību, kā arī citu interešu grupu iesaistīšanai, ir izveidota ZBR konsultatīvā padome, kuras sastāvā ietilpst valsts iestāžu, pašvaldību un nevalstisko organizāciju pārstāvji.

Dabas parka aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanu kontrolē Valsts vides inspekcija un Valmieras reģionālā vides pārvalde.

Valsts meža dienesta Limbažu virsmežniecība ir atbildīga par normatīvo aktu ievērošanu, kuri regulē meža apsaimniekošanu un izmantošanu.

Valsts mežu apsaimniekošanu un aizsardzību veic valsts akciju sabiedrības „Latvijas valsts meži” Rietumvidzemes mežsaimniecība.

1. attēls: Dabas parks „Salacas ieleja” un posma Rozēni – Mērniki novietojums tajā

1.2.4. Aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture

Teritorijas dabas aizsardzības vēsture sākās 1962. gadā, kad Salaca tika pasludināta par „Lašu rezervātu”, kurā sākotnēji bija aizliegta makšķerēšana un zveja, bet vēlāk noteikti citi ierobežojumi.

1977. gadā ar Latvijas PSR Ministru padomes lēmumu Nr. 241 Salacas upes ieleja tika pasludināta par komplekso dabas liegumu ar platību 4866 ha, bet 1987. gadā tā platību palielināja līdz 5323 ha. Kopš 1977. gada Sarkanās klintis, kas atrodas Salacas kreisajā krastā leļpus Mērnikiem, iekļautas aizsargājamo ģeoloģisko objektu sarakstā.

1992. gadā šī teritorija tika iekļauta Ziemeļvidzemes reģionālajā dabas aizsardzības kompleksā, kas 1997. gadā saskaņā ar UNESCO Cilvēka un biosfēras programmu, ieguva Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta statusu.

Dabas parku „Salacas ieleja” izveidoja 1999. gadā, saskaņā ar Latvijas Republikas MK noteikumiem Nr. 83 „Par dabas parkiem”, kas nosaka dabas parka robežas.

Līdz šim galvenie apsaimniekošanas pasākumi teritorijā ir bijuši saistīti ar zivju resursu saglabāšanu un izmantošanu. Periodā no 1970. – 1996. gadam Salacā regulāri tika ielaisti zivju mazuļi (skat. nodaļu 1.4.2.4.). 2001. gadā gar upi esošās pašvaldības un nevalstiskā organizācija „Makšķerņu klubs Pasaule” nodibināja BO SIA „Salacas ieleja”, kuras uzdevums ir veicināt upes ilgtspējīgu izmantošanu.

1.2.5. Kultūrvēsturiskais raksturojums

Salacas ieleju senatnē apdzīvojuši Vidzemes lībieši. 13.gs. šī teritorija ietilpa Metsepoles novadā. Līdz 19.gs otrajai pusei Salacas lībieši pakāpeniski pārlatviskojās. Mūsdienās par kādreizējo lībiešu klātesamību novadā liecina lībiskā izloksne, ko saglabājusi daļa vietējo iedzīvotāju. 1205. gadā Metsepolē sākās aktīva kristietības sludināšana. 13.gs otrajā pusē Salacas ieleja līdz Staicelei tika iekļauta Rīgas virsbīskapijas Līvu galā, 1559. gadā - dāņu hercoga Magnusa zemēs, 1561. gadā - Pārdaugavas hercogistē, 1629. gadā – zviedru Vidzemē, 1721. gadā – Krievijā.

Jau Indriķa hronikā Salaca minēta kā nozīmīgs ūdensceļš. Salaca ilgus gadus bija kuģojama un satiksmi veicināja Salacas grīvā izveidotā osta. Pateicoties tirdzniecībai, 14.gs. Salacas novadā bija viens no blīvākajiem satiksmes tīkliem tagadējās Latvijas teritorijā. Neskatoties uz to līdz 19.gs. vidum Salacas novads bija nomaļš un diezgan trūcīgs. To veicināja gan nabadzīgās augsnes, gan muižnieku neprasmīgā saimniekošana. Par galveno iedzīvotāju iztikas avotu kalpoja lopkopība, mežizstrāde un zveja upē. Uz Salacas un tās pietekām savulaik darbojušās vairākas ūdenszīrnavas.

Kuģošanas apstākļiem pasliktinoties, par prioritāti Salacā kļuva koku pludināšana, kas vietējiem ik pavasari kalpoja par papildus ienākumu avotu. Plostnieki aktīvi darbojās līdz pat 20.gs. 50-to gadu vidum. Par plostnieku laikiem liecina bagātīgais mutvārdu mantojums (nostāsti, dziesmas u.c.).

Salacas ieleja ir viena no krāšņākajām Latvijā un ainavai raksturīga laba pārskatāmība. Salacas ielejas lauku iedzīvotāji tradicionāli mitinājušies viensētās. Jaunu viensētu rašanos veicināja 1920. gada zemes reforma. Lielu ietekmi uz apdzīvojuma struktūru atstāja padomju varas gados realizētās deportācijas, kolhozu veidošana un meliorācijas kampaņas. Daudzas viensētas izzuda un tika praktizēta pāreja uz jaunajiem lauksaimnieciskās ražošanas centriem, veidojot lauku ciematus. Viens no šādiem piemēriem ir Mērniki. Lauku ainavu izmainīja arī padomju laikos veiktā meliorācijas kampaņa.

Ievērojami kultūrvēsturiskie objekti:

- **Rozēnu krāces;**

- Ūdenstūristu atpūtas vieta **Vecvietas** un **Vecvietu krācīte**. Krācītes vietā izveidojušās vairākas saliņas, kas laika gaitā apaugušas ar kokiem un krūmiem;
- **Kanišu sala** (~ 1 ha), agrāk salā pļauts siens;
- **Mērnīeku skola**, darbojusies 1926. – 2000.g.;
- Akmeņains straujtecis pie Mērnīeku skolas: **Košķu baņģis**, **Klāviņu gāziens**;
- **Mērnīeku sils** apkārtnē pazīstams kā laba ogu un sēņu vieta;
- **Mērnīeku krāces**, **Mērnīeku klintis**, **Ezerkalnu klintis**;
- **Špīlbergu līcis** – sena zaļumbaļļu vieta, kur dejas laukuma vietā tagad ierīkota ūdenstūristu apmetnes vieta **Selgas**. Pie upes noved kāpnītes, kur krastā atrodas Zirgakmens (2 x 1.5 x 1.5 m). Nedaudz augšpus līcim - **Špīlbergu salas un tacis**;
- **Mērnīeku dzirnavas un zivju audzētava**. Agrāk dzirnavas ar vienu gaņģi atradušās uz Melnupes, vēl tagad daļēji pārbūvēta saglabājusies vecā dzirnavu ēka. Vēlāk Mērnīeku dzirnavas tika uzceltas uz Salacas upes, aprīkotas ar modernām Rīgā gatavotām iekārtām, par ko liecina uzraksti uz to atliekām. Uz Salacas uzbūvēja aizsprostu. 1971. gadā tika atjaunots vecais aizsprosts uz Melnupes un tika izveidoti zivju audzētavas dīķi. Dzirnavas padomju laikā darbināja ar elektrību. Salacas aizsprostu uzspridzināja 1967. gadā. Tagad tur redzamas tikai akmeņains krācītes. Dzirnavu ēka nodega 70-tajos gados un tagad palikušas tikai drupas;
- **Punčuru – Tikmaču brasls**;
- **Ainažu – Valmieras šaursliežu dzelzceļa tilts**, būvēts 1913. gadā. Dzelzceļa līnija darbojās līdz 1976. gadam. Saglabājies dzelzs tilts un dzelzceļa stiga ar uzbērumu. No tilta paveras skats uz apkārtni un ir iespējams vērot lašu nārstu;
- **Sarkanās klintis** (citi nosaukumi – Pietrags, Mačperu klintis) – gleznaina 10 m augsta smilšakmens krauja. Klintī atrodamas nelielas alas un grotas. Ziedoņu līcī iepretim Klintīm ierīkota tūristu apmetne. Lejpus Sarkanajām klintīm nelieli atsegumi: **Upeskalna klintis**, **Zvīguļu klintis**, **Junču klintis** (pēdējie divi nosaukti tuvējo māju vārdā);
- **Norēnu dzirnavas** kādreiz darbojās pie Noriņas upes ietekas Salacā. Dzirnavas nopostītas, saglabājies tikai dīķis.

1.2.6. Kartogrāfiskais materiāls

Izmantotās kartes:

- Ortofoto materiāli. 1998.g. (mērogā 1:10 000);
- Valsts Zemes dienesta kadastra karte 2003. g. (mērogā 1: 10 000);
- Topogrāfiskās kartes. Armijas ģenerālštābs. 1987. g. (mērogā 1:10 000);
- Topogrāfiskā karte. Staicele. Karšu lapa Nr. 5312, LR Valsts zemes dienesta kartogrāfijas pārvalde, 2002.g. (mērogā 1:50 000);
- Salacas ielejas apkārtnes ainavas, sastādījusi A.Melluma, ZBR, 2003.g. (mērogā 1: 200 000);

Plāna ietvaros sagatavotās šādas kartes (skat. **16. pielikumu**):

- Ielejas struktūras un galveno reljefa formu karte (mērogā 1: 10 000);
- Zemes īpašumu formu karte (mērogā 1: 10 000);
- Ceļu un hidroloģiskais tīkls (mērogā 1: 50 000);
- Dabas un ainavisko vērtību karte (mērogā 1: 10 000);
- Apsaimniekošanas pasākumu karte (mērogā 1:10 000);
- Tūrisma attīstības iespēju karte (mērogā 1: 10 000);
- Teritorijas zonējums (mērogā 1:10 000);
- Funkcionālo ainavas tipu karte (mērogā 1: 50 000).

1.3. Teritorijas fiziski - ģeogrāfiskais raksturojums

1.3.1. Klimats

Salacas ielejas posms Rozēni - Mērnīki atrodas uz robežas starp diviem klimatiskajiem rajoniem - Piejūras zemieni, kurai raksturīgs samērā sauss un silts klimats, garš bezsala periods un maiga ziema ar nestabilu sniega segu, un Vidzemes centrālo augstieni un rajonu uz ziemeļiem no tās, kurš ir vismitrākais un aukstākais klimatiskais rajons Latvijā. Tādēļ klimatiskie apstākļi šajā teritorijā varētu būt diezgan svārstīgi. Tomēr Rīgas līča tuvums šajā rajonā nodrošina samērā izlīdzinātu temperatūras režīmu. Vidējā gaisa temperatūra siltajā periodā ir +12 °C, aukstajā – 2,5 °C. Nokrišņu daudzums ir nedaudz palielināts, (par 5-9 %) salīdzinot ar vidējiem rādītājiem Latvijā, un tas svārstās no 740 līdz 767 mm gadā. Vairāk par 60 % nokrišņu izkrīt siltajā periodā.

Ielejas mikroklimatu ietekmē nogāžu ekspozīcija pret debess pusēm. Acīmredzot šī faktora ietekmē ielejas labais krasts, kas lielākoties vērsts pret dienvidaustrumiem, ir vairāk izmantots lauksaimniecībai, atšķirībā no kreisā krasta, kurš vērsts pret ziemeļrietumiem un pārsvarā klāts ar mežiem. Pavasaros un rudenos ielejā iespējama arī auksto gaisa masu uzkrāšanās.

1.3.2. Ģeoloģija, ģeomorfoloģija

Salacas ielejas teritorijā kristāliskais pamatklintājs atrodas apmēram 800 m dziļumā. To pārsedz ordovika un silūra periodu ieži - kaļķakmeņi, mergēļi, māli un dolomīti, kas zemes virskārtā neatsedzas. Tos savukārt pārsedz vidusdevona Arukilas un Burtnieku svītu smilšu, alerītu un mālu slāņi, kas atsedzas Salacas un tās pieteku Noriņas un Melnupes krastos. Ievērojami smilšakmens atsegumi – Sarkanās klintis atrodamas Salacas kreisajā krastā, lejpus Mērnīkiem. Smilšakmens krauja stiepjas vairāk kā 400 m garumā un tās augstums ir apmēram 10 m. Teritorijas aptvertā Salacas posma lejasgalā sākas smilšakmeņu atsegumi ar *dolomīta sarecējumiem* un slāņveida ieslēgumiem; acīmredzot ar cietajiem iežiem gultnē saistīts arī krāčainā un straujteču posma sākums un lielāks upes gultnes kritums.

Kvartāra perioda nogulumu biezums teritorijā svārstās 0 – 30 m robežās un tos galvenokārt veido mālsmilts un smilšmāls ar nelielu grants, oļu un laukakmeņu piejaukumu (pamatnes morēna). Vismaz 50 % Kvartāra iežu veido ledāju un to kušanas ūdeņu pārgulsnēti senie paleozoja ieži – smilts un māls, kā arī ordovika un silūra kaļķakmeņu un dolomītu atlūzas.

Teritorijai ap Salacas ieleju ir raksturīgi gandrīz plakani līdzenumi ar lēzenām un izometriskām vai nedaudz iegarenām ledāja eksarācijas veidotām ieplakām, ko tagad aizņem purvi. Šim reģionam raksturīgas ir subglaciālās ielejas, ko izskalojušas spiedienūdens straumes zem ledāja pārsega. Salacas ielejas raksturs liecina, ka tā ir *senleja*, kas praktiski visā tecējuma garumā izmanto jau pirms upes rašanās izveidojušos subglaciālo ieleju posmus.

Salacas ielejas virspalu terašu veidošanās ir saistīta ar dažādām Baltijas ledus ezera attīstības stadijām (pirms 10 000 – 12 000 gadiem). Izteiktākā ir otrā virspalu terase, kas atbilst Baltijas ledus ezera otrās stadijas (BII) krasta līnijai (ar absolūto augstumu 33 m v.j.l.), kurai raksturīgas bija bāru vaļņu un akumulatīvo terašu veidošanās. Šā baseina pastāvēšanas laikā bija ļoti aktīva krasta sanesu plūsma. Turklāt tā bija vērsta pretēji tagadējai - no ziemeļiem uz dienvidiem. Rezultātā gandrīz visu upju un upīšu gultnes tika pagrieztas uz dienvidiem. Salacai ceļu aizšķērsoja iespaidīgais Karateru bārs, kas kopā ar citiem veidojumiem lika upei gandrīz par 10 km pavirzīties uz dienvidiem. Salacas pirmā virspalu terase atbilst Litorīnas jūras līmenim, kura pastāvēja pirms 5 000 – 7 000 gadiem un apmēram par 5 m pārsniedz patreizējo jūras līmeni.

Posmā no Noriņas ietekas līdz Rozēniem Salacas ielejas nogāžu relatīvais augstums svārstās no 15 - 20 m. Ielejai raksturīgās virspalu terases galvenokārt izveidojušās upes labajā krastā. Ielejas pamatkrasta absolūtais augstums sniedzās no 30 m v.j.l. teritorijas DR galā līdz 41 m v.j.l. teritorijas ZA galā pie Rozēniem. Pamatkrasta reljefs ir samērā līdzens vai vietām paugurains. Augstākajā punktā pie ceļa pirms Pužupes ietekas tas sasniedz 43 m v.j.l.

1.3.3. Hidroloģija

Salacas upe iztek no Burtnieku ezera un tās garums ir 95 km. Teritorijai ap Salacas ieleju raksturīgs vienmērīgs lēzens virsmas slīpums jūras virzienā, kuru veidojusi ledāja mēles ārdošā darbība. Upes kopējais kritums ir apm. 42 m, jeb 0,4 m/km, bet vidustecē tikai 0,3 m/km. Straumes ātrums upes vidustecē ir apmēram 0,4-0,5 m/s. Straujteces un krāces Salacā mijas ar lēnākiem upes posmiem. Posmā Rozēni – Mērnīki dominējošie ir lēnteču posmi, taču pie Mērnīkiem upe sašaurinās un tās straumes ātrums pieaug. Vidējais upes platums šeit svārstās no 30 līdz 75 m, bet dziļums vietām pie klintīm sasniedz līdz pat 8 m.

Pēc baseina kopplatības Salaca Latvijā ieņem piekto vietu Latvijā – tā platība ir 3420 km² (pēc citiem datiem - 3310 km² Latvijas teritorijā un 230 km² Igaunijas teritorijā). Apmēram 60 % no Salacas baseina aizņem Burtnieku ezera un tā ietekupju baseini. Arī Salacas noteci galvenokārt veido Burtnieka ezers, pietekas dod tikai 10-16 % no kopējās notekas. Līdz ar to ūdens režīmā vērojama Burtnieka regulējošā ietekme – pavasara un rudens ūdens līmeņa maksimumi Salacā ir izlīdzinātāki nekā citās upēs.

Ūdens temperatūra Salacā no maija vidus līdz septembra beigām turas virs + 12°C, jūlijā sasniedzot līdz + 19,7°C. Ziemā ledus sega saglabājas vidēji 80-90 dienas, tomēr vērojami bieži atkušņi, vižņi un lokāla ledus kustība.

Upes gultni vidustecē galvenokārt veido smilts, akmeņi un grants. Upē vērojama tendence aizaugt ar ezermeldriem. Konkrētajā posmā aizaugums vietām sasniedz līdz pat 60 -80 % no upes platības.

Galvenās Salacas pietekas šī dabas aizsardzības plāna teritorijā ir: Noriņa (Neriņa, Norupīte), Melnupe, Pužupe un Līvupe (Glāžupe) (skat **3. karti**). Šīm upēm, ieplūstot Salacas ielejā, ir raksturīgs liels gultnes kritums, salīdzinoši liels straumes ātrums – mazūdens periodā no 0,2-0,5 m/s, tādejādi nodrošinot labus skābekļa apstākļus un intensīvu pašattīršanās procesu.

Visu uzskaitīto pieteku lejteces posmi atbilst o-β mezosaprobīta pakāpei – tīras līdz vāji piesārņotas. Tas liecina, ka ūdens kvalitāte atbilst lašveidīgo zivju nārstu upēm.

Upes ūdens kvalitāti negatīvi ietekmē tikai daļēji attīrītie notekūdeņi no Mazsalacas un Staiceles pilsētām, kā arī virszemes notece no lauksaimniecības zemēm. Tomēr caurteces apjoms un krāces veicina ūdens pašattīršanās spēju un samērā labu ūdens kvalitāti.

1.3.4. Augsnes

Lielākajā teritorijas daļā ārpus upes ielejas par augsnes cilmiezi kalpo morēnas smilšmāli un mālsmilts. Šeit galvenokārt ir izplatītas velēnu podzolaugsnis, kā arī vietās, kur ir aprūtināta virszemes notece vai paaugstināts gruntsūdens līmenis, sastopamas velēnu glejauksnes.

Stāvajās ielejas nogāzēs dominē auglīgie eluviālie nogulumu, kurus vietām nomaina atsegti Arukilas un Burtnieku svītas smilšu, aleirītu un mālu slāņi. Upes līkumos uzkrājušies pārsvarā smilšaini, kā arī vietām grantaini nogulumu. Pateicoties ļoti daudzveidīgiem reljefa un mitruma apstākļiem (dažāda slīpuma nogāzēm, terasēm, gravām, avoksnājiem, utt.) šeit veidojas komplicēta augšņu mozaīka. Nogāzēs normāla mitruma apstākļos galvenokārt dominē velēnu podzolaugsnis. Vietām upes palienēs izveidojušās aluviālās augsnes.

1.3.5. Ainavas

Raksturojot jebkuras teritorijas ainavu, iespējams balstīties uz divām dažādām pieejām:

- ainavu ekoloģisko analīzi, kas analizē teritorijas telpiskās struktūras un funkcionāli ekoloģiskās attiecības starp ainavu vienībām;
- ainavu vizuāli estētisko vērtējumu, kas aplūko ainavu kā ap mums redzamo apkārtni un balstās uz objektīviem cilvēka vizuālās uztveres kritērijiem, kā arī subjektīviem priekšstatiem par to, kas ir skaists un kā mēs izprotam šo teritoriju.

Izstrādājot dabas aizsardzības plānu, būtiski ir balstīties uz abām šīm pieejām, lai varētu veikt ar vidi saskaņotu apsaimniekošanas pasākumu plānošanu, kā arī veidot teritorijas vizuālo tēlu un tādejādi sekmēt tūrisma attīstību.

1.3.5.1. Ainavu ekoloģiskās struktūras raksturojums

Teritorijas ainavu ekoloģiski telpisko struktūru nosaka dažādu vietas apstākļu kopums – reljefs, nogulumu sastāvs, mitruma apstākļi, barības vielu sadalījums, zemes lietojuma veidi un to maiņa laika gaitā, apdzīvojumus utt. (Melluma, 2003). Atkarībā no šiem apstākļiem veidojas dažādi biotopi un to telpiskais izvietojums, kas savukārt nosaka ainavas struktūras kontrasta pakāpi un heterogenitāti un līdz ar to arī potenciālo bioloģisko daudzveidību.

Salacas ielejai aplūkojamā posmā raksturīga izteikta mozaīkveida struktūra, kas veidojusies pateicoties ļoti daudzveidīgiem dabiskajiem apstākļiem, kā arī cilvēka darbības rezultātā, izmantojot ielejas nogāzes un tās pamatkrasta līdzenumus lauksaimniecībā. Mozaīkveida struktūru veido trīs galvenie pamatelementi – matricas, plankumi un koridori (Bell, 1999; Forman, Gordon, 1986).

Matricas ir visplašākais un savstarpēji visvairāk saistītais ainavu elements un tādēļ tas ieņem noteicošo funkcionālo lomu ainavā, nosakot enerģijas un materiālu apriti, kā arī sugu izplatību. Salacas ielejā un tās apkārtņē matricu veido plašie meža masīvi. Analizējot kartogrāfisko materiālu (1987. gadā izdotās topogrāfiskās kartes un 1999. gadā iegūto ortofoto materiālu), vērojama tendence šiem meža masīviem izplesties, kas īpaši izteikta upes ielejas nogāzēs un virspalu terasēs. Tādejādi var secināt, ka meži Salacas ielejas ainavā ieņem dominējošo lomu.

Mežu masīvi ieskauj platības ziņā mazākos lauksaimniecības zemju veidotos plankumus. Šo plankumu izmēri var būt diezgan atšķirīgi – samērā plašs lauksaimniecības zemju nogabals izveidojies posma vidusdaļā starp Mērnikiem un Rozēniem, kas ietver abus pretējos upes krastus (no vecās Mērnīku skolas līdz „Vecvietām” labajā upes krastā un no „Ārēm” līdz „Rāmniekiem” kreisajā upes krastā). Šaurāki lauksaimniecības zemju nogabali veidojušies gar ceļiem (starp Mērnikiem un „Radziņu” mājām, kā arī no „Vecvietām” līdz Rozēniem). Nelielas lauces izplatītas arī uz ielejas nogāzēm un virspalu terasēm. Ielejā plaši izplatīti ir arī apdzīvoto vietu veidotie plankumi (viensētas, kā arī Mērnīku un Rozēnu apdzīvotās vietas).

Centrālais ainavas elements teritorijā ir upes ielejas veidotais koridors. Tas ir samērā sadrumstalots - mežiem klātās nogāzes šeit mijas ar atklātajām platībām (pļavām un ganībām). Tā kā ielejas nogāzes galvenokārt klāj meži, tās saplūst ar dominējošo, mežu veidoto matricu, un tādēļ vizuāli ainavā īpaši neizceļas. Tomēr upes koridoram ir ļoti svarīga ekoloģiska nozīme – tas kalpo par migrācijas ceļu daudzām augu un dzīvnieku sugām, nogāžu apaugums kontrolē ūdens noteci, ierobežo minerālo barības vielu noplūdi un aizkavē nogāžu erozijas procesu, līdz ar to samazinot upē ieskaloto duļķu materiāla daudzumu un uzlabojot ūdens kvalitāti. Tādēļ no ainavu ekoloģiskā viedokļa apaugumu uz ielejas nogāzēm ir nepieciešams saglabāt, kaut arī no vizuāli estētiskā viedokļa prasītos veidot vairāk atklātas platības, lai daudzveidotu ielejas ainavu.

Vadoties galvenokārt pēc reljefa formām, dabas parka teritorijā izdalāmi divi galvenie ainavu tipi:

- Salacas ieleja (kas ietver upes koridoru);
- ielejas pamatkrasta viļņotais līdzenums (ietverot apkārtējos meža masīvus un atklātās lauksaimniecības zemju platības).

Ainavu iespējams raksturot arī pēc dominējošā cilvēku darbības veida, nosakot funkcionālos ainavu tipus, kas atspoguļo gan ainavas uzbūvi, gan arī turpmākās izmantošanas iespējas (Melluma, 2003). Šis dalījums ietver kā ainavu ekoloģiskos tā arī vizuālās uztveres aspektus.

Konkrētajā Salacas posmā izšķirami šādi funkcionālo ainavu tipi (skat. pielikumā **4. karti**):

- **Lauku jeb agrārās ainavas** - dominē lauksaimnieciskā darbība, kas nosaka ainavas uzbūvi un tajā notiekošos procesus. Salacas ielejā izdalāmi divi lauku ainavas apakštipi:
 - *tradicionālās lauku ainavas* - ar nelielām tīrumu platībām, lauku sētām un līdzenumu ainavai raksturīgu grāvju tīklu, savrupiem kokiem un koku grupām. Šās ainavas atspoguļo zemes lietojumveidu struktūru pagājušā gadsimta 30.- 40. gados, tādēļ uzskatāmas par kultūrvēsturisku vērtību. Aplūkojamā teritorijā tās izplatītas uz nogāzēm un virspalu terasēm, kā arī vietām aizņem nelielas platības ielejas pamatkrastā (galvenokārt upes kreisajā krastā pie „Sauleskalnu”, „Āru”, „Pāžkalnu” mājām, kā arī nedaudz plašākā teritorijā starp „Segliņu” un „Pietu” mājām.
 - *meliorētās lauku ainavas* – ar plašām atklātām teritorijām un lieliem tīrumu masīviem, galvenokārt dominē ielejas pamatkrastā un tam pieguļošajās lauksaimniecības zemēs. Salīdzinot ar tradicionālo lauku ainavu, šis ainavu tips aizņem daudz plašākas teritorijas.
- **Meža ainavas** – dominē mežsaimnieciskā darbība. Šis ir izplatītākais ainavu tips Salacas ielejā, kā arī tās apkārtnē. Konkrētajā posmā raksturīgākās ir *meža mozaīkveida ainavas*, kuras raksturo augšanas apstākļu un koku sugu sastāva daudzveidība.
- **Urbanizētās ainavas** – pilsētas un ciemati, kur dominē cilvēka veidotie elementi un vērojama liela antropogēnā slodze uz vidi, kā arī izteiktas vides problēmas. Šajā Salacas ielejas posmā urbanizētā ainava nav izteikta, izņemot teritoriju Mērniekos starp ceļu un upi pie pamestās zivju audzētavas.
- **Transporta koridoru ainavas** – tās saistītas ar ceļiem un citām līnijveida būvēm, kur dominē transporta ietekme uz apkārtni. Pagaidām šajā teritorijā transporta koridori nav īpaši izteikti (ceļi saplūst ar apkārtējo ainavu, kļūstot par tās elementiem), taču nākotnē, attīstoties ceļam no Aināziem uz Staiceli („Ziemeļu stīgai”), tā ietekme uz apkārtni varētu ievērojami pieaugt. Prognozējams, ka labās pieejamības rezultātā šeit varētu attīstīties zemes tirgus un pieaugt zemes vērtība, straujāk attīstīties saimnieciskā darbība un tūrisms un līdz ar to arī pieaugt teritorijas urbanizācijas pakāpe.

1.3.5.2. Ainavas vizuāli estētiskais raksturojums

Ainavas vērtību no vizuāli estētiskā viedokļa nosaka sekojoši aspekti:

- ainava kā dzīves un darba vide cilvēkiem;
- ainava kā informācijas avots par procesiem dabā, teritorijas kultūrvēsturisko mantojumu, utt.;
- ainava kā potenciāls tūrisma produkts.

Ainavas uztvere ir ļoti atkarīga no katra cilvēka individuālās pieredzes, dzīves stila, izglītības un pat profesijas. Tas atspoguļojas kaut vai ļoti atšķirīgos viedokļos par to kādai būtu jābūt ideālai Salacas ielejas ainavai – ja vairums zemes īpašnieku šo teritoriju vēlētos redzēt maksimāli „sakoptu”, izcirstiem krūmiem, iekoptām parkveida ielejas nogāzēm, tad dabas aizsardzības entuziasti labprātāk redzētu šeit maz pārveidotu dabisku ainavu, kur vērojami netraucēti ekoloģiskie procesi. Arī teritorijas apmeklētāji var būt dažādi – vienus vairāk piesaista neskarta daba, citus - iespēja baudīt teritorijas kultūrvēsturisko mantojumu un ērti atpūsties labiekārtotā vidē. Tādēļ dabas parka teritorijā, kas veidots, lai aizsargātu gan dabas vērtības, gan kultūrvēsturisko vidi un sekmētu atpūtu dabā, būtu nepieciešams saglabāt līdzsvaru starp dabisku un sakoptu lauku ainavu.

Galvenie kritēriji, pēc kuriem vadīties, vērtējot ainavas vizuāli estētisko nozīmi, ir šādi: pirmkārt, tās pieejamība, jo vizuāli ainava kļūst par vērtību tikai to ieraugot, otrkārt, vizuālās uztveres parametri (pārskatāmība, noslēgtība) un, treškārt, subjektīvais vērtējums – patīk vai nepatīk. Tādēļ ainavas vērtējums

ir atkarīgs arī no izvēlētā skatu punkta. Aplūkojot ainavu kā potenciālu tūrisma objektu, galvenie iespējamie skatu punktu novietojumi ir šādi:

- skats no ceļa, pārvietojoties ar automašīnu;
- skats no ielejas nogāzes;
- skats no tiltiem;
- skats no upes, braucot ar laivu.

Braucot ar automašīnu pa ceļu, kas ved no Ainažiem uz Staiceli un Mazsalacu, konkrētajā ielejas posmā ir ļoti maz iespēju saskatīt upes ieleju un pašu upi. Klajākajās vietās ielejas kontūras var nojaust pēc to nogāžu apauguma. Apsekojot šo posmu atklājās, ka ir tikai viena vieta – pie autobusu pieturas „Apses”, kur, nedaudz pafīrot krūmus pašā ielejas nogāzes pakājē, iespējams izveidot no ceļa labi pārskatāmu skatu joslu pār Salacas upi.

Daudz plašākas iespējas aplūkot ielejas ainavu ir pārvietojoties gar ielejas nogāzi kājām vai nobraucot no galvenā ceļa. **7. kartē** „Tūrisma attīstības iespējas” ir atzīmētas nozīmīgākās potenciālās skatu vietas, kas plāna izstrādes gaitā ir apsektas un novērtētas (skat. **4. pielikumu**). No šīm skatu vietām galvenokārt paveras daļēji noslēgta (vai daļēji atklāta) ainava, kur noteicošās ir tuvās ainas – pati upe, tās pretējais krasts, vietām ar izteismīgiem ainavas elementiem – smilšakmens atsegumiem, lieliem kokiem, vecu ābeļu rindām uz ielejas nogāzēm u.c. Tālāku skatu perspektīvu šajos punktos veido upes koridors vietās, kur upe nav pārāk līkumota. Tālās ainas vērojamas tikai atsevišķos punktos, kur tās ietver labi pārredzamu ielejas kontūru, kā arī atklātu skatu uz apkārt esošiem laukiem un mežiem. Visizteismīgākā šāda tipa ainava vērojama no ielejas pamatkrasta pie „Tirmežu” mājām, kuras vērtību īpaši izceļ lieliskais skats uz Pietraga Sarkanajām klintīm. Izteismīgas atklātas ainavas iespējams atrast arī citur, ejot gar ielejas pamatkrasta nogāzes augšējo kranti, taču bieži vien šie skatu punkti atrodas apertu lauku vidū, tādēļ ne vienmēr tie ir labi pieejami tūristiem vai citiem teritorijas apmeklētājiem.

Ērti pieejamie skatu punkti Salacas ielejas ainavas aplūkošanai ir tilti pāri upei. Šajā posmā kopumā ir četri tilti – vecais šaursliežu dzelzceļa tilts, divi gājēju tiltiņi Mērniekos un pie „Dzimteņu” mājām, kā arī autoceļa tilts pie Rozēniem. Vislabāk apkārtnes ainavu iespējams aplūkot no vecā dzelzceļa tilta – šeit paveras atklāts skats gan uz ieleju, gan tās pamatkrastā esošajiem tūrumiem, pļavām un mežu kontūrām. No tilta rudenī iespējams vērot arī laša nārstu. Pie pārējiem tiltiem Salacas ieleja veido samērā noslēgtu telpu, kur dominējošās ir tuvās ainas – pļavas un meži ielejas nogāžu robežās.

Vislabākās iespējas izbaudīt Salacas ielejas ainavas ir braucot ar laivu pa upi. Taču, pateicoties stāvajām ielejas nogāzēm, arī šeit dominē galvenokārt tuvās ainas. Tomēr ainava ielejā vērtējama kā samērā daudzveidīga – mežiem un krūmiem noaugušie krasti mijas ar atklātiem posmiem, kur izceļas atsevišķi lieli koki un to grupas, lauku viensētas un smilšakmens atsegumi. Lai saglabātu šo ainavas daudzveidību, ļoti būtiski ir uzturēt pašlaik vēl atklātās platības uz ielejas nogāzēm – jo daudzviet pļavas un ganības ielejas nogāzēs šķiet pamestas, kā arī vērojama izteikta tendence pašiem upes krastiem aizaut ar krūmiem. Kopumā Salacas ielejas ainavas konkrētajā posmā vērtējamas kā vizuāli spilgtas un daudzveidīgas, tomēr samērā noslēgtas - atklāto ainavu īpatsvars šeit ir visai neliels. Apsaimniekojot ieleju, ainavu aizsardzībai un to kvalitātes uzlabošanai jāpievērš īpaša uzmanība, jo ainava ir uzskatāma par vienu no svarīgākajiem ielejas resursiem gan tūrismam, gan ielejas attīstībai kopumā.

1.4. Teritorijas bioloģiskais raksturojums

1.4.1. Flora

Teritorijas izpētes pakāpe

Īpaši floras pētījumi Salacas ielejā nav bijuši – epizodiski tur strādājuši un herbārija materiālu vākuši daudzi botāniķi: K.R. Kupfers, N.Malta, A. Zāmelis, A.Rasiņš, E.Vimba, G.Ābele. 20. gs. 70-to gadu vidū Ziemeļvidzemes ģeobotāniskajā rajonā floras un veģetācijas pētījumus veica ZA Bioloģijas institūta

botāniķi – ekspedīciju maršruti aptvēruši, arī Salacas ieleju un rezultāti apkopoti grāmatā (Табака Л. 1979. *Флора и растительность Латвийской ССР. Северо-Видземский геоботанический район*. Рига. 163 c.). Tomēr jāsaprot, ka visos laikos botāniķiem pievilcīgāka šķitusi Salacas augštece vai pati Salacas lejtece. Ir tikai viens diplomdarbs, kas veltīts konkrētā posma florai (gan garākā posmā – no Rozēniem līdz Salacgrīvai – Barone A., 1983). Iespējams, tāpēc par konkrēto posmu ir samērā maz herbārija materiāla, maz ziņu par retiem un aizsargājamiem augiem.

Tipiskākās un izplatītākās sugas

Visu teritorijā sastopamo vaskulāro augu saraksts iekļauts **5. pielikumā**.

Teritorijā sastopamās augu sugas aprakstītas pēc to izplatības galvenajos biotopu tipos.

Meži

Priežu sausieņu meži ir izplatītākais mežu tips šajā teritorijā, līdz ar to biežāk sastopamā koku suga ir parastā priede *Pinus sylvestris*. Vislielākās platības aizņem mētrāji, kur pamežā dominē Zviedrijas kadiķis *Juniperus communis*, parastais pīlādzis *Sorbus aucuparia*, parastais ozols *Quercus robur*, kā arī bieži sastopama ir parastā lazda *Corylus avellana*, ieva *Padus avium*, parastais sausserdis *Lonicera xylosteum*, bet sīkkrūmu stāvam raksturīga mellene *Vaccinium myrtillus* un brūklene *Vaccinium vitis-idaea*. Damakšņos sīkkrūmu stāvs bagātāks un daudzveidīgāks kā mētrājā – bieži sastopama niedru ciesa *Calamagrostis arundinacea*, parastā ērgļpārde *Pteridium aquilinum*, vietām tāpat kā mētrājos mellene un brūklene, bieži konstatēta arī virkne citu augu sugu: liektā sariņsmilga *Lerchenfeldia flexuosa*, pļavas nārbulis *Melampyrum pratense*, Eiropas septiņstarīte *Trientalis europaea* u.c. sugas. Slapjajos un nosusinātajos mežos no koku sugām blakus priedei nereti sastopams arī āra bērzs *Betula pendula*, purva bērzs *Betula pubescens*, parastā egle *Picea abies*, parastā apse *Populus tremula*, bet sīkkrūmu stāvā izplatīti purva vaivariņš *Ledum palustre* un zilene *Vaccinium uliginosum*.

Baltalkšņu gāršas - savdabīgais un teritorijā samērā bieži sastopamais meža tips, kur bez dominējošās sugas – baltalkšņa – sastopami arī citi lapkoki: goba *Ulmus glabra*, parastais ozols *Quercus robur*, vēl arī āra bērzs *Betula pendula*, parastā apse *Populus tremula*, parastā liepa *Tilia cordata*, bet pamežā ļoti daudz ievas *Padus avium*, kā arī lazdas *Corylus avellana*, parastā irbene *Viburnum opulus*, parastais sausserdis *Lonicera xylosteum* u.c. Zemsedze šajos mežos gāršas tipa, ļoti bāgātīga, konstatētas apm. 50 vaskulāro augu sugas, no kurām biežāk sastopamās ir podagras gārša *Aegopodium podagraria*, birtalu virza *Stellaria nemorum*, meža sprigane *Impatiens noli-tangere*, parastā vīgrieze *Filipendula ulmaria* un daudzas citas. Tieši šādas baltalkšņu gāršas ir piemērotākais biotops Eiropas direktīvas sugai – spilvainajam ancītim *Agrimonia pilosa*, kurš te sastopams vairākās vietās.

Jaukto koku gāršas, kuras dominē upes nogāzēs, visbiežāk sastopami platlapju koki: parastā liepa *Tilia cordata*, goba *Ulmus glabra*, kā arī parastā apse *Populus tremula*, āra bērzs *Betula pendula*, parastais ozols *Quercus robur* u.c. Pamežā praktiski tādas pašas sugas kā baltalkšņu gāršās, bet zemsedzi veido tipiskas gāršu sugas: dominē podagras gārša *Aegopodium podagraria*, kumelpēda *Asarum europaeum*, cietā virza *Stellaria holostea*, baltais vizbulis *Anemone nemorosa*, krauklene *Actaea spicata*, ārstniecības lakacis *Pulmonaria obscura*, ziemas kaņepene *Mercurialis perennis*, daudziedu mugurene *Polygonatum multiflorum*, birtalas skarene *Poa nemoralis* u.c.

Pļavas

Sausajās pļavās dominē liektā sariņsmilga *Lerchenfeldia flexuosa*, aitu auzene *Festuca ovina*, šaurlapu skarene *Poa angustifolia* dzirkstelīte *Dianthus deltoides*, spradzene *Fragaria viridis*, parastā sveķene *Viscaria viscosa*, parastais vizulis *Briza media*, parastā smilga *Agrostis tenuis*.

Mēreni mitrās pļavās biežāk sastopamas sugas: parastā smaržzāle *Anthoxanthum odoratum*, parastā smilga *Agrostis tenuis*, parastais vizulis *Briza media*, sarkanā auzene *Festuca rubra*, pelašķis *Achillea millefolium*, šaurlapu ceļteka *Plantago lanceolata* kodīgā gundega *Ranunculus acris*, baltā madara *Galium album*, pļavas timotiņš *Phleum pratense*, pļavas auzene *Festuca pratense*, kamolzāle *Dactylis glomerata*.

Mitrās pļavās dominē parastā vīgrieze *Filipendula ulmaria*, pļavas bitene *Geum rivale* un parastā ciņusmilga *Deschampsia cespitosa*. Ir pļavas, kur dominē Hartmaņa grīslis *Carex hartmanii*, ziemeļu madara *Galium boreale*, sāres grīslis *Carex panicea*.

Slapjās pļavās biežāk sastopamās sugas ir divrindu grīslis *Carex disticha*, slaidais grīslis *Carex acuta*, meža meldrs *Scirpus sylvaticus*, meža suņburkšķis *Anthriscus sylvestris* u.c.

Upes piekrastes joslā dominē parastais miežubrālis *Phalaroides arundinacea*, slaidais grīslis *Carex acuta*, divrindu grīslis *C. disticha*, parastā krastkaņepe *Eupatorium cannabinum*, meža meldrs *Scirpus sylvaticus*, parastā kalme *Acorus calamus*, upes kosa *Equisetum fluviatile*, parastā niedre *Phragmites australis*, ezera meldrs *Scirpus lacustris*, bieža suga krastos ir dižtītenis *Calystegia sepium*.

Tabula 1.4. Nozīmīgākās nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājamās augu sugas

Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	LSG	BD	MK Nr. 396 2000	MK Nr.45 2001
1. <i>Dactylorhiza maculata</i>	Plankumainā dzegužpirkstīte	4		1	
2. <i>Dactylorhiza incarnata</i>	Stāvlapu dzegužpirkstīte	4		1	
3. <i>Platanthera bifolia</i>	Smaržīgā naktsvijole	4		1	
4. <i>Platanthera chlorantha</i>	Zaļziedu naktsvijole	4		1	
5. <i>Jovibarba globifera</i>	Atvašu saulrietenis			1	1
6. <i>Lycopodium annotinum</i>	Gada staipeknis	4		2	
7. <i>Lycopodium clavatum</i>	Vāļišu staipeknis	4		2	
8. <i>Huperzia selago</i>	Apdzira	4		2	
9. <i>Agrimonia pilosa</i>	Spilvainais ancītis		II, IV		

Apzīmējumi:

LSG – Latvijas Sarkanā grāmata. LSG tiek lietotas sekojošas apdraudēto sugu kategorijas, kas atbilst vecajām IUCN kategorijām: **4.** kategorija - maz pazīstamās sugas.

BD – Eiropas Padomes Direktīva 92/43/EEC: **II** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana. * - prioritāra suga; **IV** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešams stingrs aizsardzības režīms;

MK Nr. 396, 2000 – Ministru Kabineta noteikumi par „Īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” **1.** pielikums - Īpaši aizsargājamo sugu saraksts. **2.** pielikums - Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksts.

MK Nr. 45, 2001 - Ministru Kabineta noteikumi par „Mikroliedzumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” **1.** pielikums - Īpaši aizsargājamo dzīvnieku, ziedaugu, paparžaugu, sūnu, ķērpju un sēņu sugas, kurām izveidojami mikroliedzumi.

Plankumainā dzegužpirkstīte (*Dactylorhiza maculata*) – tās izplatības areāls aptver gandrīz visu Eiropu (izņemot D apgabalu) un nelielu Āzijas daļu. Latvijā sastopama ne visai bieži. Šajā posmā konstatēta 4 atradnēs.

Stāvlapu dzegužpirkstīte (*Dactylorhiza incarnata*) – izplatības areāls gandrīz visā Eiropā, Kaukāzā, Vidusāzijā, Rietumsibīrijā. Latvijā sastopama samērā bieži. Konstatēta 1 atradnē.

Smaržīgā naktsvijole (*Platanthera bifolia*) – izplatības areāls aptver Eiropas un Rietumāzijas mēreno un subarktisko joslu. Latvijā sastopama ne visai bieži. Konstatēta 2 atradnēs.

Zaļziedu naktsvijole (*Platanthera chlorantha*) – izplatības areāls aptver Eiropas subtropu un mēreno joslu. Latvijā sastopama ne visai bieži. Konstatēta 2 atradnēs.

Piemērotie biotopi konkrētajā upes posmā ir mēreni mitras un mitras pļavas.

Atvašu saulrietenis (*Jovibarba globifera*) Latvijā sasniedz izplatības areāla Z robežu un dabiskos apstākļos sastopams samērā reti. Piemēroti biotopi – sausi priežu meži, to malas, sausas pļavas pauguru dienvidu nogāzēs, uz kaļķakmens un dolomītu atsegumiem. Konkrētajā upes posmā suga aug tikai vienā atradnē samērā netipiskos apstākļos – uz smilšakmens atsegumiem “Pietraga sarkanās klintīs” (zināma arī no Salacas krastiem augštecē un Laņģupītes atsegumiem). Atradne uz Pietraga atsegumiem līdz šim nav nekur minēta.

Gada un vālišu staipekņi (*Lycopodium annotinum*, *L.clavatum*) ir cirkumpolāri izplatītas sugas, arī Latvijā sastopamas samērā bieži, taču dekoratīvā izskata dēļ ir apdraudētas, turklāt jāņem vērā, ka staipekņi atjaunojas ļoti lēni – sporas sadīgst un protallijs nogatavojas 10-15 gados un tikai pēc tam sāk attīstīties jaunie augi. Rozēnu – Mērnīeku posmā gada staipekņi konstatēti 3 vietās, vālišu staipekņi 1 vietā.

Spilvainais ancītis (*Agrimonia pilosa*) – ir suga, kuras izplatības areāla robeža šķērso Latvijas teritoriju un A-Latvijā šī suga sastopama ne bieži, bet R-Latvijā ļoti reti - zināma tikai dažās atradnēs un R-Eiropā nav sastopama. Pie Salacas sastopams baltalkšņu mežos pie upes, kas arī ir piemērotākais biotops šai sugai. Konstatēti 6 atradnēs.

Pavisam kopā konstatēta 21 īpaši aizsargājamo augu sugu atradne. Taču rūpīgi inventarizējot sausieņu un arī nosusinātos priežu mežus, atradņu skaits varētu palielināties (jo īpaši gada staipekņa *Lycopodium annotinum* atradnes). Mežos mitrākajās vietās vēl biežāk varētu būt sastopama apdzira. Tas pats attiecas arī uz visām konstatētajām orhideju dzimtas sugām – arī tās pie rūpīgas teritorijas inventarizācijas varētu tikt konstatētas vairākās atradnēs.

Orhideju dzimtas augu sugas (naktsvijoles un dzegužpirkstītes) ir īpaši jūtīgas gan pret nosusināšanu, gan mēslošanu, gan pļavu neapsaimniekošanu. Pēdējā gadījumā, pļavai aizaugot ar kokiem un krūmiem, un, citām lakstaugu sugām pārņemot pļavu, šīs sugas vienkārši pamazām iznīkst. Turklāt visas šīs sugas ir arī ļoti dekoratīvas un tās nereti plūc dekoratīviem nolūkiem vai pārdošanai.

Sugas, kuru aizsardzības nodrošināšanai nepieciešams veikt papildus pētījumus

No pašreiz zināmajām augu sugām nevienai nav īpaši papildus pētījumi vajadzīgi, tomēr būtu lietderīgi veikt šādus pētījumus pavasarī. Īpaši svarīgi tas varētu būt nogāžu mežos jauktu koku gāršās, kur izteikts zemesdzīves pavasara aspekts un varētu tikt konstatētas tādas retas sugas kā sīpoliņu zobainīte *Dentaria bulbifera* (ir konstatēta Salacas krastos - Biol instit herb.), vidējais cīrulītis *Corydalis intermedia* (minēts A.Barones diplomdarbā, 1983), lāksis *Allium ursinum* un iespējams arī kādas citas retas pavasara sugas. Visas šīs sugas vietām, bet ne konkrētajā posmā, ir konstatētas Salacas krastos. Vēl nogāžu mežos ir potenciāli iespējamās jaunas daudzgadīgās mēnesenes atradnes, kura ir konstatēta lejpus šī posma Salacas labajā krastā (E.Vimba, 1958, 1961, V.Baroniņa, 2001)

Pļavas būtu vērts apsekot maija beigās, jūnija sākumā – iespējams izdotos konstatēt vēl dažas retas orhideju dzimtas sugas – piemēram vīru dzegužpuķi *Orchis mascula* (Līču apk., ievākta herb. 1964. g. – Z.Eglīte, Biol. inst. herb.) un bruņcepuru dzegužpuķi *Orchis militaris* (diapoz., Mērnīeki, E.Vimba, 1966). Liela iespēja ir arī konstatēt Baltijas dzegužpirkstīti *Dactylorhiza baltica*, kura Mērnīeku apk. ievākta 1974. gadā (Biol inst. herb.)

Interesanti būtu veikt smilšakmens atsegumu izpēti no augu viedokļa – 1959. gadā uz tādiem Salacas labajā krastā lejpus Pietraga Sarkanajām klintīm ievākts Roberta kailpapardes *Gymnocarpium robertianum* herbārijs (E.Vimba, Latvijas Univers. herb.). Šai sugai gan vairāk raksturīgi dolomītu atsegumi, retāk gāršas tipa meži. Interesanti atzīmēt, ka literatūrā var atrast datus, ka pie Salacas konstatēta arī mūra sīkpaparde *Asplenium ruta-muraria* (Bickis, Rasiņš, 1946) un plūksnu sīkpaparde *Asplenium trichomanes* (Malta, 1936 u.c.). Pagaidām gan nav izdevies atrast herbārija apstiprinājumu vecajos herbārijos, ir tikai literatūras dati, taču nav izslēgta varbūtība.

Teritorijā būtu nepieciešami sūnu, ķērpju un sēņu pētījumi, jo pašreiz par šīm sugām nav pieejami nekādi dati vai arī tie ir fragmentāri.

1.4.2. Fauna

1.4.2.1. Putni

Teritorijas izpētes pakāpe

Tā kā teritorija ainaviski un no bioloģiskās daudzveidības viedokļa nav īpaši nozīmīga ornitofaunai, tādēļ šeit arī nav veikti sīki ornitoloģiski pētījumi. Arī nesenojā ĪADT inventarizācijā EMERALD projekta (2001-2003) ietvaros šajā posmā pētnieki pabija tikai īsu laiku (kopumā ne vairāk kā 3 stundas), galveno uzmanību pievēršot tām Salacas dabas parka daļām, kur bija lielāka varbūtība konstatēt ES aizsargājamās sugas un biotopus.

Putnu dati, kas izmantoti šajā atskaitē iegūti no Latvijas Ornitoloģijas biedrības projekta „Latvijas ligzdojošo putnu atlants 2000-2004”. Šajā atlantā tika pārsvarā iekļautas ziņas par parastajām sugām, kas novērotas EMERALD projekta ekspedīcijās, taču ir arī atsevišķi pūču novērojumi (no 2003. gada), kas veikti braucot ar laivu pa Salacu. Tātad kopumā jāsecina, ka teritorija ir vāji apsekota, taču iespējams, ka rūpīga apsekošana nedotu būtiski vairāk jaunu sugu (it īpaši reto un aizsargājamo) vai problēmu apzināšanu.

Tipiskākās un izplatītākās sugas

Apskatāmajā teritorijā nav sastopami unikāli biotopi no putnu dzīves viedokļa, kas būtu raksturīgi tikai šai vietai. Vairums sastopamo putnu sugu ir tā sauktās „fona sugas”, kuras ir parastas visā Latvijas teritorijā. Visas konstatētās putnu sugas iekļautas **6. pielikumā**.

No pļavu biotopiem raksturīgajām sugām Salacas ielejā bieži sastopams ir baltais stārķis *Ciconia ciconia*, lauku balodis *Columba palumbus*, lauku cīrulis *Alauda arvensis*, dzeltenā stērste *Emberiza citrinella*, baltā cielava *Motacilla alba*, bet no retāk sastopamiem minami svītrainais ļauķis un sila cīrulis *Lullula arborea*. No meža biotopiem raksturīgām sugām diezgan parastas varētu būt peļu klijāns *Buteo buteo*, meža pūce *Strix aluco*, vakarlēpis *Caprimulgus europaeus* un melnā dzilna *Dryocopus martius*, bet pie retajām pieskaitāms vistu vanags *Accipiter gentilis*, zvirbuļvanags *Accipiter nisus*, un apodziņš *Glaucidium passerinum*. No upes biotopiem raksturīgākām sugām šeit ir sastopama gaigala *Bucephala clangula*, lielā gaura *Mergus merganser* un zivju dzenītis *Alcedo atthis*, bet retāk sastopams ir zivju gārnis *Ardea cinerea* un meža pīle *Anas platyrhynchos*.

Visas šīs sugas ir parastas visā Latvijas teritorijā attiecīgos biotopos un nekādā ziņā nav unikālas tieši Salacas ielejai un tās apkārtnē. Lielajai gaurai *Mergus merganser*, piemēram, ligzdošana bija pierādīta katrā 5x5 km kvadrātā, tāpēc var secināt, ka perējošo pāru skaits ir diezgan liels. Jāpiezīmē gan, ka gauras var perēt ne tikai upes tuvumā, bet arī tālu prom (pat ārpus DP robežas) atsevišķos lielos kokos vai pat ēkās, cilvēka mītņu tuvumā.

Tabula 1.5. Nozīmīgākas nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājamās putnu sugas

Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	LSG	ES PD	MK Nr. 396	MKNr.45
1. <i>Ciconia ciconia</i>	Baltais stārķis		I	1	
2. <i>Mergus merganser</i>	Lielā gaura	2		1	
3. <i>Glaucidium passerinum</i>	Apodziņš	4	I	1	2
4. <i>Caprimulgus europaeus</i>	Vakarlēpis	4	I	1	
5. <i>Alcedo atthis</i>	Zivjdzenītis	3	I	1	
6. <i>Dryocopus martinus</i>	Melnā dzilna		I	1	
7. <i>Sylvia nisoria</i>	Svītrainais ļauķis		I	1	
8. <i>Lullula arborea</i>	Sila cīrulis		I	1	

Apzīmējumi:

LSG – Latvijas Sarkanā grāmata. LSG tiek lietotas sekojošas apdraudēto sugu kategorijas, kas atbilst vecajām IUCN kategorijām: **2.** kategorija - sarūkošās sugas; **3.** kategorija - retās sugas; **4.** kategorija - maz pazīstamās sugas.

PD – Eiropas Savienības Putnu Direktīvas, 79/409/EEC: **I** pielikums – putnu sugas, kuru aizsardzībai nepieciešams izveidot speciālas aizsargājamās teritorijas.

MK Nr. 396, 2000 – Ministru Kabineta noteikumi par „Īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” **1.** pielikums - Īpaši aizsargājamo sugu saraksts.

MK Nr. 45, 2001 - Ministru Kabineta noteikumi par „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” **2.** pielikums - Īpaši aizsargājamās putnu sugas, kurām izveidojami mikroliegumi.

14.2.2. Zīdītājdzīvnieki

Teritorijas izpētes pakāpe

Atsevišķu publicētu pētījumu par zīdītāju faunu Salacas ielejā nav. Netieši uz ūdru sastopamību šajā teritorijā norāda pētījums par ūdru barošanos Salacā un tās pietekās 90-to gadu vidū (Birazaks et al. 1998). Vairākkārt veiktas arī ūdru un bebru darbības pazīmju uzskaites, pēc kurām, izmantojot noteiktu metodiku (Ozoliņš, Rantiņš, 1988; Балодис 1990; Ozoliņš 1999), vērtēts aptuvenais Salacas upi apdzīvojošais abu sugu dzīvnieku skaits. Šo uzskaišu materiāli un rezultāti meklējami LU studentu diplomdarbu (Riekstiņa, 1989) un LVMI “Silava” pētījumu atskaišu (Ozoliņš, Balodis 1995-1997) arhīvos.

2001. un 2002. gadā Salacas ieleja apsekota EMERALD projekta ietvaros. Šī inventarizācija notikusi posmā Mazsalaca – Rozēni, taču nav pamata uzskatīt, ka konstatētās sugas nebūtu sastopamas arī leņpus Rozēniem.

Tipiskākās un izplatītākās sugas

Par Salacas upes un tās ielejas pastāvīgiem apdzīvotājiem jāuzskata beбри *Castor fiber* un ūdri *Lutra lutra*. Par nozīmīgu biotopu abu sugu populācijām šajā posmā Salaca kļuvusi ne vēlāk kā astoņdesmito gadu sākumā. Jau 1983. gadā aplūkojamā posmā konstatētas 5 bebru apmetnes jeb ģimeņu dzīvesvietas. Pēdējā pārbaude (2003. gadā) apliecina, ka beбри joprojām apdzīvo visas agrākās apmetnes, turklāt pašlaik to darbības pēdas dažādā intensitātē sastopamas visā aplūkojamā posma garumā. Arī ūdru pēdas atrodamas visā posmā. Jau 1989. gadā ūdru darbība koncentrējusies 2 vietās. 2-3 vietās, kurās ūdri šajā posmā uzturas regulāri, konstatētas arī 1995., 1996., 1997. un 2003. gada vasarās.

Sākot ar 1995. gadu Salacā reģistrētas Amerikas ūdeles *Mustela vison Schreber* pazīmes, taču visdrīzāk tās apdzīvojušas upes ieleju un tās pietekas jau agrāk (Ozoliņš, Pilāts, 1995). Pašlaik Amerikas ūdele pieskaitāma zīdītāju fona sugām, lai gan konkrētajā Salacas posmā to blīvums salīdzinoši nav liels.

Tā kā abās pusēs Salacas ielejai ir plaši mežu masīvi, vairāk vai mazāk regulāri teritoriju apmeklē arī visas medījamo zīdītāju sugas, kas reģistrētas attiecīgo mežniecību kontrolējamās teritorijās. Cilvēku netraucētajos posmos Salacas ieleja ilgstoši uzturēties mēdz stirnas *Capreolus capreolus*, meža cūkas *Sus scrofa*, pelēkie zaķi *Lepus europaeus*, vāveres *Sciurus vulgaris*, lapsas *Vulpes vulpes*, meža caunas *Martes martes* un seski *Mustela putorius*. Visi šajā posmā sastopamie zīdītājdzīvnieki uzskaitīti **7. pielikumā**.

Tabula 1.6. Nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājamās zīdītājdzīvnieku sugas

Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	LSG	ES BD*	MK Nr. 396 2000	MK Nr.45 2001
Konstatētās sugas					
1. <i>Lutra lutra</i>	ūdrs	4	II, IV	1	
2. <i>Martes martes</i>	meža cauna		V	2	
3. <i>Mustela putorius</i>	sesks		V	2	
4. <i>Lepus timidus</i>	baltais zaķis		V	2	
Iespējamās sugas					

5. <i>Myotis dasycneme</i>	dīķu naktssikspārnis	2	II, IV	1	
6. <i>Pipistrellus pipistrelus</i>	pundursikspārnis	3	IV	1	
7. <i>Myotis daubentoni</i>	ūdeņu naktssikspārnis		IV	1	
8. <i>Pipistrellus nathusi</i>	Natūza sikspārnis		IV	1	
9. <i>Nyctalus noctula</i>	rūsganais vakarsikspārnis		IV	1	
10. <i>Vespertilio murinus</i>	divkrāsainais sikspārnis	2	IV	1	
11. <i>Eptesicus nilssoni</i>	ziemeļu sikspārnis		IV	1	

Apzīmējumi:

LSG – Latvijas Sarkanā grāmata. LSG tiek lietotas sekojošas apdraudēto sugu kategorijas, kas atbilst vecajām IUCN kategorijām: **2.** kategorija - sarūkošās sugas; **3.** kategorija - retās sugas; **4.** kategorija - maz pazīstamās sugas.

BD – Eiropas Padomes Direktīva 92/43/EEC: **II** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana; **IV** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešams stingrs aizsardzības režīms; **V** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama.

MK Nr. 396, 2000 – Ministru Kabineta noteikumi par „Īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” **1.** pielikums - Īpaši aizsargājamo sugu saraksts. **2.** pielikums - Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksts.

MK Nr. 45, 2001 - Ministru Kabineta noteikumi par „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”

Vienīgā īpaši aizsargājamā zīdītāju suga, kas pārliecinoši pierādīta teritorijas inventarizāciju laikā, ir ūdrs *Lutra lutra*. Sikspārņu sugas ir konstatētas augšpus Rozēniem, tādēļ, iespējams, tās sastopamas arī posmā Rozēni – Mērnīki. Pie ierobežoti izmantojamām (medijām) īpaši aizsargājamām sugām teritorijā minamas meža caunas *Martes martes*, seski *Martes putorius* un baltie zaķi *Lepus timidus*. Pēdējie daļēji apdzīvo meža masīva malu gar Salacas kreiso krastu. Par nozīmīgu uzskatāma arī bebru *Castor fiber* esamība, lai gan tie nav īpaši aizsargājami Latvijas teritorijā.

Minētās sugas ir plaši un samērā vienmērīgi izplatītas visā Latvijā, un arī aplūkotā teritorija uzskatāma par piemērotu visu minēto sugu eksistencei bez īpašas biotopu apsaimniekošanas pasākumu izpildes.

Turpmākie pētījumi būtu jāveic par sīko zīdītāju sastopamību un ekoloģiju, īpašu uzmanību pievēršot reto un gan vietējas (Andrušaitis, 2000), gan Eiropas nozīmes apdraudēto sugu - sikspārņu, lielā ūdensciršļa *Neomys fodiens*, susuru, meža sicistas *Sicista betulina* un sermuļa *Mustela erminea* - iespējamām atradnēm.

1.4.2.3. Bezmugurkaulnieki

Teritorijas izpētes pakāpe

Teritorija ir inventarizēta EMERALD projekta ietvaros, kā arī veikti citi individuāli ekspertu pētījumi. Dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros teritorija apsekota 2003. gada jūlijā. Teritorijas izpētē galveno uzmanību pievērsta cietspārņu, dēļu un gliemežu izpētei. Vairākās sugu skaita ziņā nozīmīgas grupas - divspārņi, tauriņi un plēvspārņi teritorijā ir pētītas minimāli vai vispār nav pētītas. Kopumā teritorijas apsekojumu laikā konstatēts ap 25% Salacas ielejas posmā Rozēni-Mērnīki dzīvojošo bezmugurkaulnieku sugu.

Teritorijā tipiskākās un izplatītākās sugas:

Pētījumi liecina, ka teritorijā varētu būt sastopami 644 bezmugurkaulnieku augstākie taksoni un 1168 sugas un pasugas. Galvenokārt šeit izplatītas sauso priežu mežu, nekultivēto pļavu, upes ielejas t.sk. gravu tipa mežu sugas (sauszemes biotopos) ka arī gan ritrālo, gan potamālo biotopu (saldūdens biotopos) tipiskie bezmugurkaulnieku sugu kompleksi. Nozīmīgu daļu no izpētīto sugu skaita aizņem sinantropo un pussinantropo bezmugurkaulnieku sugu kompleksi. Visvairāk teritorijā ir konstatēti cietspārņi - 645 sugas, kas veido apmēram 20% no Latvijā reģistrēto cietspārņu sugu kopskaita.

Biezās perlamutrenes *Unio crassus* populācija Salacas upē un konkrētajā upes posmā ir viena no lielākajām Latvijā un visā Baltijas reģionā, tādēļ šīs sugas populācijas ilgstošai saglabāšanai ir jāvelta īpaša uzmanība.

Tabula 1.7. Nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas:

Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	LSG	ES BD	MK 2000	MK 2001	MAB*
Gliemji Mollusca						
<i>Acicula polita</i>	gludais adatgliemezis	4		1		
<i>Acroloxus lacustris</i>	ezeza micīšgliemezis			1		
<i>Ancylus fluviatilis</i>	upes micīte	2		1		
<i>Clausiliidae</i> dzimtas sugas, izņemot <i>Cochlodina laminata</i>	vārpstīngliemeži					IS
<i>Clausilia pumila</i>	vāļšveida vārpstīngliemezis	3		1		IS
<i>Helix pomatia</i>	parka vīngliemezis		V	2		
<i>Lithoglyphus naticoides</i>	upes dižhidrobija	2		1		
<i>Macrogastera plicatula</i>	krokainais vārpstīngliemezis					IS
<i>Macrogastera ventricosa</i>	vēderainais vārpstīngliemezis			1		IS
<i>Merdigera obscura</i>	mazais torņgliemezis			1		IS
<i>Theodoxus fluviatilis</i>	upes akmeņgliemezis	4		1		
<i>Unio crassus</i>	biezā perlamutrene	2	II, IV	1		
Vēžveidīgie Crustacea						
<i>Astacus astacus</i>	platspīļu vēzis, upes vēzis	3	V	2		
Kukaiņi Insecta						
Taisnspārņi Orthoptera						
<i>Psophus stridulus</i>	sarkanspārņu sisenis, parkšķis	3				
Spāres Odonata						
<i>Ophiogomphus cecilia</i>	zaļā upjuspāre	3	II, IV	1		
Cietspārņi Coleoptera						
<i>Aromia moschata moschata</i>	zaļais vītlograuzis	4				
<i>Brychius elevatus</i>	divkupru peldvabole			1	1	
<i>Carabus coriaceus</i>	lielā skrejvabole	3				
<i>Emus hirtus</i>	pūkainais īsspārnis	3				
<i>Meloe proscarabaeus</i>	tumšā eļļasvabole	2				
<i>Oryctes nasicornis</i>	komposta degunradžvabole	4				
<i>Peltis grossa</i>	lielais asmalis					IS
<i>Platycerus caraboides caraboides</i>	zilais praulenis					IS
Divspārņi Diptera						
<i>Pedicia rivosa</i>	milzu traušklājods	2				

Apzīmējumi:

LSG – Latvijas Sarkanā grāmata. LSG tiek lietotas sekojošas apdraudēto sugu kategorijas, kas atbilst vecajām IUCN kategorijām: **0.** kategorija - izzudušās sugas; **1.** kategorija - izzūdošās sugas; **2.** kategorija - sarūkošās sugas; **3.** kategorija - retās sugas; **4.** kategorija - maz pazīstamās sugas.

BD – Eiropas Padomes Direktīva 92/43/EEC: **II** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana. * - prioritāra suga; **IV** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešams stingrs aizsardzības režīms; **V** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama.

MK Nr. 396, 2000 – Ministru Kabineta noteikumi par „Īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” **1.** pielikums - Īpaši aizsargājamo sugu saraksts. **2.** pielikums - Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksts.

MK Nr. 45, 2001 - Ministru Kabineta noteikumi par „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” **1.** pielikums - Īpaši aizsargājamo dzīvnieku, ziedaugu, paparžaugu, sūnu, ķērpju un sēņu sugas, kurām izveidojami mikroliegumi.

MAB - Mežaudžu atslēgas biotopu (MAB) (= dabisku meža biotopu) sugas (Lārmanis u.c. 2000). **BSS** – Biotopu speciālistu suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no noteikta biotopa. **IS** – Indikatorsuga, kam ir samērā augstas prasības pret dzīves vidi, bet ne tik augstas kā biotopu speciālistu sugām.

Starp nozīmīgākajām bezmugurkaulnieku sugām minamas sekojošas:

Upes micīte (*Ancylus fluviatilis*) - ritrālie, akmeņainie upju un strautu posmi (krāces), galvenokārt līdz 50 cm dziļumā; uz akmeņiem; stenotops;

Upes dižhidrobija (*Lithoglyphus naticoides*) - ritrālie, akmeņainie upju posmi (krāces); uz akmeņiem; stenotops;

Upes akmeņliemezis (*Theodoxus fluviatilis*) - ritrālie, akmeņainie upju posmi (krāces), galvenokārt līdz 50 cm dziļumā; uz akmeņiem un citiem priekšmetiem; stenotops;

Biezā perlamutrene (*Unio crassus*) - ritrālie, retāk – potamālie upju posmi (parasti upju sākum- un vidusposmos), smilšainā vai daļēji akmeņainā gruntā bez dūņām un detrita; glohidijas uz dažādām zivju sugām

Zaļā upjuspāre (*Ophiogomphus cecilia*) - strauti, ritrālie upju posmi (ar bezdūņainu gruntu); kāpuri attīstās ūdenī; plēsīgs; stenotops;

Divkupru peldvabole (*Brychius elevatus*) - Ritrālo, krietni retāk arī potamālo upju posmu vietās vai strauti ar ūdens augāju; uz ūdens augiem vai akmeņiem; stenotops.

Visas minētās sugās ir jūtīgas pret skābekļa daudzumu, kā arī ūdens ķīmisko sastāvu.

1.4.2.4. Zivis

Teritorijas izpētes pakāpe

Speciāli pētījumi par dažādu zivju sugu izplatību Latvijas upēs veikti maz. Dati par Salacā 1950. gados sastopamajām zivju sugām apkopoti A.Priedīša darbos. No 1964.g. Salacā tiek veikta uz jūru migrējošo laša un taimiņa smoltu uzskaitē. 1980. gados kompleksus Salacas hidrobiocenožu, tai skaitā arī zivju sabiedrību, pētījumus veica ZA Bioloģijas institūts. No 1992.g. LZPI veic regulārus ihtiofaunas novērojumus Salacā un tās pietekās. Sākotnēji tie galvenokārt bija saistīti ar saimnieciski nozīmīgu ceļotājzivju sugu ekoloģiju un to populāciju dinamikas pētījumiem. No 1996.g., veicot ceļotājzivju mazuļu uzskaiti, tiek veikta arī citu zivju sugu mazuļu uzskaitē. Ceļotājzivju monitorings pārveidots un paplašināts par ihtiocenožu biologiskās daudzveidības monitoringu. Līdzšinējo pētījumu rezultāti apkopoti atsevišķu projektu (Staičeles HES IVN; EMERALD projekta un ceļotājzivju monitoringa) atskaitēs. Laša un taimiņa mazuļu un smoltu uzskaites rezultāti katru gadu tiek iekļauti Starptautiskās jūras pētnieciskās padomes (ICES) Baltijas laša un taimiņa darba grupas (WGBAST) ziņojumā.

Tipiskākās un izplatītākās zivju sugas Salacas baseinā:

Salacas ihtiofaunas daudzveidību nosaka vides faktoru dažādība, tai skaitā Burtnieku ezera un Rīgas jūras līča ietekme. Salacas augštecē, kā arī lēnāk tekošajos upes posmos sastopamas tipiskas limnofilas sugas – zandarts *Stizostedion lucioperca*, ķīsis *Gymnocephalus cernua*, rudulis *Scardinius erythrophthalmus*, rauda *Rutilus rutilus*, asaris *Perca fluviatilis*, ālants *Leuciscus idus*, kas liecina par Burtnieku ezera ietekmi uz Salacas ihtiofaunu. Virzienā uz upes grīvu, palielinoties straumes ātrumam un mainoties upes gultnes substrātam (parādās akmeņi un oļi), sastopamas tipiskas reofilas zivju sugas - pavīķe *Alburnoides bipunctatus*, baltais sapals *Leuciscus leuciscus*, mailīte *Phoxinus phoxinus*, grundulis *Gobio gobio*, bet vietās ar akmeņainu gultni - bārdainais akmeņgrauzis *Noemacheilus barbatulus* un platgalve *Cottus gobio*, kā arī ceļotājzivis - lasis *Salmo salar*, taimiņš *Salmo trutta* un vimba *Vimba vimba*. Salacas lejteces mazajās upēs - Korģē, Jaunupē un Noriņā dominē strauta forele *Salmo trutta fario*, taimiņš *Salmo trutta*, mailīte *Phoxinus phoxinus*, bārdainais akmeņgrauzis *Noemacheilus barbatulus* un platgalve *Cottus gobio*. Upes grīvā bieži sastopamas tipiskas jūras faunas zivju sugas - trīsdatu stagars *Gasterosteus aculeatus*, salaka *Osmerus eperlanus* un plekste *Platichthys flesus*.

Kopumā dažādos pētījumos Salacā konstatētas 42 zivju sugas, kas pieder 14 dzimtām. Lielākā daļa no tām ir saldūdens zivis - 30 sugas, kuras atsevišķos dzīves periodos satopamas arī Rīgas jūras līča piekrastes ūdeņos. To nosaka piekrastes ūdeņu salīdzinoši nelielais (3-7 promiles) sāļums. Salacā sastopamas arī 7 ceļotājzivju sugas.

Kā rets iecelotājs jāpiemin jūras nēģis *Petromyzon marinus*. Šī zivju suga par retu tiek uzskatīta ne tikai Latvijā, bet arī pārējās Baltijas jūras baseina upēs. Karpas *Cyprinus carpio* un sudrabkarūsas *Carassius auratus* upē ienākušas no diķsaimniecībām. Tās sekmīgi aklimatizējušās Latvijas upēs un ezeros, arī Salacā. Varavīksnes foreles *Oncorhynchus mykiss* Salacā bija sastopamas 1980. gadu beigās un 1990. gados, kad upē regulāri tika ielaisti šīs zivju sugas mazuli. Foreļu ielaišanai nebija tautsaimnieciska efekta, tāpēc tā tika pārtraukta. Jāatzīmē, ka varavīksnes foreles Latvijas apstākļos upēs nevaicijas, līdz ar to, arī Salacā tās vairs nav sastopamas. Salacas baseinā (Burtnieka ezerā) tiek veikta regulāra zandarta *Stizostedion lucioperca* vienasaras mazulu ielaišana. To mazuli, pavasarī no aprīļa beigām - jūnijam migrē uz Rīgas jūras līci, tāpēc šajā laikā sastopami upē visā Salacas garumā. Citās sezonās zandarts Salacā sastopams tiešā Burtnieku ezera (augštecē) vai Rīgas jūras līča (lejtecē) tuvumā.

Salacas ihtiofauna upes posmā no Rozēniem līdz Mērnikiem būtiski neatšķiras no Salacas lejtecē sastopamajam zivju sugām. Tomēr, dažas zivju sugas šeit sastopamas retāk. To nosaka divi faktori:

1. Salacas posmā no Rozēniem līdz Mērnikiem dominē lēnāteču biotopi, tāpēc šeit mazāk reofilo zivju sugu;
2. Tādas zivju sugas kā salaka *Osmerus eperlanus*, kaze *Pelecus cultratus* un sīga *Coregonus lavaretus* nārsto upes lejtecē, to mazuli neuzturas upē, bet jau kāpura stadijā migrē uz jūru. Tādēļ to sastopamība upes vidustecē ir mazāk iespējama. Arī šī posma pietekās - Melnupē, Pužupē un Glāžupē sastopamas mazāk zivju sugas kā Salacas lejteces pietekās.

Kopuma Salacas vidustecē sastopamas 34 zivju sugas. Starp tām ir saimnieciski nozīmīgas zivis - makšķerēšanas un rūpnieciskās zvejas objekti.

Tabula.1.8. Nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājamas zivju sugas

Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	ES BD	MK Nr. 396	MK Nr.45
1. <i>Lampetra fluviatilis</i>	Upes nēģis	II, V	2	3
2. <i>Lampetra planeri</i>	Strauta nēģis	II		
3. <i>Salmo salar</i>	Lasis	II,V	2	3
4. <i>Salmo trutta</i>	Taimiņš		2	3
5. <i>Rhodeus sericeus</i>	Spidiļķis	II		
6. <i>Cobitis taenia</i>	Akmeņgrauzis	II		
7. <i>Misgurnus fossilis</i>	Pīkste	II		
8. <i>Cotus gobio</i>	Platgalve	II		

Apzīmējumi:

BD – Eiropas Padomes Direktīva 92/43/EEC: **II** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana. * - prioritāra suga; **V** pielikums - Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama.

MK Nr. 396, 2000 – Ministru Kabineta noteikumi par „Īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” **2.** pielikums - Ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu saraksts.

MK Nr. 45, 2001 - Ministru Kabineta noteikumi par „Mikroliedzumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi” **3.** pielikums - Īpaši aizsargājamo zivju sugas, kurām izveidojami mikroliedzumi.

Aizsargājamo sugu stāvoklis Latvijā un Salacas baseinā

Lasis *Salmo salar*: Latvijā ir ap 10 lašupes, no kurām svarīgākās ir Salaca, Gauja un Venta. Latvijā šīs zivju sugas izplatība būtiski samazinājās HES aizsprostu celtniecības rezultātā, it sevišķi pēc 1974.g., kad Daugava tika aizsprostota lejtecē. Lasis ir saimnieciski nozīmīga zivju suga. Baltijas jūrā ik gadus tiek nozvejotas 3- 5 tūkst. t, bet Latvijā no 150 - 600t.

Starptautiskās Baltijas jūras zvejniecības komisijas (IBSFC) pieņemtā "Lašu darbības plāna" uzdevums ir atjaunot un saglabāt laša dabiskā nārsta populācijas upēs, vienlaicīgi nodrošinot tā zvejas resursu ilgspējīgu attīstību. Ir apstiprināts upju saraksts, kurās jāveic laša dabisko populāciju monitorings, lai spriestu par upju un populāciju stāvokli kopumā attiecīgajā valstī un Baltijas jūras baseina daļā. No Latvijas lašupēm sarakstā iekļauta Salaca. Tā kā Salaca ir nozīmīgākā dabīgo lašu nārsta upe Latvijā, tai piešķirts indeksa (*salmon index river*) upes statuss. Laša mazuļu ielaišana Salacā tika pārtraukta 1996.g., kad slēdza Mērnieku zivjaudzētavu.

Salacas dabīgo lašu populācija pēdējos gados stabilizējusies. Ik gadu uz jūru Salacā migrē 25 000- 30 000 laša smoltu, kas atbilst upes potenciālajai lašu produkcijai. Laša mazuļu daudzums Salacā piemērotos biotopos ir vidēji 50 - 70 eks./100 m², kas Baltijas jūras baseina upēs ir visai augsts rādītājs.

Taimiņš *Salmo trutta* ir sastopams lielākajā daļā no Latvijas upēm, kas ietek Baltijas jūrā vai Rīgas jūras līcī. Atšķirībā no laša, dzīvo arī mazajās upēs un strautos. To izplatību mūsdienās būtiski ierobežo dzirnavu un mazo HES aizsprostu celtniecība upēs. Salacas baseina upju produktivitāte sasniedz 20 tūkst. taimiņa smoltu gadā. To mazuļu produkcija piemērotos biotopos parasti ir ap 10- 40 eks./100m².

Upes nēģis *Lampetra fluviatilis* Latvijas teritorijā sastopams visās lielākajās Rīgas jūras līcī un Baltijas jūrā ietekošajās upēs. Salacā (pēc statistikas datiem) nozvejo 10- 15t nēģu gadā. Reālā šīs sugas nozveja Salacā ir 1,5- 2 reizes lielāka. Augstie nozvejas dati liecina par upes nēģa populācijas visumā labu stāvokli upē. Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts ir viena no nozīmīgākajām aizsargājamām dabas teritorijām, kas nodrošina šīs sugas saglabāšanu un dabisko atražošanu Latvijā upēs.

Strauta nēģis *Lampetra planeri* ir sastopams saldūdeņos visā Latvijas teritorijā. Tipisks mazo upju un strautu iemītnieks, kas spēj piemēroties dzīvei arī cilvēka darbības rezultātā pārveidotās upēs, tas ir sastopams pat meliorācijas novadgrāvjos. Strauta nēģis nav saimnieciski nozīmīga suga. Izplatīts visā ZBR teritorijā.

Citas zivju sugas Salacā

No citām saimnieciski svarīgām sugām, kas sastopamas Salacā, jāpiemin vimba. Tāpat kā lasis un taimiņš, tā ir anadroma zivju suga, kas nārsto saldūdeņos, bet lielāko dzīves daļu pavada jūrā. Vimbu pirmsnārsta migrācijai uz upēm raksturīgi divi maksimumi. Daļa vimbu ieeļo upē rudens mēnešos- septembrī un oktobrī. Šīs zivis parasti uzturas upes lejtecē un šeit arī ziemo. Lielākā daļa vimbu Salacā ieeļo aprīlī un maijā sākumā. Tās ir dzimumnobriedušas zivis, kas aktīvi migrē uz nārsta vietām. Vimbu nārsts Salacā noris maijā otrajā pusē un jūnijā sākumā, kad ūdens temperatūra upē palielinās līdz 12- 16 C. Pēc nārsta, jūnijā lielākā daļa vimbu pamet upi un uzturas Rīgas jūras līča piekrastes ūdeņos, bet neliela to daļa visu vasaru paliek upē. Vimbu mazuļu migrācija uz jūru notiek gan rudens, gan pavasara mēnešos. Daļa jauno vimbu migrē uz piekrastes ūdeņiem jau pēc pirmās upē pavadītās vasaras. Šī migrācija norisinās septembrī un oktobrī. Lielākā daļa vimbu mazuļu uz jūru dodas pavasarī: aprīlī un maijā. Vimba ir svarīgs piekrastes rūpnieciskās zvejas un maksšķerēšanas objekts.

Salacai ir nozīme arī citu zivju sugu resursu atražošanā. Pavasarī aprīļa sākumā Salacā no Rīgas jūras līča uz nārstu migrē baltie sapali, raudas un ālanti. Baltie sapali pārsvarā uzturas upes lejtecē, bet raudu un ālantu migrācija sasniedz Staiceli. Ālanta mazuļi konstatēti arī Salacā augšpus Staiceles.

No Burtnieka ezera uz Rīgas jūras līci katru gadu maijā un jūnijā dodas viengadīgi zandarta mazuļi. Tas acīmredzot izskaidrojams ar to, ka pēdējos gados šajā ezerā tiek ielaisti zandarta mazuļi, kuri tiek audzēti no Rīgas jūras līcī ievākta vaislas materiāla.

Salacā migrē arī tāda vērtīga zivju suga kā zutis. To migrācija Salacā nav pētīta. Pēc nepārbaudītas informācijas zušu migrācijas maksimums no Burtnieka ezera uz Rīgas jūras līci ir maijā un jūnija sākumā, bet mazāk intensīva migrācija turpinās visu vasaru.

1.4.2.5. Citi ūdens organismi

Teritorijas izpētes pakāpe

Hidrobioloģiskos pētījumus Salacā vairāk vai mazāk regulāri kopš 1982. gada veicis LU Bioloģijas Institūts. Kopš 1995. gada Salacā notiek regulārs hidroķīmiskais un hidrobioloģiskais monitorings.

Salacas pieteku bioloģiskās kvalitātes pētījumi veikti 1997. gadā vides projekta “Latvijas mazo upju sinoptiskais monitorings” ietvaros. Izpētītas 17 pietekas un 28 posmi, tostarp arī apskatāmajā posmā Salacā ietekošā Dzirnupe, Glāžupe un Pužupe. Kopumā Salaca un tās pietekas minētajā posmā uzskatāmas par samērā labi izpētītām.

Tipiskākās un izplatītākās sugas:

Zemākie augi.

Apskatāmā posma augštecē līdz krācītei lejpus Pužu mājām gultnē dominē smilšaini mālains gruntis ar atsevišķiem akmeņiem vai to sakopojumiem, bet, sākot no Vecvietu krācēm, upē sāk dominēt straujiem ūdeņiem raksturīgs sugu komplekss. Straujtecēs būtiska loma ir akmeņus klājošo apaugumu un gultni apdzīvojošajām sugām. No tām virkne sārtaļģu ir uzskatāmas par retām Latvijai. Kā tādas minamas sārtaļģes *Hildenbrandi sp.*, *Batrachospermum sp.*, *Chantransia leibleinii*, *Ch.chalybea*, *Lemanea fluviatilis*, *Batrachospermum moniliforme*. Apskatāmajā teritorijā atsevišķas šīs grupas sārtaļģes sastopamas visos atklātos un augstāko ūdensaugu nenoēnotos straujteču posmos. Kopumā Salacas fitoplanktonā, perifitonā un fitobentosā ir atrastas 296 aļģu sugas un pasugas (Rudzroga, Druvietis, 1989).

Sūnaugi un augstākie augi

Kopumā posmā konstatētas 47 augstāko ūdensaugu sugas, kā arī 3 sūnaugu sugas. No iegremdēto ūdensaugu grupas dominē dažādas glīveņu (*Potamogeton*) sugas, bet virsūdenes augu grupā izteikti dominē ezera meldri (*Schoenoplectus lacustris*), kuriem ir būtiska loma straujteču pilnvērtīgā funkcionēšanā.

Zooplanktons

Salacas augštecē un vidustecē zooplanktons pēc sugu sastāva uzrāda Burtnieku ezeram tipisku faunu, tajā skaitā eitrofam ezeram raksturīgus un daudzveidīgus vēžveidīgos - tos pārstāv 8 *Cladocera* sugas un *Eudiaptomus graciloides*. Planktona organismu skaits kopā pārsniedz 100 tūkst. eks./m³. Salīdzinoši Salacas lejteces straujtecēs planktona organismu ir ievērojami mazāk – tikai 200 eks./m³.

Zoobentoss

Apskatāmais posms ir uzskatāms kā reprezentatīvs visai Salacas upei un kopumā te ir apsekotas ap 300 sugas/taksoni. Šeit sastopama ievērojama biotopu daudzveidība, kas nosaka arī lielo zoobentosa sugu daudzveidību (vairāk kā 300 sugas / taksoni.). Straujteču posmos tā ir daudzskaitlīgāka.

Ilggadīgie pētījuma rezultāti rāda, ka bentosa organismu skaits svārstās diezgan lielā amplitūdā – no 6820 līdz 24 080 eks./m², un ir uzskatāms kā daudzveidīgs un bagāts. Kopējo skaitu veido, galvenokārt, amfibiotisko kukaiņu kāpuri – trīsuļodi *Chironomidae* (5,5 – 31,7 %), makstenes *Trichoptera* (10,8 – 27,9 %) un viendienītes *Ephemeroptera* (9,6 – 24,5 % no kopējā organismu skaita) (Parele, 2002).

1.4.3. Sauszemes biotopi

Teritorijas izpētes pakāpe

Sīka un detalizēta Salacas ielejas biotopu izpēte nav veikta. Visa Ziemeļvidzemes ģeobotāniskā rajona (kurā ietilpst arī Salacas ieleja) floras un veģetācijas pētījumi tika veikti 20. gs. 70-to gadu vidū, kas apkopoti publikācijā Табака Л. 1979. *Флора и растительность Латвийской ССР. Северо-Видземский геоботанический район.*

Пļавu biotopi Biosfēras rezervātā pētīti fragmentāri un nav skāruši Salacas ieleju posmā Mērnīeki - Rozēni. Samērā fragmentāras ir ziņas arī no Latvijas Dabas fondā 2001.-2003. g. veiktā EMERALD / Natura 2000 projekta, jo tā uzdevums bija visu Eiropas nozīmes biotopu konstatācija, bet ne to sīka izpēte. Pēdējā sīkākā pļavu kartēšana un pļavu biotopu aprakstīšana notika 2000.-2002. g. Latvijas Dabas fondā veiktā projekta “Dabisko pļavu inventarizācija Latvijā” ietvaros. Taču nācās konstatēt, ka tieši šis Salacas posms apsekots nepilnīgi, tāpēc 2003. gada jūlijā posms no Rozēniem līdz pagasta robežai lejpus “Sarkanajām klintīm” dabas aizsardzības plāna izstrādes vajadzībām tika no jauna apsekots (kartēts, reģistrētas sugas vai vismaz noteikts pļavas tips). Apsekojumu veica Latvijas dabas fonda speciāliste Valda Baroniņa. Teritorijā dabisko meža biotopu inventarizācija ir veikta tikai valsts mežos.

Teritorijā tipiskākie un izplatītākie biotopi un galvenās augu sabiedrības

Saraksts ar visiem teritorijā sastopamajiem biotopiem iekļauts **8. pielikumā**.

Pļavas

Pļavas Salacas ielejā (arī Rozēnu - Mērnīeku posmā) neaizņem lielas platības, bet pēc nozīmīguma ir viens no interesantākajiem veģetācijas tipiem. Vēsturiski ir izveidojusies situācija, ka šajā posmā (īpaši upes labajā krastā) tīrumi, kultivētie zālāji, ēkas, sakņu dārzi atrodas lielākoties ārpus upes ielejas starp šoseju un upes nogāzes malu, bet pašā upes ielejā galvenokārt sastopamas dabiskās pļavas, kuras ir noganītas vai pļautas siena ieguvei, kaut arī dažviet ielabotas vai vispār neapsaimniekotas. Upes ielejā visizplatītākās ir mēreni mitrās pļavas, no kurām visplašāk pārstāvētais tips ir atmatu pļavas. Sausās, kā arī mitrās un slapjās pļavas šajā posmā ir salīdzinoši maz pārstāvētas.

Detalizēts pļavu apraksts, kurā norādīta to atrašanās vieta, dominējošās sugas un apsaimniekošanas stāvoklis, kā arī ieteicamie apsaimniekošanas pasākumi, pievienots **9. pielikumā**.

Sausas pļavas (E.1¹) – Latvijā nav bieži sastopamas, tās saistītas ar augstāku un sausāku reljefu, nereti specifiskām vietām (piem. kāpas, iežu atsegumi), starp šīm pļavām daudz retu pļavu tipu. Konkrētajā Salacas posmā sastopamas ļoti reti.

- **E.1.1 kāpu pļavas:** Liektās sariņsmilgas *Lerchenfeldia flexuosa* pļavas E.1.1.3. Tās ir ļoti reti sastopamas sausās, nabadzīgās smilts augsnēs (biežāk Piejūras zemienē, g.k. jūras tuvumā), konkrētajā teritorijā konstatētas tikai vienā vietā. Tām nav saimnieciskas vai zinātniskas nozīmes, bet ainaviska vērtība. Atsevišķas lielākas priedes tajā ir noteikti saglabājamas kā ļoti ainavisks elements, bet tomēr lielāka aizaugšana nav pieļaujama.
- **E.1.2 smiltāju pļavas:** Šaurlapu skarenes *Poa angustifolia* pļavas E.1.2.1. Sastopamas ļoti reti sausās smilts augsnēs (raksturīga upju ieleju terasēm). Konstatēta tikai vienā vietā ļoti šaurā garā joslā gar upes terases malu Salacas labajā krastā augšpus Sarkanajām klintīm.
- **E.1.4 stepju pļavas:** Vērtīgākās no sausajām pļavām. Tās pieder pie kalcifilām pļavām. Šajās pļavās sastopamas vienas no daudzveidīgākajām un krāšņākajām augu sabiedrībām. Posmā Mērnīeki – Rozēni šīs pļavas sastopamas tikai pāris vietās un ļoti nelielās platībās un tās pašas ir vāji vai vispār netiek apsaimniekotas. Konkrētajā posmā sastopams stepju pļavu apakštips: E.1.4.1. Kailās pļavauzītes *Helictotrichon pratense* – lielziedu vīgrīzes *Filipendula vulgaris* pļavas (Latvijā retas, raksturīgas upju terasēm). Šīs pļavas pieskaitāmas pie Latvijā īpaši aizsargājama

¹ Numerācija pēc Latvijas Biotopu klasifikatora

biotopa 3.3. – Kailās pļavauzītes *Helictotrichon pratense* pļavas; kā arī ES Biotpu direktīvas biotopa 6210 – Sausas pļavas kalķainās augsnēs.

Mēreni mitras pļavas (E.2) – Latvijā bieži sastopamas. Šīs pļavas konkrētajā Salacas posmā ir visbiežāk izplatītās. Sastopami šādi apakštipi:

- **E.2.1 Vilkakūlas *Nardus* pļavas** Latvijā sastopamas samērā reti, biežāk Piejūras zemienē. Parasti šādas pļavas ir ilgstoši pļautas vai ganītas. Tās ir lauksaimnieciski mazvērtīgas pļavas un mūsdienās lielākoties to apsaimniekošana ir pārtraukta. Konkrētajā Salacas posmā konstatēta tikai 1 vietā ļoti nelielā platībā, bet ļoti tipiska. Saimnieciskas vērtības pļavai nav, arī retas sugas netika konstatētas, taču tā ir vērtīga teritorijas bioloģiskajai daudzveidībai, turklāt iekļauta Latvijā īpaši aizsargājamo biotopu sarakstā – Stāvās vilkakūlas *Nardus stricta* pļavas, kā arī ir ES Biotopu Direktīvas biotops 6230* (prioritārs) – Sugām bagātas vilkakūlas pļavas smilšainās augsnēs.
- **E.2.2. Atmatu pļavas** ir Latvijā ļoti bieži sastopamas. Tās ir pļavas ganībās un vecās atmatās, kādas Salacas virspalu terasēs sastopamas samērā bieži. Lielākoties te jau izsenis bijušas siena pļavas, ganības vai, iespējams, arī kādreiz nelieli tūrumi, bet regulāras pļaušanas dēļ gadu gaitā atjaunojušies par dabiskām pļavām. Konkrētajā posmā sastopami šādi atmatu pļavu apakštipi:
 - E.2.2.1. Parastās smaržzāles *Anthoxanthum odoratum* – parastās smilgas *Agrostis tenuis* pļavas;
 - E.2.2.2. Parastās smaržzāles *Anthoxanthum odoratum* – parastā vizuļa *Briza media* pļavasŠie pļavu tipi konstatēti 16 vietās, no kurām 7 pļavas ir atzīstamas par ES Biotopu Direktīvas biotopu 6270* (prioritārs) – Sugām bagātas atmatu pļavas.
- **E.2.3. Īstās pļavas** - Latvijā samērā bieži izplatītas pļavas, taču lielākās platībās nav saglabājušās, jo pārsvarā pārvērstas par kultivētiem zālājiem. Konkrētajā Salacas posmā dabiskas un tipiskas īstās pļavas arī ir reti izplatītas. Sastopamas diezgan daudz pļavu, kuras, iespējams, tādas ir bijušas, bet vēlāk kultivētas. Nereti šīs pļavas kopš 90-to gadu sākuma vispār netiek apsaimniekotas un tajās ieviešas daudzas savvaļas augu sugas, starp kurām arī neielabotu pļavu indikatorsugas un augājs sāk līdzināties dabisko pļavu sastāvam vai potenciāli tāds var būt nākotnē. Tāpēc ir svarīgi pievērst uzmanību šo pļavu atjaunošanai. Teritorijā sastopami šādi īsto pļavu apakštipi:
 - E.2.3.2. Pūkainās pļavauzītes *Helictotrichon pubescens* pļavas - praktiski vienīgā šobrīd īsta dabiskā pļava, kurā sastopamas šim pļavu tipam raksturīgās sugas. Eiropas direktīvas biotops 6510 – Mēreni mitras pļavas;
 - E.2.3.4. Bezakotu zaķauzas *Bromopsis inermis* pļavas.

Mitras pļavas (E.3)– Latvijā bieži sastopamas pļavas, galvenokārt dažādos reljefa pazeminājumos, ieplakās, mitrās upju nogāzēs un to pakājēs, arī upju palienēs. Pētāmajā Salacas posmā šīs pļavas ir sastopamas diezgan bieži, bet lielākoties nelielās platībās mazās ieplakās u.c. zemos reljefa veidojumos. Puslīdz lielās platībās konstatētas tikai 3 vietās. Pie mitrām pļavām pieder:

- **E.3.2. Pļavas un ganības auglīgās un mēreni auglīgās augsnēs.** Sastopami šādi apakštipi:
 - E.3.2.5. Pļavas bitenes *Geum rivale* pļavas
 - E.3.2.6. Parastās vīgriezies *Filipendula ulmaria* pļavas. Viena šī apakštipa pļava klasificējama arī kā ES Biotopu direktīvas biotops 6430 – eitrofās augsto lakstaugu audzes un vienlaikus arī palieņu pļavas 6450.

Slapjas pļavas (E.4) sastopamas galvenokārt starppauguru ieplakās, ezeru un upju palienēs, vietās, kur visu veģetācijas sezonu ir pārmitrs vai pavasaros regulāri applūst. Latvijā šādas pļavas ir bieži izplatītas. Konkrētajā posmā jautājums par palieņu pļavām ir diskutējams, jo Salaca nepieder pie upēm ar izteiktiem pavasara palieņiem, turklāt arī reljefa īpatnības ir tādas, ka nav izveidojušās plašas upes palienes. Reljefa novietojuma ziņā atrodamas dažas vietas upes krastā, kuras pēc sugu sastāva atbilst palieņu pļavu statusam, bet trūkst ziņu par to applūšanu. Mājās, kur izdevās tādas ziņas iegūt, tika uzziņāts, ka pļavas applūst ļoti reti. Tādam pļavas tipam atbilst pļava pretī Sarkano klinšu sākumam, kur gan ir izteiktas divu pļavu tipu pazīmes - mitro pļavu E.3.2.6. un slapjo pļavu (E.4.):

- **E.4.3. Augsto grīšļu pļavas** ar šādiem apakštipiem:
 - E.4.3.10. Divrindu grīšļa *Carex disticha* pļavas;
 - E.4.3.2. Slaidā grīšļa *Carex acuta* pļavas.

Daudzās vietās gar upes krastu ir izveidojušās parasti šauras, tikai retumis platākas, parastā miežubrāļa *Phalaroides arundinacea* joslas, kuras tikai nosacīti varētu dēvēt par pļāvām to klasiskajā izpratnē E.4.3.12. Parastā miežubrāļa *Phalaroides arundinacea* pļavas. Tās arī, protams, netiek pļautas siena ieguvei (ja pļauj, tad peldvietas ierīkošanai, laivas piestātnes attīrīšanai vai piekļūšanai atpūtas vietai).

Meži

Meži platības ziņā Rozēnu – Mērnīeku posmā aizņem lielākās platības. Teritorijā, galvenokārt, sastopami sausieņu meži. Kaut arī šajā posmā nav purvu, tāpēc arī maz slapjo mežu, tomēr tuvējo purvu ietekme ir jūtama. Teritorijā ir sastopami gan priežu, gan bērzu slapjie meži, varbūt arī nelielās platībās un nereti fragmentāri mijoties vienam mežu tipam ar otru, ieskaitot arī nosusinātos mežus g.k. priežu. Pilns mežu biotopu saraksts iekļauts **8. pielikumā**.

Tā kā no bioloģiskās daudzveidības viedokļa interesi vairāk izraisa baltalkšņu gāršas un jauktu koku gāršas un šie meži arī ir pietiekoši pārstāvēti, tādēļ tie arī sīkāk aprakstīti.

Pēc Latvijas mežu iedalījuma 3 veģētācijas klasēs - 1) Eirosibirijas melnalkšņu staignāji, 2) Eiropas platlapju meži un 3) boreālie skujkoku meži (Priedītis, 1999), konkrētā posma mežus var pieskaitīt pie pēdējām 2 klasēm. Taču, tā kā viss apskats veidots, balstoties uz Latvijas biotopu klasifikatoru (Kabucis, 2001), tad arī mežu biotopi īsi aprakstīti vadoties pēc šīs klasifikācijas, kā arī tradicionālās mežu tipoloģijas.

Sausieņu meži (F.1.) - priežu mētrāji, lāni un damakšņi, bet ir arī egļu un bērzu vēri un bērzu damakšņi. Bioloģiskās daudzveidības ziņā šie meži nešķiet interesanti un ir samērā jauni, lielākā daļa no tiem gan pieder pie Eiropas direktīvas mežu tipa – boreālie meži, bet, tā kā direktīvā ar to tiek saprasti tikai veci boreālie meži, kuri atbilst dabisko mežu atslēgas biotopu kritērijiem, tad vismaz valsts mežos tādi pēc pieejamiem datiem nav konstatēti un pagaidām arī nevaram šajā posmā šo direktīvas mežu tipu minēt. “Pagaidām” tāpēc, ka privātajos mežos, acīmredzot šāda dabisko mežu atslēgas biotopu inventarizācija nav notikusi (bet to noteikti vajadzētu veikt), jo gan jau dažviet tādi noteikti būs. Šajā ziņā īpaši interesanti un iespējams MAB kritērijiem atbilstoši meži ir Salacas mežniecības 24. kvartālā, kur upes ielejas augstais krasts strauji attālinās no upes. Lielākajā daļā teritorijas šie sausieņu meži galvenokārt kalpo rekreācijas vajadzībām (ogošana, sēņošana, pastaigas), to aizsardzībai vai apsaimniekošanai nekādi īpaši pasākumi nav nepieciešami, mežsaimnieciskajām darbībām jānorit stingrā saskaņā ar dabas parkos atļautajiem noteikumiem.

No sausieņu mežiem daudz interesantāki šķiet pieupes baltalkšņu sausieņu meži – konkrētāk baltalkšņu gāršas, kurām tika pievērsta īpaša uzmanība. No jauktu koku sausieņu mežiem interesantākās, arī samērā bieži sastopamas un daudzveidīgas, ir jaukto koku gāršas, kuras Salacas upes ielejas reljefa dēļ vienlaikus ir arī klasificējamās kā Eiropas Biotopu direktīvas mežu tips – nogāžu un gravu meži. Ļoti nelielu platību aizņem ozolu mežs, kas arī reljefa īpatnību dēļ pieskaitāms nogāžu un gravu mežiem.

• F.1.1. Priežu sausieņu meži:

- **F.1.1.2. Priežu mētrāji** - aizņem lielāko daļu Rozēnu – Mērnīeku posma mežu. Šādi meži sastopami uz labi drenētām, bet diezgan nabadzīgām minerālaugsnēm, kur gruntsūdeņi neietekmē koku saknes, koku stāvā dominē parastā priede *Pinus sylvestris*. Pamežā vietām Zviedrijas kadiķis *Juniperus communis*, bet zemsedzē dominē melleņu *Vaccinium myrtillus* un brūklene *Vaccinium vitis-idaea*. Ideāli meži rekreācijas vajadzībām, vienlaikus arī ainaviski skaisti, tomēr no augu un biotopu viedokļa neinteresanti. Bieži vien šādi priežu mētrāji pakāpeniski pāriet **priežu lānā F.1.1.3.** un visbeidzot priežu damaksnī, kas jau ir sugām bagātāks.
- **F.1.1.4. Priežu damakšņi** mijas ar diviem iepriekšējiem mežu tipiem, raksturīgs vidēji bagāts barošanās režīms, koku stāvā parastā priede *Pinus sylvestris*, parastā egle *Picea abies* un āra bērzs *Betula pendula*. Pamežā Zviedrijas kadiķis *Juniperus communis*, parastais pīlādzis *Sorbus aucuparia*, parastais ozols *Quercus robur*, parastā lazda *Corylus avellana*. Arī zemsedze bagātāka un daudzveidīgāka kā mētrājā – bieži sastopama niedru ciesa *Calamagrostis arundinacea*, parastā

ērgļpaparde *Pteridium aquilinum*, vietām tāpat kā mētrājos, mellene un brūklene, konstatēta arī virkne citu augu sugu: liektā sariņsmilga *Lerchenfeldia flexuosa*, pļavas nārbulis *Melampyrum pratense*, Eiropas septiņstarīte *Trientalis europea* u.c. sugas.

- **F.1.2. Egļu sausieņu meži:**

- **F.1.2.1. Egļu vēri** sastopami daudz retāk, mozaīkveidā mijas ar citiem mežu tipiem. Koku stāvā dominē parastā egle *Picea abies*, bet zemsedzē meža zaķskābene *Oxalis acetosella*.

- **F.1.5. Baltalkšņu sausieņu meži:**

- **F.1.5.1. Baltalkšņu gāršas** – tas ir sekundārs mežs ļoti bagātos augšanas apstākļos, koku stāvā dominē baltalkšnis *Alnus incana*. Šeit runa ir par dabiskiem baltalkšņu mežiem ūdensteču tuvumā, kur ir šo mežu ekoloģiskā niša, nevis par aizaugošām lauksaimniecības zemēm, kādu Latvijā ir baltalkšņu mežu pārsvars.

Jākonstatē, ka baltalkšņu meži šajā upes posmā ir divējāda rakstura:

1. *Baltalkšņu meži upes ielejas pakājē, kas atrodas palienē* (jeb palu ietekmes zonā, jo, kaut arī ļoti reti, šie meži tomēr applūst). Vietām tās ir tipiskas baltalkšņu gāršas upes ielejā (Latvijā reti sastopami platlapju meži) — un pat daļēji atbilst Eiropas direktīvas mežu tipam – pārmitri platlapju meži (91E0*) un tādas varētu arī palikt, sasniedzot savas attīstības klimaksa stadiju. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka vietām šajos mežos ir daudz gobu (gan jaunu, gan vecu), nereti arī ozoli (parasti veci), kas varētu norādīt uz to, ka iespējams, ka šie baltalkšņu meži savā gala stadijā varētu veidoties par jauktu koku gāršām un vismaz daļēji atbilstu Eiropas direktīvas mežam tipam - jaukti ozolu, gobu un ošu meži upju krastos (91F0), arī šie meži Latvijā ir reti sastopami. Taču te obligāts priekšnoteikums ir vairāk vai mazāk regulāra applūšana. Pastāv arī iespēja, ka kādreiz te bijušas parkveida ganības, par ko varētu liecināt vecie ozoli un gobas.

Nereti koku stāvā bez baltalkšņa sastop arī jau pieminēto gobu *Ulmus glabra* un parasto ozolu *Quercus robur*, vēl arī āra bērzu *Betula pendula*, parasto apsi *Populus tremula*, parasto liepu *Tilia cordata*, bet pamežā ļoti daudz parastā ieva *Padus avium*, kā arī parastā lazda *Corylus avellana*, parastā irbene *Viburnum opulus*, parastais sausserdis *Lonicera xylosteum* u.c. Zemsedze šajos mežos gāršas tipa, ļoti bāgātīga, konstatētas apm. 50 vaskulāro augu sugas, no kurām biežāk sastopamās ir podagras gārša *Aegopodium podagraria*, birztalu virza *Stellaria nemorum*, meža sprigane *Impatiens noli-tangere*, parastā vīgrieze *Filipendula ulmaria* un daudzas citas.

Jāuzsver, ka tieši šajos mežos ir īpaši daudz bioloģisko daudzveidību vairojošu elementu – kritālas (gan jaunas, gan vecas, apsūņojušas), koku stubeņi, veci koki ar dobumiem (ozoli, gobas), izsusējušas upīšu saugultnes vai, iespējams, nelielas, izžuvušas vecupes, vietām avoksnāji krasta pakājē u.c.

2. Otra tipa baltalkšņu meži noteikti neatrodas upes palu ietekmes zonā, bet gan upes nogāzēs, vairāk samērā lēzenās nogāzēs. Arī šo mežu izcelsme un gala stadijas versija ir diskutējama. Šajos baltalkšņu mežos bez baltalkšņa sastopamas citas koku sugas – āra bērzs *Betula pendula*, parastā apse *Populus tremula*, parastā liepa *Tilia cordata*, parastā kļava *Acer platanoides*, parastā goba *Ulmus glabra*, vietām nedaudz skujkoku – priede un egļe. Tāpat kā iepriekšējā gadījumā, nereti sastopami veci koki – ozoli, gobas, liepas, bērzi, no kuriem daudzi varētu būt pat dižkoki vai vismaz potenciāli dižkoki. Zemsedze tikpat bagāta, kā iepriekšējā gadījumā. Vietām šādi meži pamazām pāriet jauktu koku gāršās, kuras klasificējamās pie **Eiropas direktīvas biotopa - nogāžu un gravu meži (9180*)**. Raksturīgi arī tas, ka gandrīz visur šajos mežos paaugā ir daudz jaunu liepu un gobu, kas liek domāt, par jauktu koku gāršu kā šo mežu veidošanās gala stadiju, kas arī būtu iespējams, īpaši ņemot vērā to, ka šādi meži Salacas krasta nogāzēs dominē.

Tāpat kā iepriekšējā gadījumā arī šajos mežos ir daudz bioloģisko daudzveidību raksturojošu elementu – piemēram, dziļas upes sāngravas (gan ar, gan bez strautiem), kurās veidojas īpašs mikroklimats, ir arī apsūņojuši akmeņi, kritālas, avotu izplūdes vietas u.c.

Šāda tipa interesanti meži izveidojušies arī 3 nelielo pietekas upīšu (Noriņa, Glāžupe un Pužupe) krastos (zemsedzē te īpaši gribētos atzīmēt strauspārpardes *Matteuccia struthiopteris* audzes), kā arī Salacas krastos

“Goperu” apkārtnē u.c. Jāuzsver, ka tieši šādi baltalkšņu meži ir vispiemērotākais biotops Eiropas direktīvas augu sugai – spilvainajam ancītim *Agrimonia pilosa*, kurš te arī vairākās vietās konstatēts (skat. floras aprakstu).

- **F.1.7. Ozolu meži**

- **F.1.7.1. Ozolu gāršas** – konstatēts tikai vienā vietā pie “Noriņas dzirnavu” mājas drupām. Vienlaikus šis mežs atbilst Eiropas direktīvas meža tipam – Nogāžu un gravu meži (9180*). Tipiska gārša ar tipisku gāršas zemsedzi, kurā dominē podagras gārša *Aegopodium podagraria*, kumeljpēda *Asarum europaeum*, cietā virza *Stellaria holostea*, baltais vizbulis *Anemone nemorosa*, krauklene *Actaea spicata* u.c. Pašreiz biotops labā stāvoklī, domājams, ar laiku gan ozolu nomainīs gobas, kuras tur paaugā bagātīgi sastopamas.

- **F.1.8. Jauktu koku sausieņu meži**

- **F.1.8.3. Jauktu koku gāršas** – meži ar bagātu minerālās barošanās režīmu. Parasti nav vienas izteikti dominējošas koku sugas, arī šajā upes posmā mistroti konstatēta gan parastā apse *Populus tremula* un āra bērzs *Betula pendula*, gan vairāki platlapji – parastā liepa *Tilia cordata*, parastā goba *Ulmus glabra*, parastais ozols *Quercus robur*, parastā kļava *Acer platanoides*, retāk parasto osi *Fraxinus excelsior*, gan vietumis arī skujkoki – priede un egle. Zemsedze atbilst tipiskai gāršas zemsedzei, kur dominē podagras gārša *Aegopodium podagraria*, kumeljpēda *Asarum europaeum*, cietā virza *Stellaria holostea*, baltais vizbulis *Anemone nemorosa*, krauklene *Actaea spicata*, ārstniecības lakacis *Pulmonaria obscura*, ziemas kaņepene *Mercurialis perennis*, daudziedu mugurene *Polygonatum multiflorum*, birtzalas skarene *Poa nemoralis* u.c. Īpaši izteikts pavasara aspekts, ko veido efemēri augi.

Visas šīs jauktu koku gāršas, kas izplatītas uz upes ielejas nogāzēm, klasificējamās kā Eiropas Biotopu direktīvas meža tips – Nogāžu un gravu meži (9180*) un vienlaikus tas arī ir Latvijas īpaši aizsargājams biotops 1.4. - ozolu, liepu, kļavu un gobu meži gravās un upju ieleju nogāzēs, kuru slīpums pārsniedz 45 grādu leņķi. Lielākā un tipiskākā šo mežu koncentrācija – augšpus Mērnikiem un arī lejpus “Tirmežiem”, taču mazāk tipiski nogāžu meži izplatīti arī citās vietās.

Purvi

Konkrētajā posmā nav purvu klasiskajā izpratnē, bet dažviet konstatētas avotu izplūdes vietas, kas vietām veido avoksnājus, kas pēc Latvijas biotopu klasifikatora pieder pie:

- **G.1.4. Zaļu purvi ar avotiem:**

- **G.1.4.3. Avotu purvi bagāti ar dzelzi** – šādi biotopi Latvijā ir reti, sastopami specifiskās vietās avotu izplūdes vietās, lielākoties nogāzēs un to pakājēs, gravās u.c. Avotu izplūdes vietas Salacas ielejā ir sastopamas vairākās vietās, bet biotops, kuru var klasificēt kā avotu purvu, konkrētajā posmā izdevies konstatēt tikai 1 vietā. Tas ir baltalkšņu mežā, avoksnainā krasta nogāzē, kur zemsedzē dominē birtzalu virza *Stellaria nemorum* un meža meldrs *Scirpus sylvaticus*. Purvs varbūt ir ne pārāk tipisks, jo trūkst vairākas šādiem purviem raksturīgas sugas, bet labā stāvoklī. Latvijas īpaši aizsargājams biotops 2.2. - ar kaļķi nabadzīgi (oligotrofi) avoksnāji, kā arī Eiropas direktīvas biotops – minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi (7160).

Iežu atsegumi

Salacas ieleja ir bagāta ar iežu atsegumiem – Burtnieku svītas sarkano smilšakmeni. To galvenā koncentrācijas vieta gan ir citā Salacas posmā, bet arī Rozēnu – Mērnīku posmā sastopami visai iespaidīgi atsegumi – Pietraga Sarkanās klintis, kas atrodas Salacas kreisajā krastā lejpus vecā Valmieras – Ainažu dzelzceļa tiltam (vienlaikus ir arī ģeomorfoloģiskais dabas piemineklis). Tās stiepjas 400 m garumā, augstums apm. 6 m. Salīdzinoši ar Mazsalacas posmu tas, protams, ir daudz zemāks, bet ainaviskuma ziņā nebūt neatpaliek no tā. Šī vieta ir tūristu ļoti iecienīta, galvenokārt, apskatei vispiemērotākajā vietā pretī atsegumiem uz D no “Tirmežu” mājām. Tikko minētie smilšakmens iežu atsegumi nebūt nav vienīgie Rozēnu – Mērnīku posmā. Tie sastopami vēl vairākās vietās Salacas abos krastos – vairākās vietās (3) uz leju Salacas labajā krastā un augšpus Mērnikiem, kā arī kreisajā krastā gandrīz pretī Mērnikiem. Ļoti interesanti un ainaviski ir arī smilšakmens atsegumi trīs mazo Salacas pieteku krastos (Noriņa, Glāžupe, Pužupe), kas dažbrīd ir pat pārsteidzoši negaidīti un, papildinājumā ar

apkārtējiem nogāžu vai specifiskajiem baltalkšņu mežiem (skat. iepriekš), atstāj samērā neskartas dabas iespaidu.

Pēc Latvijas biotopu klasifikatora šie atsegumi atbilst biotopam: **H.1.1. Smilšakmens iežu atsegumi**, kas var būt ar vai bez augāja. Tā kā lielākajā gadījumā atsegumi ir praktiski nepieejami, tad īpaši to veģetācija šī darba ietvaros nav pētīta, kaut arī tas būtu nepieciešams. Labāk izpētīti ir Pietraga Sarkano klinšu atsegumi, jo tam zināmā posmā ir iespējams piekļūt no apakšas. Vietām, īpaši no atsegumu augšas, ir samērā lielas miltenāju audzes, kas dažkārt stiepjas līdz pat atsegumu vidum. Izklaidus konstatētas tādas sugas kā parastā saldsaknīte *Polypodium vulgare*, trauslā pūslīšpārpārde *Cystopteris fragilis*, kodīgais laimiņš *Sedum acre*, plakanā skarene *Poa compressa*, pavasara grīslis *Carex caryophyllea*, baltā madara *Galium album* un nedaudz citu sugu. Īpaši jāatzīmē vairākas nelielas atvašu saulrieteņa *Jovibarba globifera* audzītes, kas parasti raksturīgas dolomītu atsegumiem.

Iespējama ir arī Latvijā īpaši aizsargājama biotopa 8.3. - Alas smilšakmens iežos, kas vienlaikus ir arī Eiropas direktīvas biotops 8310 - Netraucētas alas - atrašanās šajā posmā, šeit nepieciešami papildus pētījumi. Taču ticamāk, ka par tādu klātbūtni būtu jau zināmi dati.

Tabula 1.9. Nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājami sauszemes biotopi:

Biotops Latvijas klasifikatorā	Eiropas Biotopu direktīvas biotops	Latvijā īpaši aizsargājams biotops
E.1.4. Stepju pļavas	6210 Sausas pļavas kaļķainās augsnēs	3.3. Kailās pļavauzītes pļavas
E.2.1. Vikakūlas <i>Nardus</i> pļavas	6230* Sugām bagātas vilkakūlas pļavas smilšainās augsnēs	3.10. Stāvas vilkakūlas pļavas
E.2.2. Atmatu pļavas	6270* Sugām bagātas atmatu pļavas	-
E.3.2. Pļavas un ganības auglīgās un mēreni auglīgās augsnēs	6430 Eitrofas augsto lakstaugu audzes	-
E.5.1. Nitrofilas augstzāļu sabiedrības		
E.2.3. Īstās pļavas	6510 Mēreni mitras pļavas	-
F.1.1. Priežu sausieņu meži	? 9010* Boreālie meži	-
F.1.2. Egļu sausieņu meži		
F.1.3. Bērzu sausieņu meži		
F.1.4. Apšu sausieņu meži		
F.1.5.1. Baltalkšņu gāršas	91E0* Pārmitri platlapju meži	-
F.1.8. Jaukto koku sausieņu meži	? 91F0 Jaukti ozolu, gobu un ošu meži upju krastos	-
F.1.8.3. Jaukto koku gārša	9180 Nogāžu un gravu meži	1.4. Ozolu liepu, kļavu un gobu meži upju nogāzēs, kuru slīp. pārsn 45 gr. leņķi
F.2. Slapjie meži	91D0* Purvaini meži	-
G.1.4.3. Avotu purvi bagāti ar dzelzi	7160 Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi	2.2. Ar kaļķi nabadzīgi (oligotrofi) avoksnāji
H.1.1. Smilšakmens iežu atsegumi	8220 Smilšakmens atsegumi	8.13. Smilšakmens iežu atsegumi

Biotopi, kuru aizsardzības nodrošināšanai nepieciešams veikt papildus pētījumus

Papildus pētījumi no dabisko mežu atslēgas biotopu kritēriju viedokļa nepieciešami visiem baltalkšņu mežiem, jo īpaši tiem, kas atzīti par vērtīgākajiem. Interesanti būtu pētījumi par šo mežu attīstības vēsturi,

gaitu, pašreizējām vērtībām no šī viedokļa, kā arī prognozes to turpmākajai attīstībai. No tāda paša aspekta būtu nepieciešami pētījumi arī citos mežos, jo privātajos mežos inventarizācija nav bijusi un, iespējams, arī visos valsts mežos nē. Iespējams, pēc rūpīgas inventarizācijas vairākās vietās mežs būtu klasificējams kā Eiropas nozīmes biotops – boreālais mežs 9010*.

Nepieciešami papildus augu valsts pētījumi uz smilšakmens atsegumiem visās vietās šajā posmā, jo pašreiz izpētīti tikai Pietraga Sarkano klinšu atsegumi un arī tikai vaskulārie augi. Turklāt pastāv iespēja (kaut minimāla) vēl jaunu aizsargājamu biotopu konstatācijai.

Plāvām būtu nepieciešami papildus apsekojumi vietās, kur plānots veikt to atjaunošanu.

1.4.4. Ūdens biotopi

Teritorijas izpētes pakāpe

Salacas upes biotopu apsekošana un kartēšana tika veikta 2002.gada augustā, veģetācijas maksimālās attīstības laikā, nobraucot pa upi visā tās garumā. Nobrauciena laikā tika fiksēts upes gultnes grunts raksturs, upes aizauguma līmenis, aizaugumu veidojošo augstāko ūdensaugu sugu sastāvs. Tika ievākti alģu un bentisko organismu paraugi. Paralēli tika fiksētas bebra darbības redzamās izpausmes upes krastos. Biotopu apsekošanu veica Latvijas Universitātes Hidrobioloģijas laboratorijas speciālisti Dr. Ivars Druvietis, Dr.Elga Parele, LZPI vecākais pētnieks J.Birzaks un ZBR speciālists A.Urtāns (2002.)

Papildus izpēte konkrētajam posmam veikta 2003. gada augustā-septembrī ar mērķi precizēt situāciju atbilstoši DAP nostādņēm (Birzaks, Urtāns).

Teritorijā tipiskākie un izplatītākie ūdens biotopi

Upi posmā Rozēni – Mērnīki var nosacīti iedalīt 2 apakšposmos, kurus nosaka upes morfoloģiskie rādītāji:

1. Posms no Rozēnu dzelzsbetona tilta līdz pat Pužām (atskaitot 1 bijušā tača vietu ap 400 m lejpus tilta) ir samērā vienveidīgs un te dominē smilšaini mālainām gultnēm raksturīgās ūdensaugu asociācijas;
 2. Sākot no Vecvietām upē sāk dominēt straujteses ar tām raksturīgajiem sugu kompleksiem.
- **Krāces upēs (D.1)** – konkrētajā Salacas posmā reti sastopami biotopi, taču aizsargājami kā ES Biotopu Direktīvas biotops 3260: Upju straujteses. Teritorijā sastopami šādi apakštipi:
 - D.1.1. Hilderbrandiju *Hilderbrandia rivularis* audzes krāčainos posmos upēs;
 - D.1.2. Batrahospermu *Batrachospermum* audzes krāčainos posmos upēs.
 - **Straujteču posmu upes (D.2)** biotopi ir vērtējami arī kā vieni no izplatītākajiem konkrētajā Salacas ielejas posmā. Šajos biotopos ir konstatēta arī ievērojami lielāka sugu daudzveidība salīdzinot ar lēnajiem upes posmiem un tie visi ir klasificējami kā ES Biotopu Direktīvas biotops 3260: Upju straujteses. Visizplatītākie ir sekojoši apakštipi:
 - D.2.1. Hilderbrandiju *Hilderbrandia rivularis* audzes straujteses posmos upēs;
 - D.2.3. Ūdenssūnu *Fontinalis* audzes straujteses posmos upēs;
 - D.2.6. Čemurainā puķumeldra *Butomus umbellatus* zemūdens audzes straujteču posmos upēs
 - D.2.7. Ezera meldra *Scirpus lacustris* zemūdens audzes straujteču posmos upēs.
 - **Akmeņu sakopojumi upēs (D.3)** arī ir diezgan bieži izplatīts biotops un aizsargājams kā ES Biotopu Direktīvas biotops 3260: upju straujteses. Šeit minami sekojoši apakštipi:
 - D.3.1. Hilderbrandiju *Hilderbrandia rivularis* audzes uz akmeņu sakopojumiem upēs;
 - D.3.2. Kladoforu *Cladofora* audzes uz akmeņu sakopojumiem upēs;
 - D.3.3. Ūdenssūnu *Fontinalis* audzes uz akmeņu sakopojumiem upēs.
 - **Upju piekrastes virsūdens augu josla (D.7)**. Kā izplatītākie mināmi šādi apakštipi:

- D.7.7. Ezera meldra *Scirpus lacustris* virsūdens audzes upju piekrastē (ļoti bieži sastopams);
 - D.7.1. Čemurainā puķumeldra *Butomus umbellatus* virsūdens audzes upju piekrastē;
 - D.7.2. Grīšļu virsūdens audzes upju piekrastē.
- **Saliktā ūdensaugu josla upēs (D.8)** ir viens no plašāk pārstāvētajiem biotopiem. Izplatītākie ir šādi apakštipi:
 - D.8.15. Peldošās glīvenes *Potamogeton natans* audzes upēs;
 - D.8.19. Visgarās glīvenes *Potamogeton praelongus* audzes;
 - D.8.2. Čemurainā puķumeldra *Butomus umbellatus* zemūdens audzes upēs;
 - D.8.9. Dzeltenās lēpes *Nuphar luteum* - parastās bultenes *Sagittaria sagittifolia* zemūdens audzes upēs;
 - D.8.17. Ķemmveida glīvenes *Potamogeton pectinatus* audzes upēs;
 - D.8.18. Skaujošās glīvenes *Potamogeton perfoliatus* audzes upēs;
 - D.8.22. Parastās bultenes *Sagittaria sagittifolia* zemūdens audzes upēs;
 - D.8.23. Ezera meldra *Scirpus lacustris* zemūdens audzes upēs;
 - D.8.24. Ežgalvīšu *Sparganium* zemūdens audzes upēs.
 - **Peldaugu (lemnītu) augājs upēs (D.9).** Biežāk sastopami šādi apakštipi:
 - D.9.5. Abinieku paķērsas *Rorippa amphibia* audzes upēs;
 - D.9.6. Parastās spirodelas *Spirodela polyrhiza* segas upēs.

Visu teritorijā sastopamo ūdens biotopu saraksts iekļauts **8. pielikumā**.

Tabula 1.10. Nacionālajā un Eiropas līmenī aizsargājami ūdens biotopi:

Biotops Latvijas klasifikātorā	ES Biotopu direktīva	Latvijā īpaši aizsargājams biotops
D.1.1. Hildebrandiju <i>Hildebrandia rivularis</i> audzes krāčainos posmos upēs	3260 Upju straujtes	5.5. Hildebrandiju <i>Hildebrandia rivularis</i> audzes upēs
D.1.1. Batrahospermu <i>Batrachospermum</i> audzes krāčainos posmos upēs	3260 Upju straujtes	5.4. Batrahospermu <i>Batrachospermum</i> audzes upēs
D.2.1. Hildebrandiju <i>Hildebrandia rivularis</i> audzes straujtes posmos upēs	3260 Upju straujtes	5.5. Hildebrandiju <i>Hildebrandia rivularis</i> audzes upēs 5.14. Straujtes posmi upēs
D.2.2. Kladoforu <i>Cladophora</i> audzes straujtes posmos upēs	3260 Upju straujtes	5.14. Straujtes posmi upēs
D.2.3. Ūdenssūnu <i>Fontinalis</i> audzes straujtes posmos upēs	3260 Upju straujtes	5.3. Avotsūnu <i>Fontinalis</i> audzes upēs 5.14. Straujtes posmi upēs
D.2.5. Batrahospermu <i>Batrachospermum</i> audzes straujteču posmos upēs	3260 Upju straujtes	5.4. Batrahospermu <i>Batrachospermum</i> audzes upēs 5.14. Straujtes posmi upēs
D.2.6. Čemurainā puķumeldra <i>Butomus umbellatus</i> zemūdens audzes straujteču posmos upēs	3260 Upju straujtes	5.14. Straujtes posmi upēs
D.2.7. Ezera meldra <i>Scirpus lacustris</i> zemūdens audzes straujteču posmos upēs	3260 Upju straujtes	5.14. Straujtes posmi upēs
D.3.1. Hildebrandiju <i>Hildebrandia rivularis</i> audzes uz akmeņu sakopojumiem upēs	3260 Upju straujtes	5.1. Akmeņu sakopojumi upēs 5.5. Hildebrandiju <i>Hildebrandia rivularis</i> audzes upēs
D.3.2. Kladoforu <i>Cladophora</i> audzes uz akmeņu sakopojumiem upēs	3260 Upju straujtes	5.1. Akmeņu sakopojumi upēs
D.3.3. Ūdenssūnu <i>Fontinalis</i> audzes uz akmeņu sakopojumiem upēs	3260 Upju straujtes	5.1. Akmeņu sakopojumi upēs 5.3. Avotsūnu <i>Fontinalis</i> audzes upēs

1.5. Teritorijas sociālekonomiskais raksturojums

1.5.1. Demogrāfiskā analīze (iedzīvotāji, nodarbinātība)

Jau sākotnēji jāatzīmē, ka precīzu informāciju par demogrāfisko situāciju DAP teritorijā var iegūt pašvaldību griezumā. Pārējā informācija iegūta vadoties pēc aptuveniem aprēķiniem.

Ainažu lauku teritorijā ir apmēram 600 iedzīvotāju, no kuriem puse ir koncentrējusies Salacas ielejas apkārtnē. Mērnīku apdzīvotajā vietā – 80 iedzīvotāju, Rozēnos – 330 (abas tikai daļēji ietilpst aplūkojamā posma teritorijā). Iedzīvotāju skaits kopumā šajā posmā vērtējams ap 300 cilvēku. Vidējais mājsaimniecību lielums ir 2,82. Iedzīvotāju vidū ir liels latviešu tautības īpatsvars, kas ir daudz augstāks nekā vidēji valstī.

Iedzīvotāju dzimumstruktūrā vērojams nedaudz lielāks sieviešu īpatsvars, kas raksturīgs lielākajā daļā Latvijas teritorijas. Lielākā daļa iedzīvotāju ir pensionāri (~ 60 %). DAP teritorijā iedzīvotāju dabiskais pieaugums ir negatīvs, ko nosaka zemais dzimstības līmenis un iedzīvotāju aizplūšana uz lielākām apdzīvotām vietām, galvenokārt, sociālekonomisku apsvērumu dēļ.

Nav pieejama konkrēta informācija par esošo bezdarba līmeni, jo neskatoties uz to, ka oficiāli reģistrētais bezdarba līmenis ir 2 reizes zemāks nekā vidēji Latvijā, pastāv aizdomas, ka reāli bezdarbnieku ir daudz vairāk. Daudzus savu statusu reģistrēt kavē formalitāšu kārtošana, kas prasa gan laiku, gan līdzekļus. Visvairāk strādājošo ir nodarbināti kokapstrādē.

Liela daļa iedzīvotāju uzskatāmi par sīkzemniekiem. Ar nopietnu lauksaimniecisko ražošanu nodarbojas tikai viena zemnieku saimniecība.

1.5.2. Teritorijas izmantošanas veidi

Starp galvenajiem teritorijas izmantošanas veidiem būtu jāmin tūrisms un atpūta. Šeit, galvenokārt, ir attīstīts ūdens tūrisms un makšķerēšana, savukārt medības nav uzskatāmas par īpaši populārām. Relatīvi nozīmīga nozare vietējiem iedzīvotājiem ir arī lauksaimniecība, kaut arī saražotais, galvenokārt, tiek izmantots pašu vajadzībām. Pateicoties dabas aizsardzības ierobežojumiem, arī mežsaimniecība neveido būtisku iedzīvotāju ienākumu daļu.

1.5.2.1. Tūrisms un atpūta

Salacas ielejas estētiskais skaistums, dabas daudzveidība, kā arī kultūrvēsturiskais mantojums rada labvēlīgus priekšnoteikumus tūrisma attīstībai reģionā. DAP teritorija ir viens no krāšņākajiem Salacas posmiem.

Ar tūrismu saistītas ekonomiskās aktivitātes pagaidām neieņem būtisku lomu iedzīvotāju ekonomiskajās aktivitātēs. Teritorijā nav neviena uzņēmuma, kas nodrošinātu tūristus ar nakšņošanu un ēdināšanu. Tuvākās nakšņošanas iespējas ir viesu namā Rozēni, kas darbojas kopš 2003. gada jūnija, un viesu namā Mačkalni, kas ieguvis zaļo sertifikātu. Naktsmītņu piedāvājuma skaits Rozēnu – Mērnīku posmā un tuvākajā apkārtnē ir ļoti neliels salīdzinot ar citām Latvijas skaistākajām vietām, kas norāda uz attīstības potenciālu šajā jomā. Tuvākās ēdināšanas iestādes atrodas Staicelē un Ainažos.

Salaca ir viena no laivotāju iecienītākajām Latvijas upēm. Katru gadu aptuveni 2000 - 3000 cilvēku piedalās laivu braucienos pa Salacu. Ņemot vērā, ka Rozēnu – Mērnīku posms ir viens no skaistākajiem un interesantākajiem visā upes garumā, domājams, lielākā daļa no kopējā skaita to arī apmeklē. Mērnīkos atrodas viens no populārākajiem nobraucienu sākumposmiem. DAP teritorijā atrodas 3 oficiālās ūdenstūristu atpūtas vietas: *Vecvietas*, *Selgas* un *Sarkanās klintis*. Kopš 2000.gada ieviesta maksa laivu braucieniem pa Salacu – 50 santīmi no cilvēka, taču pēc 2002. gada tā atkal pārtraukta, tādēļ nekāda statistika par laivotāju skaitu pēc 2002. gada nav pieejama.

Daudz Salacas ielejas apmeklētāju izmanto iespēju nopeldēties vienā no tīrākajām Latvijas upēm, lai gan nevienas oficiālas peldvietas šajā posmā nav.

Nozīmīga grupa Salacas apmeklētāju vidū ir makšķernieki. Ir ziņas, ka daži vietējie iedzīvotāji nodarbojas ar makšķerēšanas gidu pakalpojumu sniegšanu, taču šī nodarbošanās formāli nav reģistrēta.

Salacas ieleju apmeklē arī autotūristi, velotūristi un kājāmgājēji, kuru vidū populārākais DAP teritorijā esošais tūrisma objekts ir Sarkanās klintis, taču nekāda tūristu plūsmas uzskaitē Salacas ielejā nav veikta. Kopš asfalta seguma uzklāšanas visā ceļa garumā perspektīvs ir tūrisma maršruts Ainaži – Staicele.

1.5.2.2. Lauksaimniecība

Lauksaimniecības zemju sadalījums pēc lietojuma veida dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni - Mērnīki teritorijā esošiem zemesgabaliem visā to platībā (kadastra dati par zemes īpašumiem) ir šāds:

- pļavas: 16,7 ha
- ganības: 202,5 ha.
- tīrumi: 451,2 ha
- augļu dārzi: 5,62 ha

Tīrumi, galvenokārt, izvietoti ielejas pamatkrastā. Lauksaimniecības zemes uz ielejas nogāzes pārsvarā aizņem ekstensīvi izmantotas ganības vai pļavas.

Par galvenajiem lauksaimnieciskās ražošanas veidiem teritorijā uzskatāma graudkopība, lopkopība (piens), kā arī kartupeļu audzēšana. Teritorijā ir tikai viena zemnieku saimniecība, kas aktīvi nodarbojas ar lauksaimniecisko ražošanu.

Plāna izstrādes ietvaros veiktās aptaujas dati liecina, ka lielāka daļa zemes īpašnieku apsaimnieko sev piederošās pļavas, kaut arī mājlopu skaits ir samērā neliels (mājlopi tiek turēti tikai apm. 1/3 no aptaujāto zemes īpašnieku saimniecībām).

1.5.2.3. Mežsaimniecība

No kopējās meža teritorijas inventarizēto meža zemju platība ir 203, 2 ha (Avots: Valsts meža dienests). No tiem 52, 7 ha jeb 26 % pieder valstij, bet 150, 5 ha jeb 74 % privātajiem īpašniekiem.

Teritorijā tiek veiktas galvenās, sanitārās un kopšanas cirtes. Saskaņā ar MK noteikumiem Nr. 415: “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”, Salacas ielejas dabas parka teritorijā ir aizliegta kailcirte un rekonstruktīvā cirte.

Mežsaimniecības aktivitātes posmā Mērnīki – Rozēni raksturotas tabulā 1.11

Tabula 1.11 Mežizstrādes darbi

Gads	Platība (ha)	Apjoms (m ³)
<i>Galvenā cirte (izlases)</i>		
1998	26,0 ha	790 m ³
2000	2,5 ha	180 m ³
2002	2,6 ha	100 m ³
<i>Sanitāra cirte (izlases)</i>		
2000	0,9 ha	27 m ³
<i>Kopšanas cirte</i>		
1997	2,5 ha	100 m ³
2000	27,4 ha	772 m ³
2001	14,8 ha	470 m ³

Šie skaitļi liecina, ka mežistrādes apjomi teritorijā ir salīdzinoši nelieli un tādēļ mežsaimniecība šeit nebūtu uzskatāma par īpaši nozīmīgu saimnieciskās darbības sfēru. Tomēr, ņemot vērā lielo privātā īpašumā esošo mežu īpatsvaru, nākotnē varētu prognozēt mežistrādes apjomu pieaugumu.

Regulāri tiek reģistrēti arī patvaļīgi izciršanas gadījumi. Piemēram, Staiceles mežniecībā 2000. gadā patvaļīgi izcirsti 87 m³, 2001. gadā - 1651 m³, 2002. gadā - 247 m³, bet 2003. gadā. – tikai 25 m³. Tomēr šie dati ir pārāk svārstīgi, lai spriestu vai pārkāpumu skaits tiešām samazinās.

1.5.2.4. Zivsaimniecība

Makšķerēšanas sezona Salacā sākas agrā pavasarī, kad no jūras ieceļo vimbas, raudas, baltie sapali, taimiņi. Jūnijā makšķerēšanas aktivitātes samazinās, jo ceļotāji zivis atgriežas jūrā. Populārākie lomi Salacā ir karpu dzimtas zivis – raudas, vimbas, ālanti, sapali un baltie sapali.

Rozēni – Mērniki nav lomiem bagātākais Salacas posms. Agrā pavasarī populārākās makšķerēšanas vietas atrodas lejup – no Salacgrīvas līdz Korģenes ietekai, bet aprīļa beigās augšup - no Rozēniem līdz Staicelei.

1962. gadā ar MK lēmumu Salacas upei tika piešķirts lašu rezervāta statuss kā nozīmīgai Baltijas laša dabiskās vairošanās vietai. No grīvas līdz Staicelei tika aizliegta jebkāda veida makšķerēšana un zveja, kā arī tika apturēta Salacgrīvas ostas attīstība. Nosacījumu attiecībā uz ostu drīz vien atcēla un Salacgrīvas osta turpmākajos gados tika paplašināta un padziļināta.

Kad 1970. gadā Mērniekos tiek izveidota zivju audzētava, izlaisto lašu mazuļu aizsardzības nolūkā makšķerēšanas noteikumos atkārtoti tika apstiprināts aizliegums jebkādi makšķerēšanai jau minētajā posmā. Vēlāk (vēl padomju gados) vispārējais aizliegums Salacā tika daļēji atcelts. Atsevišķiem makšķernieku biedrības biedriem tika izdotas speciālas atļaujas līdaku makšķerēšanai un spinningošanai ar pamatojumu ierobežot šo plēsēju negatīvo ietekmi uz lašu mazuļu populāciju. Šo nosacījumu makšķernieki bieži vien izmantoja ļaunprātīgi, atskaitēs pārskaidrojot līdaku negatīvo ietekmi.

Astoņdesmitajos gados makšķerniekiem tika atļauta arī citu zivju piezveja.

Pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas *specatļaujas* tika likvidētas un makšķerēšanai Salacā tika ieviestas maksas licences, kuru veids un cena bija atkarīga no makšķerēšanas vietas, sezonas un objekta. Licenču normas noteica LZPI un pastiprināja ZM Valsts zivsaimniecības pārvalde. Licencēšanas sistēma bija diezgan haotiska, jo upes pārvaldīšana bija sadalīta starp vairākām pašvaldībām. Nebija ne kopīgas licences, ne koncepcijas attiecībā uz zivju resursiem upē kopumā. Lai situāciju uzlabotu un organizētu upes ilgtspējīgu apsaimniekošanu, tai skaitā zivju resursu racionālu izmantošanu, aizsardzību un dabisko atražošanu, 2002. gada februārī tika nodibināta BO SIA *Salacas ieleja*, kuras dalībnieki ir Ainažu, Mazsalacas, Salacgrīvas (vēlāk izstājās), Staiceles, Ramatas, Skaņkalnes un Vecates pašvaldības un SIA *Makšķernieku klubs Pasaule*. Salacas upe ir sadalīta vairākās makšķerēšanas zonās.

Statistiku par pārdoto licenču skaitu un noķertajām zivīm skatīt **10. pielikumā**, kas ņemta no BO SIA *Salacas ieleja* 2003. gada atskaites. Lai arī makšķerniekiem ir jāatgriež licences un jāatskaitās par noķertajām zivīm, tomēr no pārdotajām licencēm 2003. gadā tika atgriezta tikai 1/3 daļa, vismazāk pavasara dienas licences, tāpēc noķerto zivju daudzums varētu būt neprecīzs. Jāatzīmē, ka samazinājies noķerto raudu eksemplāru skaits, kas sasniedz 0.4 – 0.6. kg svaru. Lašveidīgo zivju mazais skaits varētu būt izskaidrojams ar zemo ūdens līmeni 2002. gada rudenī un nārsta apstākļiem.

Kopumā 2003. gadā BO SIA *Salacas ieleja* apsaimniekotajā upes posmā bija paredzētas 3995 licences. Par maksu realizēto licenču skaits bija 946. Kopējie ieņēmumi no licencēm 2003. gadā bija 5072,50 Ls, no kuriem Zivju fondā tika pārskatīti 1719,47 Ls.

Aktuāla problēma Salacā ir nelikumīga savvaļas lašu, taimiņu un nēģu ieguve, taču par nelikumīgo makšķerēšanu konkrētajā DAP posmā grūti spriest, jo dati pieejami tikai par Salacas upi kopumā.

Zivju audzētava „Salaca”

1970. gadā, atjaunojot bijušo Mērnieku dzirnavu aizsprostu uz Melnupes, izveidoja zivju audzētavu „Salaca”, kas bija paredzēta dažāda vecuma zivju mazuļu izlaišanai Salacas upē. Zivju audzētavai bijusi liela nozīme lašu populācijas uzturēšanā.

Padomju laikos zivju audzētava atradās PSRS Zivsaimniecības ministrijas pārvaldes „Baltribvod” bilancē. Vēlāk to pārņēma LR zivsaimniecības ministrija. LR Uzņēmumu reģistrā tā tika reģistrēta kā Valsts uzņēmums Zivju audzētava „Salaca”.

„Salaca” bija vienīgā zivju audzētava Latvijā, kurai ūdens padevi nenodrošina paštece, tā tika darbināta ar elektrību. Elektroenerģijas padeve netika segta no VAS „Latvenergo” budžeta līdzekļiem, tāpēc šajā zivju audzētavā izaudzēto mazuļu pašizmaksa bija visaugstākā un tā uzturēšana no budžeta līdzekļiem bija ekonomiski neizdevīga. „Salaca” ar saimniecisko darbību praktiski nenodarbojās, tās vienīgais darbības veids bija valsts pasūtījuma izpildīšana valsts zivju atražošanas programmas ietvaros, kuras izpildei uzņēmums saņēma asignējumus no valsts speciālo budžetu (galvenokārt no Zivju fonda) līdzekļiem, lai segtu saimnieciskās izmaksas un darba algu apmaksu, bet neveicināja uzņēmuma attīstību. Zivjaudzētava tika privatizēta, taču pašlaik nekādas aktivitātes tajā nenotiek.

1.5.2.5. Medības

Dabas parkā “Salacas ieleja” Ainažu un Salacgrīvas pašvaldību robežās medību tiesības ir medību kolektīviem „Kamene”, „Dzirkstele”, „Kuiviži” un „Salaca”, bet Staiceles pašvaldībā medību kolektīvam „Mežkungs”. Medības notiek tikai daļā no šīs teritorijas, jo nav noslēgti medību tiesību līgumi ar visiem zemes īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem. Tādēļ medībām izmantojamā teritorijas ir visai neliela.

Galvenokārt šeit tiek medīti ūdensputni (pīles), kā arī bebri. Pēdējo piecu gadu laikā nav nomedīts neviens no limitējamiem medījamiem dzīvniekiem – aļņiem, stirnām un mežacūkām. Precīzas ziņas par nomedītajiem nelimitējamiem medījamiem dzīvniekiem plāna izstrādātājiem nav bijušas pieejamas. Tomēr var secināt, ka medības šajā Salacas ielejas posmā neieņem būtisku nozīmi.

1.5.2.6. Derīgo izrakteņu izmantošana

Teritorijas robežās nav būtisku derīgo izrakteņu. No rietumiem Salacas ielejai pieguļ Baltijas Ledus ezera smilšaini grantaino nogulumu josla ar vaļņveida akumulatīvajām reljefa formām – bāriem, kas intensīvi tiek izmantoti. Materiāls ir dažāda rupjuma smilts ar nelielu grants un oļu piejaukumu. Derīgās slāņkopas biežums nepārsniedz dažus metrus un ir samērojams ar attiecīgo reljefa formu relatīvo augstumu. Ieguves gaitā tiek iznīcinātas vaļņveida formas un degradētas ievērojamas teritorijas. Lai arī dotā atradņu tipa apguvei vēl ir zināmas perspektīvas, no ainavas saglabāšanas un vides racionālas izmantošanas viedokļa būtu vēlams no tā atturēties.

Sīkas smilts un grants atradnes (Zaļkalni un Olavi) ir saistītas ar Salacas terašu nogulumiem, ir daļēji izstrādātas un bez tālākām perspektīvām.

Praktiski neierobežoti varētu būt devona Burtnieku un Arukilas svītas smalko smilšu krājumi. Šis iezis ir derīgs kā grunts materiāls platību planēšanai un ceļu uzbērums pamatnes veidošanai.

1.6. Izmantotās literatūras saraksts

1. Andrušaitis G. (red.) 2000. Latvijas Sarkanā grāmata: retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas, 6. sējums, putni un zīdītāji. Rīga: Terras Media. 274 lpp.
2. Barone A. 1983. Salacas upes ielejas kompleksā dabas lieguma Salacgrīvas – Rozēnu posma sēkļaugu un paparžaugu flora. Diplomdarbs. Rīga.
3. Bell S. Landscape: Pattern, Perception and Process. E & FN Spon, London, 1999.
4. Bickis J., Rasiņš A. Latvijas augu noteicējs. Rīga, 1946.
5. Birzaks J., Ozoliņš J., Ornicāns A. 1998. Otter (*Lutra lutra*) diet related to abundance of fish in some Latvia's rivers. – Proc. of the Latvian Academy of Sciences, B, 52, No. 1/2 (594/595): 70-76.
6. Dienvidsēlijas (Elkšņu, Rites un Saukas pagastu) ainavas: Ainavu inventurizācija, apsaimniekošana un aizsardzības. LR VARAM, Rīga, 1996.
7. Druvietis I. Salacas baseina hidroloģiskais raksturojums. LU Bioloģijas institūts. 2002.
8. Forman R.T.T., Godron M. Landscape Ecology. Jon Wiley & Sons, New York, 1986.
9. Galenieks P. (red.) Latvijas PSR flora. I-IV sēj. Rīga, 1953.-1959.
10. Gavēna I. (red.) 2002. Ietekmes uz vidi novērtējums. Rīga. Landmark. 208 lpp.
11. Gavrilova Ģ., Šulcs V. 1999. Latvijas vaskulāro augu flora. Taksonu saraksts. Rīga. 135 lpp.
12. Grīnbergs A. Angaben über die Mallophagen der Rabenvögel in Lettland. - Latv. Entomol. 1974. 16: 14-20 lpp.
13. Kabucis I. (red.) 2000. Biotopu rokasgrāmata. Latvijas Dabas fonds.
14. Kabucis I. (red.) 2001. Latvijas biotopi. Latvijas Dabas fonds. 96 lpp.
15. Latvijas biotopi. Klasifikators. Latvijas dabas fonds. Rīga, 2001.
16. Latvijas daba. Enciklopēdija Latvija un latvieši. 1.-6. sēj., Preses nams. Rīga, 1994-1998.
17. Latvijas daba. Enciklopēdija. 2. sēj. "Latvijas enciklopēdija". Rīga, 1995.
18. Latvijas daba. Enciklopēdija. 4. sēj. "Preses nams". Rīga, 1997.
19. Latvijas daba. Enciklopēdija. 5. sēj. "Preses nams". Rīga, 1998.
20. Latvijas pagasti. 1. sējums. „Preses nams”, Rīga, 2001.
21. Latvijas pagasti. 2. sējums. „Preses nams”, Rīga, 2002.
22. Latvijas pilsētas Enciklopēdija. „Preses nams”, Rīga, 1999.
23. Latvijas Sarkanā grāmata. Retās un apdraudētās augu un dzīvnieku sugas. LU Bioloģijas institūts, Rīga, 1998.
24. Latvijas Sarkanā grāmata. Vaskulārie augi. 3. sēj., Rīga, 2003.
25. M.Kalniņš, D.Teļnovs. Latvijas Entomoloģijas biedrības elektroniskā Latvijas bezmugurkaulnieku izplatības Datu bāze, 1999.-2003.
26. Malta N. 1936. Latvijas ziedaugi. Latvijas zeme, daba, tauta. 2. izd. Rīga. 34.-51. lpp.
27. Melluma A. , Leinerte M. Ainava un cilvēks. „Avots”, Rīga, 1999.

28. Ozoliņš J. Ūdrs *Lutra lutra* (L., 1758) saldūdeņu un to piekrastes ekosistēmās Latvijā. Promocijas darbs bioloģijas doktora zinātniskā grāda iegūšanai, LU, Rīga, 1999. 131 lpp.
29. Ozoliņš J., Balodis M. Ūdrs un bebrs saldūdeņu ekosistēmās. Pārskati par MAF finansētiem zin. pētījumiem, Salaspils: LVMI "Silava" (nepubl.) 1995-1997.
30. Ozoliņš J., Pilāts V. Distribution and status of small and medium-sized carnivores in Latvia. – Ann. Zool. Fennici 1995. 32: 21-29.lpp
31. Ozoliņš J., Rantiņš M. 1988. Ūdru – *Lutra lutra* L. – sastopamība apsekotajās Latvijas upēs. – Retie augi un dzīvnieki, Rīga: LatZTIZPI, 60-67.lpp.
32. Priedītis N. 1999. Latvijas mežs: daba un daudzveidība. Pasaules Dabas fonds. 209 lpp.
33. Pūriņš V. (red.) Latvijas PSR ģeogrāfija, 2. izd. Rīga. 671 lpp.
34. Račinska I. Rokasgrāmata īpaši aizsargājamo dabas teritoriju dabas aizsardzības plānu izstrādātājiem. Rīga, 2002.
35. Red Data Book of the Baltic Region. Part 1. Lists of threatened vascular plants and vertebrates. Uppsala, 1993. 95 lpp.
36. Riekstiņa L. Ūdru izplatība Salacā. Diplomdarbs. LVU, Rīga, 1989. 74 lpp.
37. Salacas ielejas attīstības programma. BO SIA „Salacas ieleja”, 2002.
38. Salacas ielejas dabas parks. Dabas aizsardzības plāns. ZBR, Salacgrīva, 2003.
39. Salacas ielejas dabas parks. Posms Staicele – Rozēni. Dabas aizsardzības plāns. ZBR, Rīga/Salacgrīva, 2003.
40. Salacas upes un tās piekrastes zonas ekoloģiskā situācija. Kartoshēmu albums. Projektēšanas un informācijas valsts uzņēmums „Meliorprojekts”, Rīga, 1992.
41. Spuris Z. Latvijas kukaiņu katalogs. 7. Makstenes (Trichoptera). Latvijas Entomologs. 1989, 32: 5-42.lpp.
42. Spuris Z. Materiāli par Salacas viendienīšu faunu (Insecta, Ephemeroptera). Acta hydroentomologica latvica, 1997. 4: 3-13.lpp.
43. Sugu un biotopu aizsardzība Latvijā. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija. Rīga, 2001.
44. Velce D., Danka L.. Katalog der Zikaden (Auchenorrhyncha) der Lettischen SSR. - Zooloģijas muzeja raksti, 1970. 4: 15-65 lpp.
45. Балодис М.М. Бобр: биология и место в природно-хозяйственном комплексереспублики [The beaver: biology and management in Latvia]. Рига: Зинатне. 1990. 271 lpp.
46. Кузнецов Н.Н., Петров В.М., Хищные клещи Прибалтики (Parasitiformes: Phytoseiidae, Acariformes: Prostigmata). Зинатне. Рига, 1984. 1-142.lpp.
47. Табака Л. Флора и растительность Латвийской ССР. Северо-Видземский геоботанический район. Рига, 1979. 163 lpp.
48. Хорология флоры Латвийской ССР. Перспективные для охраны виды растений. Рига. 1986.
49. Хорология флоры Латвийской ССР. Редкие виды растений 1-3 группы охраны. Рига, 1978-1981.
50. Эглитис В.К. Фауна почв Латвийской ССР. Изд. АН Латв. ССР. Рига, 1954. 1-262. lpp.

2. TERITORIJAS NOVĒRTĒJUMS

2.1. Teritorija kā vienota dabas aizsardzības vērtība un to ietekmējošie faktori

Salacas ielejas dabas parks kopumā vērtējams gan kā nacionālas nozīmes aizsargājamā teritorija, kas sevī apkopo dabas, ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības, gan arī kā Eiropas nozīmes aizsargājamā teritorija, jo tā ir iekļauta potenciālo Natura 2000 vietu sarakstā, un tajā atrodams liels skaits Eiropā retu un aizsargājamu sugu un biotopu. Dabas parks ieņem nozīmīgu vietu arī Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta robežās – tas iekļauts rezervāta ainavu aizsardzības zonā un ar savām dabas, ainaviskajām, kultūrvēsturiskajām vērtībām, kā arī nozīmīgo tūrisma attīstības un sabiedrības izglītošanas potenciālu reprezentē biosfēras rezervāta koncepciju – sekmēt ainavu, ekosistēmu un sugu aizsardzību, veicināt ekonomisko un sociālo attīstību, kā arī pētniecisko darbību.

Dabas aizsardzības plāna izstrādes posms Rozēni – Mērnīki (līdz Ainažu un Salacgrīvas pašvaldību robežai) vērtējams, kā samērā tipisks Salacas ielejai – tas nav pieskaitāms ne pie mazāk pārveidotajiem (neskartas dabas) posmiem, ne arī pie intensīvāk izmantotajiem, blīvi apdzīvotajiem posmiem, kur būtu izteikta konflikta situācija starp dabas aizsardzības un teritorijas izmantošanas prioritātēm. Šajā teritorijā ir sastopamas nozīmīgas dabas aizsardzības un ainaviskās vērtības, kuru pastāvēšanā svarīgu lomu ieņem arī tradicionālā saimnieciskā darbība un teritorijas kultūrvēsturiskā vide.

Pēc Salacas ielejas dabas parka dabas aizsardzības plāna dalījuma, kas izstrādāts 2003. gadā UNDP/GEF projekta ietvaros, konkrētais Salacas ielejas posms ietver trīs apsaimniekošanas iecirkņus:

- Mērnīku attīstības mezgls (iespējams plānot attīstību pēc ilgtspējības principiem);
- Posms no Rozēniem līdz Mērnīkiem (nepieciešama dabas aizsardzības un attīstības mērķu līdzsvarošana);
- Pats sākums posmam no dzelzceļa tilta līdz Vecsalacai (arī nepieciešama dabas aizsardzības un attīstības mērķu līdzsvarošana).

Dabas aizsardzības vērtības:

Galvenā teritorijas vērtība ir Salacas ielejas biotopu komplekss, kas ietver gan pašu Salacas upi ar tai raksturīgiem saldūdens biotopiem (piemēram, Eiropas mērogā aizsargājams biotops – upju straujtecēs), gan sauszemes biotopus uz ielejas nogāzēm – baltalkšņu un jaukto koku gāršas, kā arī bioloģiski vērtīgo pļavu biotopus (t.sk. vairākus prioritārus ES aizsargājamus biotopus). Šis biotopu komplekss veido ainavisku vienību - upes koridoru, kuram ir ļoti svarīga ekoloģiskā nozīme. Upes ieleja nodrošina migrācijas ceļu vairākām augu un dzīvnieku sugām, līdz ar to veicinot to izplatību. Nogāžu apaugums, savukārt, aizkavē nogāžu eroziju, ierobežo minerālvielu noplūdi un tādejādi labvēlīgi ietekmē ūdens kvalitāti upē.

Upes ielejas biotopu komplekss ar īpašu ainavisko struktūru - nogāžu mežiem, virspalu terašu pļavām, smilšakmens atsegumiem, upi utt., uzskatāms par Latvijas tradicionālajai lauku videi tipisku ainavu, kas mūsdienās jau vairs nav tik izplatīta. Līdz ar to šai teritorijai piemīt etalona vērtība Latvijas mērogā gan no ainaviskā, gan dabas aizsardzības viedokļa.

Lai saglabātu upes koridora funkcionālo nozīmi dabas ekosistēmā, nepieciešams saglabāt šī biotopu kompleksa vienotību, kā arī tā atsevišķo elementu – mežiem apaugušo nogāžu un ekstensīvi apsaimniekoto ielejas terašu pļavu daudzveidību.

Teritorijas dabas un ainaviskās vērtības attēlotas pielikumā **5. kartē**.

Galvenie dabas vērtības ietekmējošie faktori:

- Upes piesārņojums: biogēnu ieplūde upē veicina eitrofikāciju, un līdz ar to arī palielina upes aizaugumu ar ūdensaugiem. Aizauguma rezultātā samazinās zivju nārsta vietām piemērotas platības, kā arī šīs vietas apdzīvojošo reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku skaits.
- Saimnieciskās darbības apstākums, kā rezultātā ar krūmiem un kokiem aizaug gan vērtīgie pļavu biotopi, gan arī paši upes krasti, līdz ar to samazinot ielejas ainavisko vērtību, kā arī radot noņojumu, kas nelabvēlīgi ietekmē upes bioloģisko daudzveidību;
- Iespējamais tūristu skaita pieaugums, kas no vienas puses varētu veicināt teritorijas ekonomisko attīstību, bet no otras - palielinātu antropogēno slodzi (kā, piemēram, pieaugot makšķernieku skaitam, iespējama pārmērīga zivju resursu izmantošana, krastu nobradāšana, atsegumu bojāšana, piesārņošana ar atkritumiem utt.), tādējādi apdraudot tās dabas vērtības.
- Potenciālā upes krastu apbūve ar dzīvojamām mājām un vasarnīcām: pateicoties savām ainaviskajām vērtībām ieleja var piesaistīt ar vien jaunus interesentus, kas šeit vēlētos būvēt vasarnīcas vai arī viesu namus, restorānus utt. Šādam procesam attīstoties nekontrolēti, zustu ielejas kultūrvēsturiskās iezīmes, kā arī ciestu teritorijas dabas bagātības. Pašreizējā likumdošana nosaka šādus būvniecības ierobežojumus:
 - *Aizsargjoslu likums* nosaka, ka aizsargjoslā ap Salacu (ne mazāk kā 100 m joslā), Glāžupi, Melnupi, Pužupi (ne mazāk kā 50 m joslā) ir aizliegts celt un izvietot jebkādas ēkas un būves (izņemot kultūras pieminekļu atjaunošanu);
 - *Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi* nosaka, ka būvniecība dabas parkā pieļaujama tikai atbilstoši teritorijas plānojumam un detālplānojumam, kas rakstiski saskaņoti ar aizsargājamās teritorijas administrāciju.

2.2. Biotopi kā dabas aizsardzības vērtība, to sociālekonomiskā vērtība un tos ietekmējošie faktori

Kā jau minēts, Salacas ieleju veido tipisks saldūdens un sauszemes biotopu komplekss, kas raksturīgs upes ielejām un, pateicoties lielajam dabisko un tradicionālai lauku videi raksturīgo biotopu īpatsvaram, Latvijas mērogā vērtējams kā etalona vērtība. Teritorijai raksturīga liela ūdens un sauszemes biotopu daudzveidība. Kā vērtīgākie būtu minami upes straujteču biotopi, kā arī smilšakmens atsegumi, baltalkšņu meži un jaukto koku gāršas uz ielejas nogāzēm, kā arī vairāki pļavu tipi (piemēram, stepju, vilkakūlas un atmatu pļavas) un avotu purvi.

2.2.1. Saldūdeņi

Dabas aizsardzības vērtība

Salacas upe ar tās straujteču un krāču biotopiem, kā arī akmeņu sakopojumiem pieskaitāma pie galvenajām teritorijas dabas bagātībām. Ļoti augstu vērtējams ir šo upes biotopu dabiskums, kā arī tipiskums. Vienlaicīgi tie atzīti arī par retiem un aizsargājamiem biotopiem gan Latvijā, gan Eiropā un vērtējami arī kā samērā jutīgi – kā jau iepriekš minēts, straujteču biotopiem vērojama tendence eitrofikācijas rezultātā aizaugt ar ūdensaugiem (*sk. tabulu 2.1*). Visi šie biotopi klasificējami kā ES nozīmes aizsargājamais biotops – upju straujteces (3260).

Salacas upē un tās sateces baseinā īpaši aizsargājami būtu upes posmi, kur iespējama vislielākā bioloģiskā daudzveidība un sastopami aizsargājami biotopi:

- posmā Vecvietu krāces– Sarkanās klintis (*Fontinalis, Hildenbrandia, Batrachospermum* biotopi);
- Dzirnupes lejtece (*Fontinalis, Hildenbrandia, Batrachospermum* biotopi);
- Glāžupes lejtece (*Fontinalis, Hildenbrandia, Batrachospermum* biotopi).

Tabula 2.1. Īpaši nozīmīgo biotopu dabas aizsardzības vērtība

Biotops	Dabiskums	Retums		Jutīgums	Tipiskums
		Latvijā	Eiropā		
D.1.Krāces upē	3	2		2	3

D.2. Straujteces posmi upēs	3	2		2	3
D.3. Akmeņu sakopojumi upēs	3	2		2	3

Apzīmējumi: vērtējums 3 baļļu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Sociālekonomiskā vērtība

Straujteču biotopi ir ļoti augsti vērtējami arī no sociālekonomiskā viedokļa – tiem piemīt gan izcila ekonomiska vērtība (zivju resursi), gan tik pat nozīmīga estētiskā un rekreatīvā vērtība (tie piesaista gan tūristus, gan makšķerniekus, kas var sniegt nozīmīgu ieguldījumu teritorijas ekonomiskajā attīstībā). Kā ļoti nozīmīga jāmin arī šo biotopu zinātniskā vērtība – kā pētniecības objekts par biotopu stāvokļa nozīmi zivju un citu ūdens organismu populāciju dinamikā utt. (skat. tabulu 2.2).

Tabula 2.2. Biotopu sociālekonomiskais novērtējums.

Biotops	Estētiskā	Ekonomiskā	Izglītības	Tūrisma	Zinātniskā
D.1. Krāces upē	4	4	3	4	4
D.2. Straujteces posmi upēs	4	4	3	4	4
D.3. Akmeņu sakopojumi upēs	4	4	3	4	4

Apzīmējumi: vērtējums 5 baļļu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1- maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

Ietekmējošie faktori:

Par galveno apskatāmā Salacas posma bioloģiskās sistēmas ietekmējošo faktoru uzskatāma biogēnu ieplūde, kas tiek transportēta no augšējiem upes posmiem, kā arī potenciāli var tikt noskalota no ekstensīvi apsaimniekotās piekrastes joslas, un šo biogēnu akumulēšanās gruntī. Šī faktora vizuālā izpausme ir upes **aizaugšana ar ūdensaugiem**. Par pieļaujamo upes aizauguma rādītāju pieņemot 30% no upes spoguļvirsmas, ir jāsecina, ka eitrofikācijas process šajā upes posmā ir diezgan izteikts – lielākajā daļā aizaugums pārsniedz 30% līmeni un vietām sasniedz pat 80% no upes spoguļvirsmas.

Aizaugumā izpausme visspilgtāk izpaužas straujteču posmos, kur straumes ietekmē notiek straujāki ūdensaugu vielmaiņas procesi (Gessner, 1965). Vienlaikus tas nozīmē arī to, ka šajos posmos samazinās atklātas upes gultnes platības, kuras ir piemērotas kā nārsta vietas caurceļotājiem zivīm, kā arī samazinās šīs vietas apdzīvojošo reto un aizsargājamo bezmugurkaulnieku skaits.

Šobrīd apskatāmajā teritorijā ir vairāki upes posmi, kuru bioloģiskā daudzveidība neatbilst optimālajam līmenim. Te vispirms ir minami kvalitatīvie, taču daļēji degradētie krāču un iedzelmju kompleksi posmos Rungas – Klāviņi, Āres – Selgas, Viesturi - Paegli, posms leļpus Sarkanajām klinfīm, kā arī atsevišķas krāces lielākajā upes daļā.

Kā krāču kvalitāti degradējošs faktors ir minams arī plostu pludināšanas apstākums, kas sakrita ar plašu minerālmēslu pielietošanas sākumu sešdesmitajos gados. Baļķu un plostu pludināšana nodrošināja upes gultnes regulāru uzirdināšanu un ūdensaugu sakņu sistēmu (it īpaši ezera meldru *Scirpus lacustris*) iznīcināšanu. Apsīkstot šai praksei, ezera meldriem specifisko režģveidīgo sakņu izplatība veicināja straujteču sašaurināšanos. Tas izpaužas kā ezera meldru joslas izveidošanās krāču atstrāumēs un turpmāka ekspansija virzienā uz upes centrālo daļu. Acīmredzami šādu ekspansiju veicina arī mazūdens periodi augu veģetācijas sezonā.

Kā līdzvērtīgs upes bioloģisko daudzveidību samazinošs faktors Salacas upē ir jāmin **noēnojums** no upes krastiem. Tas ir raksturīgs posmos pie bijušās piekrastes pļāvām, kuras, apsīkstot saimnieciskajai darbībai, ir strauji aizaugušas ar alkšņiem, tādējādi ne tikai samazinot līdz minimumam augstāko ūdensaugu klātbūtni šajos posmos (5-10%), bet vienlaikus arī samazinot bentisko organismu daudzveidību, t.i. veicinot arī zivju barības bāzes vienkāršošanos un samazināšanos. Šādās aizaugušās piekrastes joslās regulāri tika konstatēta bebru darbība. Upē sagāztie koki veido potenciālus sanešu „ķērājus”.

Vienveidīgais krastu joslas aizaugums vienlaikus samazina arī upes ielejas pārredzamību un lielā mērā ir uzskatāms ne tikai par Salacas upes ielejas ainavisko degradāciju, bet arī par traucējumu zivju resursu apsaimniekošanā (piemēram, mušiņmakšķerēšanai piemērotie upes nogabali posmā Rozēni- Korģes grīva).

2.2.2. Pļavas

Dabas aizsardzības vērtība

Kaut arī pļavas konkrētajā teritorijā neaizņem ļoti lielas platības, tomēr tās vērtējamas kā nozīmīgas un interesantas no dabas aizsardzības viedokļa. Pļavu vērtību nosaka, pirmkārt, to augstā dabiskuma pakāpe, retums Latvijas un Eiropas mērogā (attiecībā uz sausajām stepju pļavām un mēreni mitrajām vilkakūlas pļavām), kā arī to tipiskums Salacas ielejā (galvenokārt tas attiecas uz mēreni mitrajām atmatu pļavām – atsevišķos gadījumos tās var pat atzīt par etalonvērtību) (sk. tabulu 2.3.).

Tabula 2.3. Īpaši nozīmīgo pļavu biotopu dabas aizsardzības vērtību novērtējums

Biotops	Dabiskums	Retums		Jutīgums	Tipiskums
		Latvijā	Eiropā		
E.1.4. Stepju pļavas	3	3	3	2	2
E.2.1. Vilkakūlas pļavas	3	3	3	3	3
E.2.2. Atmatu pļavas	2-3	1	2	2	3
E.2.3. Īstās pļavas	1-2	2	3	2	2
E.3.2. Pļavas un ganības auglīgās un mēreni auglīgās augsnēs	3	1	1	2	3
E.4.3. Augsto grīšļu pļavas	3	1	1	1	2

Apzīmējumi: vērtējums 3 baļļu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Par vērtīgākajiem būtu uzskatāmi šai teritorijai tipiskie pļavu biotopi, kas vienlaicīgi ir arī reti Eiropas mērogā, kā, piemēram, atmatu pļavas, jo īpaši tās, kuras atzītas par sugām bagātām. Atmatu pļavas Salacas ielejas virspalu terasēs ir samērā plaši izplatītas. Kā tipiskas un raksturīgas vērtējamas arī mitrās pļavas (pļavas un ganības auglīgās un mēreni auglīgās augsnēs). Stepju pļavas, kaut arī ir ļoti retas gan Latvijas, gan Eiropas mērogā, konkrētajā teritorijā ir sastopamas ļoti nelielās platībās un nav tipiskas (vairāk vērtējamas kā šo pļavu iezīmes, kuras būtu vērts uzturēt un palīdzēt tām attīstīties). Par retu gan Eiropas, gan Latvijas mērogā atzīstama ir vilkakūlas pļava, taču tā, kaut arī tipiska, tomēr nav raksturīga Salacas ielejai un arī sastopama ļoti nelielā platībā. Pļavas pārsvarā vērtējamas arī kā ļoti vai vidēji jutīgi biotopi, jo to pastāvēšanu apdraud saimnieciskās darbības apstākļi, kā rezultātā tās aizaug ar kokiem un krūmiem un zaudē savu dabas vērtību.

Visi šeit minētie pļavu tipi, izņemot augsto grīšļu pļavas ir iekļautas ES Biotopu direktīvas 1. pielikumā kā aizsargājami pļavu biotopi. Piedevām vilkakūlas un atmatu pļavas pieskaitāmas arī pie prioritārajiem pļavu tipiem (6230* un 6270*).

Tāpat būtu jāuzsver pļavu nozīme kā dzīvotne aizsargājamām augu sugām. Šajā teritorijā kā nozīmīgākās vērtējamas četras orhideju dzimtas sugu – plankumainās dzegužkurpītes, stāvlapu dzegužpīrkstītes, smaržīgās naktsvijoles un zaļziedu naktsvijoles atradnes, kuras konstatētas gandrīz visos šeit minētajos pļavu tipos, izņemot vilkakūlas pļavas.

Teritorijā sastopamās bioloģiski vērtīgās pļavas norādītas **5. kartē**: Teritorijas dabas un ainaviskās vērtības.

Sociālekonomiskā vērtība

Pļavām piemīt ievērojama sociālekonomiskā vērtība, pirmkārt, jau tādēļ, ka to veidošanās pamatā ir cilvēka saimnieciskā darbība, taču ļoti nozīmīga ir to estētiskā, kultūrvēsturiskā un rekreatīvā vērtība.

Tabula 2.4. Īpaši nozīmīgo pļavu biotopu sociālekonomiskais novērtējums

Biotops	Estētiskā	Ekonomiskā	Izglītības	Tūrisma	Zinātniskā

E.1.4. Stepju pļavas	2	1	2	2	3
E.2.1 Vilkakūlas pļavas	1	1	2	1	3
E.2.2. Atmatu pļavas	3	3	2	3	2
E.2.3. Īstās pļavas	3	3	2	3	2
E.3.2. Pļavas un ganības auglīgās un mēreni auglīgas augsnēs	2	3	2	1	2
E.4.3. Augsto grīšļu pļavas	2	3	2	1	2

Apzīmējumi: vērtējums 5 baļļu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1- maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

No sociālekonomiskā viedokļa par vērtīgākām šajā posmā uzskatāmas mēreni mitrās atmatu un īstās pļavas – tām ir gan augsta estētiskā un ekonomiskā vērtība, kā arī rekreatīvā vērtība. No ekonomiskā viedokļa mazāk nozīmīgas ir sausās stepju pļavas un mēreni mitrās vilkakūlas pļavas, taču tām savukārt ir augsta zinātniskā nozīme.

Ietekmējošie faktori:

Galvenais faktors, kas apdraud pļavu pastāvēšanu ir saimnieciskās darbības apsūkums. Ja pļava netiek pļauta vai ganīta vairāk kā 2-3 gadus, tajā jau parādās koku un krūmu aizaugums, kūla, nevēlamu sugu ekspansija, vērtīgo sugu skaita samazināšanās. 10 gadu laikā pļava būs jau zaudējusi savu dabas vērtību, bet tās atjaunošanas izmaksas arvien pieaug.

Dabisko pļavu stāvokli var apdraudēt arī pārāk intensīva apsaimniekošana, piemēram, pārganīšana vai pļavu mēslošana.

2.2.3. Purvi

Dabas aizsardzības vērtība

Avotu izplūdes vietas uz Salacas ielejas nogāzēm un to pakājēs, kas pēc Latvijas biotopu klasifikatora noteiktas kā avotu purvi bagāti ar dzelzi, ir ļoti augstu vērtējamas no dabas aizsardzības viedokļa (*sk. tabulu 2.5.*). Tas ir aizsargājams biotops gan Latvijā, gan arī Eiropā (Biotopu direktīvas 1. pielikuma biotops 7160). Konkrētajā vietā avotu purvs nav gluži tipisks, taču jāatzīmē, ka Salacas upes ieleja ar mežiem klātajām nogāzēm, to pakājēm un avotu izplūdes vietām tajās, veido apstākļus, kas raksturīgi šādiem biotopiem.

Tabula 2.5. Īpaši nozīmīgo purvu biotopu dabas aizsardzības vērtība

Biotops	Dabiskums	Retums		Jutīgums	Tipiskums
		Latvijā	Eiropā		
G.1.4.3. Avotu purvi bagāti ar dzelzi	3	3	3	3	2

Apzīmējumi: vērtējums 3 baļļu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Sociālekonomiskā vērtība

Avotu purvu sociālekonomiskā vērtība nav liela – tiem nepiemīt ekonomiska vai rekreatīva nozīme, taču prioritāra ir to zinātniskā nozīme, kas tieši saistīta ar šī biotopa augsto dabas aizsardzības vērtību. (*sk. tabulu 2.6.*)

Tabula 2.6. Īpaši nozīmīgo purvu biotopu sociālekonomiskais novērtējums.

Biotops	Estētiskā	Ekonomiskā	Izglītības	Tūrisma	Zinātniskā
G. 1.4.3. Avotu purvi bagāti ar dzelzi	1	1	2	1	4

Apzīmējumi: vērtējums 5 baļļu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1- maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

Ietekmējošie faktori

Ļoti nelabvēlīgi biotopu ietekmētu jebkāda saimnieciskā darbība, kā, piemēram, koku vai krūmu izciršana uz ielejas nogāzēm, kā arī piesārņojuma noplūde no lauksaimniecības zemēm ielejas pamatkrastā. Potenciālu negatīvu ietekmi varētu radīt biotopu nomīdīšana ūdens ņemšanas nolūkos.

2.2.4. Iežu atsegumi

Dabas aizsardzības vērtība

Smilšakmens atsegumi ir vieni no nozīmīgākajām dabas vērtībām teritorijā. Tie ir reti un aizsargājami gan Latvijas, gan Eiropas mērogā (Biotopu direktīvas 1. pielikuma biotops 8220), kā arī ļoti tipiski Salacas ielejai. Vienlaicīgi atsegumi vērtējami arī kā viens no jūtīgākajiem biotopiem (sk. tabulu 2.7.).

Tabula 2.7. Īpaši nozīmīgo biotopu dabas aizsardzības vērtība

Biotops	Dabiskums	Retums		Jūtīgums	Tipiskums
		Latvijā	Eiropā		
H.1.1. Smilšakmens iežu atsegumi	3	3	3	3	3

Apzīmējumi: vērtējums 3 ballu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Sociālekonomiskā vērtība

Smilšakmens atsegumiem ir arī ļoti nozīmīga sociālekonomiskā vērtība. Tiem piemīt prioritāra nozīme gan no estētiskā, gan izglītības un zinātniskā viedokļa un tie vērtējami arī kā galvenais tūrisma piesaistes objekts. Pietraga Sarkanās klintis vērtējamas kā nacionālās nozīmes ģeoloģisks objekts. Kaut arī tiešā izpratnē atsegumiem nav ekonomiskas vērtības, taču tie var kalpot par pamatu ienākumiem no tūrisma sektora (sk. tabulu 2.8.)

Tabula 2.8. Biotopu sociālekonomisko vērtību novērtējums.

Biotops	Estētiskā	Ekonomiskā	Izglītības	Tūrisma	Zinātniskā
H.1.1. Smilšakmens atsegumi	4	0 (4)	4	4	4

Apzīmējumi: vērtējums 5 ballu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1- maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

Ietekmējošie faktori

Kā jau minēts smilšakmens atsegumi ir samērā jutīgi biotopi, kurus varētu apdraudēt pārmērīga rekreatīvā slodze, zemeszemes nobradāšana un nogrūvumu veicināšana. Tādēļ nepieciešams katrā gadījumā individuāli izvērtēt vai ir vēlama šo atsegumu popularizēšana un tūristu taku ierīkošana. Piemēram, labs risinājums ir izvēlēts pie Pietraga Sarkanajām klintīm, kur tūristu apmetne ir ierīkota upes pretējā krastā. Upes kreisajā krastā virs pašiem atsegumiem nebūtu pieļaujama taku vai skata punktu ierīkošana, kā arī vēlama būtu barjera, kas norobežotu piekļūšanu pie atsegumiem.

2.2.5. Meži

Dabas aizsardzības vērtība

Vērtīgākie mežu biotopi (baltalkšņu meži un jauktu koku gāršas upes krasta nogāzēs), kas Latvijā ir reti sastopami, šajā posmā ir samērā plaši pārstāvēti. Šādi meži vispār ir raksturīgi un tipiski galvenokārt upēm ar izteiktām ielejām, tai skaitā arī Salacai. Savukārt Latvijā bieži sastopamie mežu tipi, kā, piemēram, priežu sausieņu meži, konkrētajā Salacas posmā, galvenokārt, ir izplatīti ārpus upes ielejas (sk. tabulu 2.9.). Priežu sausieņu meži, kā arī baltalkšņu un jauktu koku gāršas klasificējamās kā Eiropas nozīmes aizsargājami biotopi (9010 * Boreālie meži, 91E0* pārmitrie platlapju meži un 9180 Nogāžu un gravu meži).

Tabula 2.9. Īpaši nozīmīgo biotopu dabas aizsardzības vērtība

Biotops	Dabiskums	Retums		Jūtīgums	Tipiskums
		Latvijā	Eiropā		
F.1.1. Priežu sausieņu meži	2	1	1	2	3
F.1.5.1 Baltalkšņu gāršas	3	3	3	3	2

F.1.8.3. Jauktu koku gāršas	3	3	3	3	3
F.2.1. Priežu slapjie meži	3	1	3	3	1
F.3.1. Priežu nosusinātie meži	2	1	1	1	1

Apzīmējumi: vērtējums 3 baļļu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Sociālekonomiskā vērtība

Meži ir vērtīgi gan no rekreatīvā un estētiskā aspekta, gan arī no ekonomiskā aspekta, kas ir jo īpaši svarīgi vietējiem iedzīvotājiem (sk. tabulu 2.10). Taču, kā jau minēts, ekonomiskā ziņā vērtīgākie priežu sausieņu meži izplatīti, galvenokārt, ielejas pamatkrastā. Pašā ielejā raksturīgajiem baltalkšņu mežiem un jaukto koku gāršām ekonomiskā vērtība - respektīvi, mežsaimnieciskā nozīme ir zemāka, taču ļoti nozīmīga ir to zinātniskā (baltalkšņu mežiem) un rekreatīvā (jaukto koku gāršām) vērtība, kā arī dabas aizsardzības vērtība. Tādēļ, ņemot vērā teritorijas dabas aizsardzības statusu, šo meža biotopu izmantošana ekonomiskām interesēm nebūtu pieļaujama (nogāžu un gravu mežos nav pieļaujama arī kritalu izvākšana, pameža tīrīšana u.tml.). Kā izņēmums varētu būt gadījumi, kad saimnieciskā darbība nepieciešama biotopu dabas vērtību uzturēšanai vai ielejas ainavisko vērtību izcelšanai (saskaņā ar dabas plānā noteikto zonējumu).

Tabula 2.10. Īpaši nozīmīgo biotopu sociālekonomiskais novērtējums

Biotops	Estētiskā	Ekonomiskā	Izglītības	Tūrisma	Zinātniskā
F.1.1. Priežu sausieņu meži	3	4	2	3	1
F.1.5. Baltalkšņu sausieņu meži	2	2	2	1	4
F.1.8.3. Jaukto koku gārša	4	3	3	3	3
F.2.1. Priežu slapjie meži	2	2	2	1	2
F.3.1. Priežu nosusinātie meži	1	3	1	1	1

Apzīmējumi: vērtējums 5 baļļu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1- maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

Ietekmējošie faktori:

Nogāžu un gravu mežus nelabvēlīgi ietekmē jebkāda saimnieciskā darbība – mežu izciršana kā galvenajās tā arī kopšanas un sanitārajās cirtēs, kā arī atmirušās koksnes izvākšana. Šo mežu saimnieciskās izmantošanas rezultātā ne tikai izzūd bioloģiski vērtīgie un aizsargājamie biotopi, bet arī tiek veicināta erozija un pasliktinās upes ekoloģiskā kvalitāte.

Aizsargjoslu likums nosaka, ka ūdens teču aizsargjoslā galvenā cirte pieļaujama sākot ar 10 m no krasta, izņemot koku ciršanu ārkārtas situāciju seku likvidēšanai, vējgāžu, vējlaužu un snieglaužu seku likvidēšanai. Taču nogāžu un gravu meži var tikt apdraudēti arī vietās, kur nogāze ir atvirzījies tālāk no upes krasta un līdz ar to likumā noteiktais pieļaujama attālums no krasta cirsmu veikšanai ir pārāk tuvu nogāzes malai vai pat ietver nogāzi – rezultātā nogāžu meži var tikt iznīcināti vai arī tie var zaudēt savu dabisko aizsargu un tikt pakļauti vējgāzēm, kā arī krasta erozijai.

2.3. Sugas kā dabas aizsardzības vērtība, to sociālekonomiskā vērtība un ietekmējošie faktori

2.3.1. Zivis

Dabas vērtība:

Dabas vērtību ziņā, kā visbūtiskākā sugu grupa Salacas ielejā uzskatāmas zivis (lasis, taimiņš, upes nēģis). Kā pamatojums tam kalpo fakts, ka Salacas ielejas dabas parks vēsturiski izveidojies uz 1962. gadā dibinātā „Lašu rezervāta” bāzes. Arī šobrīd Salaca ir 4. nozīmīgākā lašu nārsta upe Baltijas jūras baseinā. Līdz ar to laši, kā arī taimiņi, kas nu jau ir uzskatāmas par retām sugām Eiropas un Latvijas ūdeņos, Salacai ir ļoti tipiskas. Salacas ieleja un viss ZBR ir vērtējams arī kā viens no Latvijā nozīmīgākajām aizsargājamajām teritorijām upes nēģa populācijas saglabāšanai. Visas šīs sugas ir uzskatāmas arī par jutīgām, kuru izplatību būtiski var ietekmēt upes piesārņojuma līmenis, kā arī nārsta vietu stāvoklis. Šīs sugas iekļautas arī Biotopu direktīvas aizsargājamo sugu sarakstos.

Tabula 2.11. Īpaši nozīmīgo zivju sugu dabas aizsardzības vērtība

Latīniskais sugas nosaukums	Latviskais suga nosaukums	Retums		Jutīgums	Tipiskums
		Latvijā	Eiropā		
<i>Salmo salar</i>	lasis	2	3	3	3
<i>Salmo trutta</i>	taimiņš	2	2	3	3
<i>Lampetra fluviatilis</i>	upes nēģis	2	1	3	3

Apzīmējumi: vērtējums 3 ballu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Sociālekonomiskā vērtība

Lasis un taimiņš pēc visiem sociālekonomiskajiem kritērijiem ir atzīstams kā prioritāra vērtība un arī upes nēģis ir ļoti augstu vērtējams, it īpaši kā zivju resurss. Ekonomiskā ziņā vislielākā nozīme ir šo sugu rūpnieciskajai zvejai: Salacas laši tiek zvejoti gan atklātā jūrā, gan piekrastē, taimiņi – galvenokārt piekrastē, bet upes nēģi – tikai Salacas upē. Nēģu zveja, izmantojot tačus, uzskatāma par tradicionālu vietējo iedzīvotāju nodarbošanos, tādejādi īpaši nozīmīga no sociālekonomiskā viedokļa un potenciāli interesanta kā tūrisma piesaistes objekts. Savukārt lašu un taimiņu licenzētā makšķerēšana ir nozīmīga gan vietējiem iedzīvotājiem, gan arī veicina tūrismu, piesaistot makšķerniekus no visas Latvijas un citām valstīm, tādejādi kalpojot par vienu no reģiona ekonomiskās attīstības priekšnoteikumiem. Būtiska ir arī laša un taimiņa estētiskā vērtība, kas zināmā mērā var kalpot kā Salacas simbols, kā arī visu šo sugu zinātniskā nozīme (piemēram, pētījumiem par sugu populācijas stāvokli un pavairošanas iespējām).

Tabula 2.12. Īpaši nozīmīgo zivju sugu sociālekonomiskais novērtējums.

Latīniskais sugas nosaukums	Latviskais sugas nosaukums	Estētiskā	Ekonomiskā	Izglītības	Tūrisma	Zinātniskā
<i>Salmo salar</i>	Lasis	4	4	4	4	4
<i>Salmo trutta</i>	Taimiņš	4	4	4	4	4
<i>Lampetra fluviatilis</i>	Upes nēģis	2	4	3	3	4

Apzīmējumi: vērtējums 5 ballu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1- maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

Ietekmējošie faktori

• Rūpnieciskā zveja

Negatīva ietekme uz lašu populāciju saistīta ar zveju atklātā jūrā, jo tā tiek veikta lašu barošanās migrāciju laikā, nozvejotas tiek arī dzimumnobriedušas zivis un zvejā piedalās gan valstis, kurās ir saglabātas dabiskās lašu populācijas un notiek to mākslīga pavairošana, gan arī valstis, kurām šādu resursu nav. Savukārt piekrastē tiek zvejota konkrētas upes populācija („savi” laši) un to regulē nacionālā likumdošana. Taču pētījumi liecina, ka zvejas intensitātei atklātā Baltijas jūrā nav tendence pieaugt un Salacas lašu lielākā daļa tiek nozvejota piekrastē no Liepupes līdz Ainažiem, kā arī nelielā skaitā Igaunijas teritorijā. Tomēr, zvejas regulēšana un tās intensitātes samazināšana uzskatāma par vienu no galvenajiem faktoriem, lai saglabātu lašu populācijas skaitu optimālā līmenī.

Kā jau minēts, taimiņi tiek nozvejoti, galvenokārt, Rīgas līča piekrastē. Pēdējos gados vērojama tendence taimiņu nozvejai samazināties, kam par iemeslu kalpoja piekrastes zvejas intensitātes pieaugums sākot no 1992. gada, kā arī lomos pieaugušais zemmēra taimiņu īpatsvars (Salacas zvejas rajonā tas sasniedz līdz 80 % no loma). Lai aizsargātu Salacas taimiņu populāciju, nepieciešama piekrastes zvejas intensitātes samazināšana, samazinot zivju tīklu licenču skaitu piekrastes posmos no Liepupes līdz Ainažiem ziemas un pavasara periodos. Kopš 2003. g. taimiņu populācijas aizsardzībai jau ir noteikti papildus zvejas ierobežojumi 3 km zonā ap Salacas grīvu.

Upes nēga rūpnieciskā zveja tiek veikta tikai upē un mūsdienās tā koncentrēta upes lejtecē līdz Vecsalacas tiltam. Nēģu ķeršana ar tačiem uzskatāma par specializētu, jo citu sugu piezveja tačos ir minimāla un tie arī netraucē citu sugu migrācijai. Statistikas dati liecina, ka nēģu krājumu skaits Latvijas upēs ir stabils, jo to nozveja nesamazinās. Tomēr nēģu zvejas intensitātes regulēšana uzskatāma par vienu no būtiskākajiem faktoriem sugas aizsardzībai Salacā.

- **Nelegālā zveja** – tās intensitāte ir pieaugusi sākot no 1992. gada, kopš zveja (tai skaitā atklātā jūrā) vairs netiek stingri kontrolēta. Nelegālā zveja būtiski paaugstina jau tā lielo zvejas intensitāti, pie tam tā parasti tiek veikta liegumu laikos un orientēta uz augstvērtīgākām sugām – lasi, taimiņu un nēģi. Aptuvenie aprēķini liecina, ka tā varētu sniegt 20 – 30 % no rūpnieciskā zvejā iegūto ceļotājzivju daudzuma.
- **Makšķerēšana** – tā rada papildus slodzi zivju resursiem un Salacā, galvenokārt, ietekmē tieši laša un taimiņa populāciju. Lašu un taimiņu makšķerēšana notiek pavasarī un noķertas pārsvarā tiek iepriekšējā rudenī iznārstojušās zivis, taču upes lejtecē – posmā līdz Korģenes ietekai pavasarī no jūras ienāk samērā daudz jauno zemmēra taimiņu, kuri būtu jāatlaiž. Tomēr daļa makšķernieku tos patur, samazinot jauno zivju skaitu, kas tā paša gada rudenī papildinātu zivju nārsta apjomu Salacā. Zivsaimniecības pētniecības institūts katru gadu veic monitoringu Salacas upē, lai novērtētu zivju populāciju stāvokli, un atbilstoši šī monitoringa rezultātiem nosaka makšķerēšanas ierobežojumus.
- **Mehāniskie šķēršļi** – būtiskāko kaitējumu Salacas zivju resursiem radīja 1893. gadā uzceltais Staiceles papīrfabrikas aizsprosts, kas pārtrauca zivju migrāciju uz upes augšteci un Burtnieka ezeru, turklāt ražošanas notekūdeņi pazemināja zivju nārsta efektivitāti lejpus papīrfabrikas. 1970. gadā aizsprostu nojauca, tomēr saglabājās 40 – 70 cm augsts sliekšnis (betona pamats), kas joprojām daļēji traucē zivju migrāciju – daudzūdens periodos pavasarī un rudenī tas neveido būtisku šķērslī, taču pārējā laikā tas var būtiski apgrūtināt zivju augšupmigrāciju (it īpaši nēģiem). Tomēr laši, kas varētu pārvarēt šķērslī, jo migrē, galvenokārt, rudenos, līdz Staicelei nonāk ļoti nelielā skaitā, jo to bioloģiskā īpatnība liek tiem atgriezties dzimtajā vietā no kurienes ir sācies mazuļu ceļš uz jūru, bet nārstu vietas augšpus aizsprosta gadu desmitiem tiem nav bijušas pieejamas. Arī no bijušajās zivjaudzētavas „Salaca” Mērniekos izlaistie, mākslīgi izaudzētie laši nemēdz migrēt tālāk par šo teritoriju.
- **Piesārņojums un eutrofikācija** – nopietni pētījumi Salacā šajā jomā nav veikti, taču ir vispārzināms, ka piesārņojuma un eutrofikācijas ietekmē izzūd jutīgās zivju sugas, samazinās plēsīgo zivju skaits, bet palielinās ekoloģiski plastisko zivju skaits, kā arī dažādas anomālijas un zivju slimības. Kā jau minēts, Salacā novērojama pastiprināta upes aizaugšana ar ūdensaugiem, kas šajos posmos samazina reofilajām (straujteču) zivīm piemērotās platības.

Lai aizsargātu Salacas zivju populācijas un palielinātu zivju skaitu, pirmkārt, nepieciešams nojaukt Staiceles aizsprosta sliekšni, veikt atsevišķu straujteču posmu rekultivāciju (ezermeldru izvākšanu), kā arī izstrādāt zinātniski pamatotus noteikumus rūpnieciskās zvejas un makšķerēšanas regulēšanai.

2.3.2. *Bezmugurkaulnieki*

Dabas vērtība:

Kā nākamā nozīmīgākā dabas vērtība minama arī ar Salacas upi saistītās bezmugurkaulnieku sugas - 4 gliemju sugas - biežā perlamutrene *Unio crassus*, upes micīte *Ancylus fluviatis*, upes dižhondrija

Lithoglyphus naticoides un upes akmeņgliemezis *Theodoxus fluviatis*, kā arī zaļā upjuspāre *Ophiogomphus cecilia* un divkupru peldvabole *Brychius elevatus*. Visas šīs sugas ir Latvijā aizsargājamas, bet biežā perlamutrene un zaļā upjuspāre ir iekļauta arī Eiropā aizsargājamo sugu sarakstos. Šīs sugas ir arī uzskatāmas par tipiskām Salacas ielejai, tādēļ šī teritorija vērtējama kā īpaši nozīmīga šo sugu aizsardzībai. Piemēram, upes micīte, upes akmeņgrauzis un biežā perlamutrene šeit veido dzīvotspējīgas populācijas un regulāri novērojamas visā teritorijā. Noturīgas populācijas novērotas arī zaļajai upjuspārei un divkupru peldvabolei, bet attiecībā uz upes dižhondriju būtu nepieciešami papildus pētījumi. Visas minētās sugas ir jutīgas pret skābekļa daudzuma un ūdens ķīmiskā sastāva izmaiņām.

Tabula 2.13. Īpaši nozīmīgo bezmugurkaulnieku sugu dabas aizsardzības vērtība

Latīniskais sugas nosaukums	Latviskais suga nosaukums	Retums	Jutīgums	Tipiskums
		Latvijā		
<i>Ancylus fluviatis</i>	upes micīte	1	3	3
<i>Lithoglyphus naticoides</i>	upes dižhondrija	2	2	3
<i>Theodoxus fluviatis</i>	upes akmeņgliemezis	1	2	3
<i>Unio crassus</i>	biežā perlamutrene	1	3	3
<i>Ophiogomphus cecilia</i>	zaļā upjuspāre	1	2	3
<i>Brychius elevatus</i>	divkupru peldvabole	2	2	3

Apzīmējumi: vērtējums 3 baļļu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Sociālekonomiskā vērtība

Bezmugurkaulnieku sugas ir grūti novērtēt pēc tradicionālajiem sociālekonomiskajiem kritērijiem, tomēr jāuzsver to zinātniskā, izglītojošā, kā arī atsevišķos gadījumos estētiskā nozīme. Taču kā galvenā tomēr būtu vērtējama to ekoloģiskā nozīme - vairums bezmugurkaulnieku ir barības ķēžu svarīgs posms, tiem ir liela nozīme detritā un augu dabas palieku pārstrādē.

Ietekmējošie faktori:

Visas četras gliemju sugas ir raksturīgas tekošiem vai ātri tekošiem upju un strautu ūdeņiem, un to izplatību ietekmē ūdens kvalitāte (ķīmiskais sastāvs), skābekļa daudzums ūdenī, kā arī krācaino posmu esamība Salacā. Lai saglabātu divkupru peldvaboles populāciju, nepieciešams uzturēt nemainīgu Glāžupes lejteces stāvokli. Arī zaļās upjuspāres populāciju var ietekmēt jebkuras ūdens regulēšanas darbības, piesārņojums, kā arī krasta līnijas mežu izciršana gan Melnupes un Glāžupes ielejā, gan pašas Salacas ielejā.

Lai nodrošinātu šo sugu aizsardzību, ir nepieciešams saglabāt neskartus Salacas upes un to pieteku (Melnupes, Glāžupes) ūdens un krasta biotopus, nepieļaujot aizsprostu, dambju vai HES izbūvi upes augštecē (radīs nevēlamas ūdens ķīmiska sastāva un skābekļa daudzuma izmaiņas) vai lejtecē (tiks samazināts ūdens tecējuma ātrums), kā arī nepieļaut dabisko jauktu un lapu koku krasta mežu izciršanu; saglabāt neskartu Glāžupes gravas ekosistēmu kopumā (iespēju robežās izslēdzot antropogēno iedarbību), atstājot gravu tipa mežu (t.sk. kritālas) un strautu dabiskajā (tagadējā) stāvoklī.

2.3.3. Augi

Dabas vērtība:

Neviena no konstatētajām īpaši aizsargājamām augu sugām nav ļoti reta vai īpaši raksturīga tieši Salacas ielejai. Taču kā nozīmīgu būtu jāatzīmē spilvaino anēti *Agrimonia pilosa*, kurš ir iekļauts ES Biotopu direktīvas 2. pielikumā (sugas, kuru biotopu aizsardzībai nepieciešams izveidot aizsargājamas teritorijas), taču Latvijā aizsargājamo sugu sarakstā nav minēts. Šī suga ir reta gan Latvijas rietumdaļā, gan Eiropā, taču konkrētajā Salacas ielejas posmā nav apdraudēta (ļoti piemērots biotops tai ir ielejā plaši izplatītie baltalkšņu meži). Starp nozīmīgākām varētu atzīmēt arī visas orhideju sugas, kaut arī tās nav sevišķi retas, bet ir dabisku, neielabotu pļavu indikatorsugas, turklāt ar augstu dekoratīvo vērtību.

Veicot pļavu apsaimniekošanu uzmanība būtu jāpievērš arī 4 orhideju sugu aizsardzībai, kuras ir samērā retas gan Latvijas, gan Eiropas mērogā un vairumā gadījumu arī jutīgas pret dažādiem pļavu apsaimniekošanas paņēmieniem.

Tabula 2.14. Īpaši nozīmīgo augu sugu dabas aizsardzības vērtība

Latīniskais sugas nosaukums	Latviskais suga nosaukums	Retums		Jutīgums, trauslums	Tipiskums
		Latvijā	Eiropā		
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	Stāvlapu dzegužpirkstīte	2	2	3	2
<i>Dactylorhiza maculata</i>	Plankumainā dzegužpirkstīte	2	2	3	2
<i>Platanthera bifolia</i>	Smaržīgā naktsvijole	2	2	3	2
<i>Platanthera chlorantha</i>	Zaļziedu naktsvijole	2	2	3	2
<i>Lycopodium annotinum</i>	Gada staipeknis	2	2	3	2
<i>Lycopodium clavatum</i>	Vāļīšu staipeknis	1	2	3	2
<i>Huperzia selago</i>	Apdzira	1	2	3	2
<i>Jovibarba globifera</i>	Atvašu saulrietenis	3	3	3	2
<i>Agrimonia pilosa</i>	Spilvainais ancītis	2	3	1	2

Apzīmējumi: vērtējums 3 baļļu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Sociālekonomiskā vērtība:

Gandrīz visām teritorijā sastopamajām aizsargājamām augu sugām piemīt augsta estētiska vērtība (īpaši tas attiecināms uz orhideju sugām, kā arī staipekņiem un atvašu saulrieteni) – šīs sugas ir ļoti dekoratīvas, kas nosaka arī to ekonomisko vērtību (un līdz ar to arī sugu apdraudētību). Taču aizsargājamām sugām ir arī nozīmīga izglītojoša un līdz ar to arī rekreatīva loma. Nozīmīga ir arī visu šo sugu zinātniskā vērtība.

Tabula 2.15. Īpaši nozīmīgo augu sociālekonomiskā vērtība

Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	Vērtība				
		Estēt.	Ekon.	Izglīt.	Rekreat.	Zinātn.
<i>Dactylorhiza maculata</i>	Plankumainā dzegužpirkstīte	4	3	4	4	3
<i>Dactylorhiza incarnata</i>	Stāvlapu dzegužpirkstīte	4	3	4	4	3
<i>Platanthera bifolia</i>	Smaržīgā naktsvijole	4	3	4	4	3
<i>Platanthera chlorantha</i>	Zaļziedu naktsvijole	4	3	4	4	3
<i>Lycopodium annotinum</i>	Gada staipeknis	4	4	4	4	3
<i>Lycopodium clavatum</i>	Vāļīšu staipeknis	4	4	4	4	3
<i>Huperzia selago</i>	Apdzira	3	3	4	4	3
<i>Jovibarba globifera</i>	Atvašu saulrietenis	4	4	4	4	3
<i>Agrimonia pilosa</i>	Spilvainais ancītis	1	0	1	1	3

Apzīmējumi: vērtējums 5 baļļu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1 – maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

Ietekmējošie faktori

Orhideju dzimtas augu sugas (naktsvijoles un dzegužpirkstītes) ir īpaši jutīgas gan pret nosusināšanu, gan mēslošanu, kā arī pļavu neapsaimniekošanu. Pļavai aizaugot ar kokiem un krūmiem, un, citām lakstaugu sugām pārņemot pļavu, šīs sugas pamazām iznīkst. Turklāt, orhideju dzimtas sugas ir arī ļoti krāšņas un tās nereti plūc dekoratīviem nolūkiem vai pārdošanai. Orhideju aizsardzībai piemērotāks apsaimniekošanas veids ir pļaušana, nevis ganīšana, jo lopi nereti nobradā un noēd trauslos orhideju dzinumus. Orhidejas vairojas, galvenokārt, ar sēklām, taču arī ne katru gadu. Tādēļ ieteicams pļavas pļaut ar rokām, atstājot orhidejas neskartas, lai nogatavotos sēklas, un nopļaut šīs vietas tikai vasaras beigās. Pļavas vēlams pļaut pa daļām, katru gadu mainot pļaujamās joslas. Reizi 5-6 gados atsevišķus pļavas nogabalus vajadzētu atstāt nepļautus, lai saglabātu bagātīgu pļavas floru un arī entomofaunu.

Staipekņus, lielākoties apdraud ievākšana dekoratīviem nolūkiem, kā arī meža izciršana. Kaut arī staipekņi ir pietiekoši bieži sastopami, taču jāņem vērā to ārkārtīgi lēnais attīstības cikls – lai izaugtu pieaudzis staipeknis paiet līdz pat 25 gadi. Uzmanība būtu jāpievērš arī *atvašu saulrieteņa* aizsardzībai –

tie arī ir ļoti dekoratīvi augi un var tikt apdraudēti, ievācot tos no atsegumiem. Tos apdraud arī jebkura veida atsegumu bojāšana – rāpšanās, uzrakstu veidošana smilšakmenī u.c. Tādēļ šo jautājumu jārisina, vienlaikus plānojot visa biotopa aizsardzību.

Spilvainais ancītis *Agrimonia pilosa* baltalkšņu gāršās, šķiet, ir vismazāk apdraudētā suga – jau pašreiz tur praktiski nekāda saimnieciskā darbība nenoris, augs arī nav dekoratīvs un augšanas apstākļi šajos mežos ir ancītim ļoti piemēroti. Pārlietu lielā pameža biežnā spilvainais ancītis neaug, bet tāpēc attīrīt pamežu nav nepieciešams – augs atrod sev piemērotus apstākļus nedaudz gaišākās vietās gar takām, kādu baltalksnajos gar Salacu netrūkst.

2.3.4. Zīdītāji

Dabas vērtība

Teritorija uzskatāma par vidēji nozīmīgu zīdītāju faunas daudzveidības un reto sugu saglabāšanas ziņā. Salacas ielejā sastopamas gandrīz visas Ziemeļvidzemei un Latvijai kopumā raksturīgākās sugas. Salaca ir ļoti labs barošanās un vairošanās biotops visām amfibisko zīdītāju sugām. Sakarā ar intensīvo cilvēka darbību un klātbūtni teritorijā, Salacas ielejā maz iespējama ilgstoša jūtīgo sugu uzturēšanās. Pie tādām varētu minēt vismaz teorētiski šajā apvidū sastopamos lūšus un brūnos lāčus, kā arī staltbriežus.

Par tipiskākajām un arī nozīmīgākajām sugām jāatzīst bebrī, ūdri un dīķu naktssikspārņi. Latvijas mērogā tās visas ir izplatītas sugas ar skaitliski lielām populācijām. Eiropas mērogā tās pagājušajā gadsimtā izzudušas areāla lielākajā daļā, pēdējos desmit gados sāk manāmi atjaunoties, taču joprojām nav sastopamas plašos kādreizējās izplatības apgabalos un var tikt apdraudētas atkal, ja netiks aizsargātas. Pret biotopa izmaiņām vismazāk jūtīgā suga ir bebrs, jo spēj pielāgot vidi un maz reaģē uz piesārņojumu.

Tabula 2.16. Īpaši nozīmīgo zīdītāju sugu dabas aizsardzības vērtība

Latniskais sugas nosaukums	Latviskais sugas nosaukums	Retums		Jutīgums	Tipiskums
		Latvijā	Eiropā		
<i>Castor fiber</i>	Bebrs	1	2	1	3
<i>Lutra lutra</i>	Ūdrs	1	2	2	3
<i>Myotis dasycneme</i>	Dīķu naktssikspārnis	1	2	2	3

Apzīmējumi: vērtējums 3 baļļu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Sociālekonomiskā vērtība

No sociālekonomiskā viedokļa Salacas ielejas zīdītāju faunai ir potenciāli lielāka nozīme nekā vidēji Ziemeļvidzemē un Latvijā kopumā. To nosaka salīdzinoši lielāka iespēja šajā teritorijā novērot zīdītājdzīvniekus un to darbības pēdas, jo krasta josla kā robežbiotops un dabiska barjera piesaista un koncentrē daudzas sugas arī no plašākas apkārtnes. Šāda zīdītāju koncentrācija var radīt gan pozitīvas, gan negatīvas sekas. Piemēram, bebra klātbūtni var vērtēt divējādi - nograuztie koki, īpaši, ja tās ir ekonomiski vai estētiski vērtīgas sugas, vidusmēra Latvijas iedzīvotājā izsauc nepatiku vai pat sašutumu un noraidošu attieksmi pret dabas aizsardzību kopumā; taču atšķirīga ir ārvalstu viesu uztvere, kuri mēdz izrādīt aktīvu interesi par jebkuriem bebru klātbūtnes pierādījumiem.

Estētiskā, kā arī ekonomiskā ziņā parasti augstāk vērtētas tiek medijamo dzīvnieku sugas, kā, piemēram, alnis, staltbriedis, stirna, lūsis, meža cūka. Tomēr neskatoties uz to, ka Salacas ielejā sastopamas 16 medijamo zīdītāju sugas, no kurām 12 ir skaitliski bagātas, teritorijas nozīme medību saimniecībā un sabiedrības rekreācijā medību procesā nav liela salīdzinoši blīvās cilvēku apdzīvotības un apmeklētības dēļ.

No ekonomiskā viedokļa jāpievērš uzmanība arī iespējamiem zaudējumiem, ko zīdītāji var sagādāt lauksaimniekiem un citiem zemes lietotājiem. Piemēram, 2003. gada augustā teritorijas izpētes ekspedīcijā noskaidrots, ka bebrī apgrauzuši mizu gandrīz 100% priežu stumbriem 10-20 m platā joslā gar upi. Tomēr,

ņemot vērā meža funkcijas krastu aizsardzības joslā un ierobežotās bebru aktivitātes iespējas teritorijā, notikušais nav uzskatāms par ekonomisku zaudējumu un apdraudējumu mežsaimnieciskajām interesēm.

Sociālekonomiskajā ziņā kā visbūtiskākā zīdītāju vērtība izceļama tieši izglītojošam aspektam un tūrisma piesaistes potenciālam, jo teritorija piedāvā iespējas novērot sugas tām specifiskā vidē, kā arī aplūkot kā to klātbūtne un darbība uzskatāmi demonstrē dabas procesus un kopsakarības. Šajā kategorijā minami gan beбри, ūdri un sikspārņi, kā arī vilki, lūši, aļņi un citi dzīvnieki.

Zinātniskā vērtība, ņemot vērā nepietiekamo Latvijas zīdītāju faunas izpēti, vislielākā ir sīkajām sugām, par kuru sastopamību teritorijā un Latvijā kopumā ziņu trūkst, bet kas teorētiski tomēr iespējama, sevišķi retajām un īpaši aizsargājamām sugām: visu sugu sikspārņi, lielais ūdenscirslis, brūnkrūtainais ezis, meža sicista, dārza susuris, mazais susuris, sermulis, akmeņu cauna .

Tabula 2.17. Īpaši nozīmīgo zīdītāju sugu sociālekonomiskais novērtējums.

Latviskais sugas nosaukums	Latviskais sugas nosaukums	Estētiskā	Ekonom.	Izglītības	Tūrisma	Zinātn.
<i>Castor fiber</i>	Bebrs	2	2	4	4	2
<i>Lutra lutra</i>	Ūdrs	4	2	3	4	3
<i>Myotis dasycneme</i>	Dīķu naktssikspārnis	1	0	3	1	3

Apzīmējumi: vērtējums 5 baļļu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1- maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

Ietekmējošie faktori

Dabiskos faktoros nosaka teritorijas ģeogrāfiskais novietojums un raksturīgie biotopi. Kā cilvēka maz pārveidota upe ar abiem krastiem pieguļošiem lielu mežu masīviem, Salaca būtiski ietekmē amfībisko un arī sauszemes zīdītāju mikropopulāciju ekoloģiskos apstākļus šajā rajonā. Vislielākā ietekme sagaidāma uz barošanās apstākļiem, sezonālām un ar meteoroloģisko situāciju saistītām migrācijām un populāciju teritoriālo struktūru. Salacai nav raksturīga plaša palu josla, kura izsauktu sezonālas migrācijas palienu biotopus apdzīvojošām sugām, tādēļ ieleja varētu piesaistīt apkārtnes zīdītājus tieši ar labvēlīgāku mikroklimatu, kas ļauj pārciest nelabvēlīgus periodus, piemēram, karstumu un sausumu, vētras vai lielu salu.

Pie nozīmīgākajiem pagaidām zināmajiem antropogēnajiem faktoriem teritorijā jāmin traucējums, ko rada samērā regulārā transporta plūsma pa labajā krastā upei paralēli vedošo šoseju, mājlopu ganīšana tiešā krastu tuvumā, nepiesietie suņi, nelegālu zvejas metožu izmantošana, kas var apdraudēt amfībiskos zīdītājus, kā arī ūdenstūrisms.

Tā kā zīdītāju faunas aizsardzība un saudzīga izmantošana ir arī priekšnoteikums to augstāk aprakstītās sociālekonomiskās vērtības saglabāšanai, šiem faktoriem jāpievērš uzmanība, veicot normatīvo aktu ievērošanas uzraudzību teritorijā un plānojot tālākās tūrisma aktivitātes.

2.3.5. Putni

Dabas vērtība:

Kā jau minēts, konkrētajā Salacas posmā konstatētās putnu sugas ir t.s. fona sugas, kuras ir parastas visā Latvijas teritorijā. Nav novērota neviena putnu suga, kurai gan Salacas dabas parka apkārtnē, gan visā Latvijā būtu nelabvēlīgs aizsardzības stāvoklis un to varētu uzlabot, veicot konkrētas darbības Salacas dabas parka teritorijā. Tomēr no dabas aizsardzības viedokļa svarīgi ir pievērst uzmanību šajā teritorijā sastopamām ES Putnu direktīvas 1. pielikumā iekļautām putnu sugām un to aizsardzības stāvoklim. No Latvijā aizsargājamām sugām nozīmīga varētu būt arī lielā gaura (skat. tab. 2.18).

Tabula 2.18. Īpaši nozīmīgo putnu sugu dabas aizsardzības vērtība

Latviskais nosaukums	Suga	Retums		Jutīgums	Tipiskums
		Eiropā	Latvijā		
<i>Ciconia ciconia</i>	Baltais stārķis		1	1	3
<i>Mergus merganser</i>	Lielā gaura		2	2	3

<i>Glaucidium passerinum</i>	Apodziņš		3	1	2
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Vakarlēpis		2	2	2
<i>Alcedo atthis</i>	Zivjudzenītis		2	1	3
<i>Dryocopus martinus</i>	Melnā dzilna		2	1	3
<i>Sylvia nisoria</i>	Svītrainais ķauķis		3	1	2
<i>Lullula arborea</i>	Sila cīrulis		3	2	2

Apzīmējumi: vērtējums 3 baļļu skala (1-vāji, 2-vidēji, 3-augsts).

Visas šīs sugas ir vairāk vai mazāk tipiskas Salacas ielejai. Turklāt apodziņš, svītrainais ķauķis un sila cīrulis arī Latvijas mērogā vērtējams kā rets. Tomēr neviena no tām nav uzskatāma par īpaši jutīgu.

Sociālekonomiskā vērtība:

Putnu sugām konkrētajā teritorijā nav ekonomiskas, kā arī zinātniskas vērtības. Vairākas putnu sugas vērtējamas kā nozīmīgas no estētiskā viedokļa, piemēram, baltais stārķis, zivjudzenītis un sila cīrulis. Kā potenciāla vērtējama arī putnu sugu izglītojošā vērtība, jo Salacas ieleja ir samērā piemērota putnu vērošanai gan braucot pa upi, gan pārvietojoties gar krastu.

Tabula 2.19. Īpaši nozīmīgo putnu sugu sociālekonomiskā vērtība

Latīniskais nosaukums	Suga	Vērtība				
		Estēt.	Ekon.	Izglīt.	Rekreat.	Zinātn.
<i>Ciconia ciconia</i>	Baltais stārķis	3	0	2	1	0
<i>Mergus merganser</i>	Lielā gaura	2	0	2	1	0
<i>Glaucidium passerinum</i>	Apodziņš	1	0	2	1	0
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Vakarlēpis	2	0	2	1	0
<i>Alcedo atthis</i>	Zivjudzenītis	3	0	2	1	0
<i>Dryocopus martinus</i>	Melnā dzilna	1	0	2	1	0
<i>Sylvia nisoria</i>	Svītrainais ķauķis	1	0	2	1	0
<i>Lullula arborea</i>	Sila cīrulis	3	0	2	1	0

Apzīmējumi: vērtējums 5 baļļu skalā (0 – nav minētās vērtības; 1 – maznozīmīga vērtība; 2 – potenciāla vērtība; 3 – nozīmīga vērtība; 4 – prioritāra vērtība)

Ietekmējošie faktori

Sugu izplatību nosaka ligzdošanai piemērotu biotopu pieejamība, kā arī ligzdošanas sekmes, kas atkarīgas no traucējuma faktoriem, piemēram, cilvēku vai plēsēju klātbūtnes. Taču, kā jau minēts, šīs sugas nav īpaši jutīgas, līdz ar to nav arī uzskatāmas par apdraudētām.

2.4. Citas teritorijas vērtības un tās ietekmējošie faktori

Kā viena no galvenajām teritorijas vērtībām minama tās ainaviskā (mozaīkveida) struktūra – pļavu, ganību, meža nogabalu mija uz ielejas nogāzēm, kuru daudzveido smilšakmens atsegumi, kā arī upes krastos bieži sastopamas veco koku (galvenokārt, ozolu, liepu, kļavu, bērzu vai retāk ošu) klātbūtne. Tie liecina arī par kādreiz ielejas krastiem raksturīgo parkveida ganību ainavu, kas šeit bija vērojama pagājušā gadsimta 30-tajos gados. Ainavisko vērtību bagātina arī citi kultūrvēsturiskā mantojuma liecinieki – veco Mērnīku un Norēnu dzirnavu drupas, vecais Ainažu – Valmieras šaursliežu dzelzceļa tilts, senā zaļumbaļļu vieta – Špīlbergu līcis, kur tagad ierīkota ūdenstūristu apmetnes vieta „Selgas” u.c.

Ainavisko un kultūrvēsturisko vērtību ziņā Salacas ieleja atzīta kā Latvijas mērogā unikāla un tādēļ aizsargājama teritorija (tā iekļauta Biosfēras rezervāta ainavu aizsardzības zonā). Konkrētajā Salacas ielejas posmā atrodas arī viens no upes ainaviski izcilākajiem smilšakmens atsegumiem – Pietraga Sarkanās klintis.

Salacas ielejas ainaviskajām bagātībām piemīt liels tūrisma piesaistes potenciāls, kas sevī ietver jau gadiem iecienīto ūdenstūrisma, kā arī nākotnē, iespējams, progresējošo autotūristu pieplūdumu. Šis faktors vērtējams arī kā galvenais teritorijas ekonomiskās attīstības priekšnoteikums, ko varētu veicināt arī nesen

uzsāktais „Ziemeļu stīgas” projekts, kura ietvaros tika noasfaltēts ceļa posms no Ainažiem līdz Mērnikiem.

Ietekmējošie faktori:

Kā viens no būtiskākajiem ainavu ietekmējošiem faktoriem minama Salacas krastu aizaugšana ar krūmiem, kā rezultātā tiek aizsegts skats uz ielejas pļavām, krūmos izaug arī lieli koki un smilšakmens atsegumi, un ainava, kas paveras braucot pa upi, kļūst vienmuļa (veidojas nepārtraukts krūmu joslas koridors) un līdz ar to zūd ielejas ainaviskā vērtība. Krūmu un mežu josla aizsedz arī skatu uz upi pārvietojoties pa ceļu gar upes krastiem, taču jāatzīst, ka konkrētajā posmā ir atrodamas tikai pāris vietas, kur atbrīvojot upes krastus no krūmiem būtu iespējams no ceļa vērot upi (piemēram, no autobusa pieturas pie „Apšu” mājām).

Apsīkstot saimnieciskajai darbībai, vietām aizaug arī ielejas virspalu terašu pļavas, kas nelabvēlīgi ietekmē gan ielejas dabas vērtību (gadījumā ja šajās pļavās konstatēti aizsargājami biotopi vai sugas), kā arī tās ainavas mozaikveida struktūru.

Nākotnē ielejas ainavisko vērtību var degradēt arī pārmērīgs tūristu pieplūdums, plaši izvērsta viesu māju ierīkošana uz ielejas nogāzēm, pieaugošs tūristu apmetņu vietu skaits gar upes krastiem, kam varētu sekot arī pastiprināta upes krastu piemēslošana ar atkritumiem, nogāžu pārmērīga nobradāšana, atsegumu bojāšana utt. Šāda procesa rezultātā ciestu gan ielejas dabas, gan arī ainaviskās vērtības.

No ainaviskā un dabas aizsardzības viedokļa nevēlama būtu arī teritorijas pastiprināta apbūve ar dzīvojamām mājām un vasarnīcām ārpus apdzīvoto vietu robežām. Būtiska ir arī apbūvē izmantoto būvmateriālu atbilstība teritorijas kultūrvēsturiskajai ainavai.

Tādēļ, plānojot teritorijas apsaimniekošanu, kā arī tās potenciālo saimniecisko un tūrisma attīstību, nepieciešams to sabalansēt ar dabas un ainavisko vērtību aizsardzības interesēm. Šim nolūkam būtu nepieciešams noteikt pieļaujamās tūristu pieplūduma un teritorijas izmantošanas slodzes, kā arī izstrādāt ielejas apbūves un apmešanās vietu labiekārtošanas noteikumus.

2.5. Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums

Tabulā apkopotas teritorijas galvenās dabas vērtības, kā arī to sociālekonomiskā nozīme, sniedzot ieskatu par iespējamām konflikta situācijām attiecībā uz šo vērtību izmantošanu un aizsardzību.

Tabula 2.20. Teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums

	Dabas vērtība	Sociālekonomiskā vērtība
Upes straujtecis	Īpaši nozīmīga dabas aizsardzības vērtība - Eiropas un Latvijas nozīmes aizsargājami biotopi; aizsargājamas zivju (lasis, taimiņš, upes nēģis) un bezmugurkaulnieku sugas (upes pērlene u.c.)	Upe ir īpaši nozīmīga no ekonomiskā (zivsaimniecības resursi), rekreatīvā (tūrisms, makšķerēšana), estētiskā (būtisks ainavu veidojošs elements), kā arī zinātniskā (lašu populācijas attīstība utt.) viedokļa
Atsegumi	Īpaši nozīmīga dabas aizsardzības vērtība - Eiropas un Latvijas nozīmes aizsargājams biotops; aizsargājamā suga – atvašu saulrietenis; biotops ļoti jūtīgs pret nobradāšanu.	Ļoti augsta rekreatīva vērtība, kā galvenais tūrisma piesaistes objekts; īpaši nozīmīga ainaviskā vērtība.
Pļavas	Nozīmīga dabas aizsardzības vērtība - Eiropas un Latvijas nozīmes aizsargājami biotopi (stepju, vilkakūlas, atmatu un īstās pļavas); aizsargājamas orhideju sugas; biotopu saglabāšanai nepieciešama biotopu pļaušana vai ganīšana.	Ekonomiskā ziņā vērtīgākās ir atmatu un īstās pļavas, savukārt, stepju un vilkakūlas pļavām ekonomiskā vērtība ir zemāka - pļavas neapsaimniekojot, to ekonomiskā vērtība zūd. Nozīmīga estētiskā vērtība kā ainavu veidojošam elementam.

Baltalkšņu meži un jaukto koku gāršas uz upes nogāzēm	Nozīmīga dabas aizsardzības vērtība - Eiropas un Latvijas nozīmes aizsargājami biotopi; aizsargājama suga – spilvainais ancītis. Lai saglabātu biotopus, nav pieļaujama saimnieciskā darbība.	Potenciāla ekonomiska vērtība kā mežsaimniecības resurss, taču ņemot vērā dabas parka nosacījumus, to izmantošana ierobežota; nozīmīga rekreatīva un estētiska vērtība (īpaši jaukto koku gāršām). Taču vietām, kur baltalksnājos ir izauguši lieli koki vai smilšakmens atsegumi, kā arī kur tie aizsedz skatu perspektīvas uz ielejas nogāzēm, meži vai krūmāji gar upes krastiem var tikt uzskatīti kā ainavu degradējošs faktors.
---	---	---

Veicot teritorijas vērtību pretnostatījumu, varam secināt, ka galvenos vilcienos dabas un sociālekonomiskās vērtības sakrīt, piedevām apsaimniekošanas pasākumi, kas būtu nepieciešami dabas vērtību saglabāšanai, veicina arī sociālekonomisko vērtību attīstību, piemēram:

- Piesārņojuma novēršana, kā arī straujteču tīrīšana no aizauguma ar ezera meldriem veicinātu ne tikai ūdens biotopu un zivju nārsta apstākļu uzlabošanu, bet arī sekmētu ūdens tūrisma attīstību, lašu un taimiņu populācijas pieaugumu Baltijas jūrā, kas jau ir ekonomiski nozīmīgs faktors;
- Pļavu noganīšana vai pļaušana, veicinātu ne tikai aizsargājamo biotopu un tajos sastopamo augu sugu saglabāšanu, bet arī sniegtu priekšnosacījumus lopkopības attīstībai teritorijā, kā arī kalpotu teritorijas ainaviskās un kultūrvēsturiskās vides saglabāšanai. Tomēr, plānojot pļavu apsaimniekošanu, būtiski ņemt vērā attiecību starp biotopa sociālekonomisko vērtību un tā dabas aizsardzības vērtību – pļavas, kuras var būt neizdevīgi apsaimniekot no ekonomiskā viedokļa, var izrādīties ļoti nozīmīgas bioloģiskās daudzveidības ziņā (piemēram, vilkakūlas pļava). Šādos gadījumos būtu jāpiemēro valsts vai Eiropas fondu piedāvātās subsīdijas dabisko pļavu uzturēšanai.

Par saistību starp dabas un sociālekonomiskajām vērtībām liecina arī pielikumā pievienotā **5. karte** „Teritorijas dabas aizsardzības un ainaviskās vērtības”, kas norāda, ka teritorijas nozīmīgākie posmi no dabas aizsardzības viedokļa vairāk vai mazāk sakrīt ar ainaviski vērtīgākajiem apgabaliem.

Nelielas pretrunas vērojamas attiecībā uz smilšakmens atsegumu aizsardzību un izmantošanu rekreatīviem nolūkiem – no vienas puses tie ir jūtīgi biotopi un pārmērīga antropogēnā slodze to tiešā tuvumā nebūtu vēlama, bet, no otras puses, tie kalpo kā galvenais tūrisma piesaistes objekts un sava veida Salacas ielejas vizītkarte. Taču ņemot vērā iepriekš minēto risinājumu – rīkot tūristu apmetnes un takas atsegumiem pretējos upes krastos (kur tas ir iespējams), šī pretruna varētu tikt atrisināta.

Ņemot vērā ierobežotās iespējas izmantot ielejas mežus komerciāliem mērķiem, pretruna starp mežu aizsardzību un to ekonomisko izmantošanu nav uzskatāma par nozīmīgu. Taču vietām iespējama pretruna starp dabas aizsardzības un ainavisko vērtību saglabāšanas prioritātēm. Šeit jāatceras, ka Salacas ielejas dabas parka mērķi ietver gan dabas, gan ainavas un kultūrvēsturisko elementu aizsardzību. Tādēļ šādās situācijās nepieciešams rūpīgi izvērtēt, kam būtu dodama priekšroka un kur pieļaujama krastu attīrīšana no krūmiem, lai izceltu ielejas ainaviskās vērtības (šādas darbības veicamas tikai dabas aizsardzības plānā norādītajās vietās).

3. TERITORIJAS SAGLABĀŠANAS MĒRĶI

3.1. Teritorijas saglabāšanas ideālie jeb ilgtermiņa mērķi

3.1.1. Aizsargāt Salacas ielejas DP dabas un kultūrvēsturiskās vērtības, saglabājot tās ainavisko struktūru, kā arī biotopu un sugu daudzveidību;

3.1.2. Veicināt teritorijas ilgtspējīgu attīstību, līdzsvarojot dabas aizsardzības un sociālekonomiskās intereses.

3.2. Teritorijas saglabāšanas īstermiņa mērķi plānā apskatītajam apsaimniekošanas periodam

3.2.1. Apsaimniekot teritorijas dabas vērtības atbilstoši dabas aizsardzības prasībām:

3.2.1.1. Uzlabot/uzturēt Salacas upē labu ūdens ekoloģisko kvalitāti;

3.2.1.2. Novērst upes straujteču degradāciju;

3.2.1.3. Saglabāt dabas aizsardzības plānā noteiktās bioloģiski vērtīgās pļavas;

3.2.1.4. Saglabāt bioloģiski vērtīgos meža biotopus uz ielejas nogāzēm un gravās;

3.2.1.5. Saglabāt teritorijas zivju resursus;

3.2.2. Saglabāt un pilnveidot teritorijas ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības:

3.2.2.1. Novērst ielejas atklāto nogāžu un virspalu terašu aizaugšanu ar krūmiem;

3.2.2.2. Saglabāt būtiskus ainavas elementus, kā arī ielejas ainavisko un kultūrvēsturisko vienotību.

3.2.3. Pilnveidot tūrisma un atpūtas infrastruktūru, ievērojot dabas aizsardzības prasības;

3.2.4. Veicināt sabiedrības izglītošanu, iepazīstinot ar teritorijas dabas, ainaviskajām un kultūrvēsturiskajām vērtībām;

3.2.5. Veicināt sadarbību starp zemes īpašniekiem, ZBR administrāciju, pašvaldību un valsts institūcijām dabas parka apsaimniekošanā.

3.2.6. Izveidot monitoringa sistēmu dabas aizsardzība plāna darbības novērtēšanai.

4. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI

4.1. Apsaimniekošanas pasākumi

(skat. 6. un 7. karti)

Apsaimniekošanas pasākums	Pasākuma izpildītājs	Prioritāte Izpildes termiņš	Izmaksas	Iespējamais finansu avots	Tehniskās izpildes kontroles rādītāji	Mērķu izpildes kvalitātes rādītāji
Īstermiņa mērķis Nr.3.2.1. Apsaimniekot teritorijas dabas vērtības atbilstoši dabas aizsardzības prasībām						
3.2.1.1. Uzlabot/uzturēt Salacas upē labu ūdens ekoloģisko kvalitāti						
3.2.1.1.a) Izstrādāt Salacas upes baseina apsaimniekošanas plānu ISPA pilotprojekta ietvaros.		II 2005. g.	400 000 EUR	ISPA fonds	Baseina apsaimniekošanas plāns izstrādāts	
3.2.1.2. Novērst upes straujteču degradāciju						
3.2.1.2. a) Veikt ūdensaugu pļaušanu un straujteču atjaunošanu plānā norādītajās vietās.	ZBR/zemes īpašnieki	I 2005.-2014. g.	~7270 Ls	UNDP/GEF projekts ² /LIFE-Nature projekts ³	Ūdensaugi izpļauti un straujteces atjaunotas 13,6 ha platībā	
3.2.1.2. b) Atjaunot zivju nārsta vietas, veidojot mākslīgus akmens krājumus.	ZBR, Zivsaimniecības pētniecības institūts (ZPI), BO SIA „Salacas ieleja”	III 2006.-2010. g.		UNDP/GEF projekts/ LIFE Nature projekts	Krāces atjaunotas 3 vietās	
3.2.1.3. Saglabāt dabas aizsardzības plānā noteiktās bioloģiski vērtīgās pļavas						
3.2.1.3. a) Apsaimniekot sausās pļavas atbilstoši plānā noteiktajām prasībām.	Zemes īpašnieki	I 2005.-2014. g.	~ 300 Ls (30-50 Ls/ha)	Lauksaimniecības subsīdijas	Pļavas mēreni noganītas 1,5 ha platībā	Plānā noteiktais indikatorsugu skaits nesamazinās
3.2.1.3. b) Apsaimniekot mēreni mitrās pļavas atbilstoši plānā noteiktajām prasībām.	Zemes īpašnieki	I 2005.-2014. g.	~ 7800 Ls (30-50 Ls/ha)	Lauksaimniecības subsīdijas	Pļavas 2 reizes gadā pļautas vai ganītas 19,5 ha platībā	
3.2.1.3. c) Apsaimniekot mitrās un slapjās pļavas atbilstoši plānā noteiktajām prasībām.	Zemes īpašnieki	I 2005.-2014. g.	~ 672 Ls (30-50 Ls/ha)	Lauksaimniecības subsīdijas	Pļavas pļautas vai ganītas 2,4 ha platībā.	

² „Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā”, UNDP/GEF finansēts projekts

³ Potenciālais LIFE-Nature projekts dabas parka „Salacas ielejas” apsaimniekošanai

3.2.1.3. d) Izcirst krūmus, aizvākt kūlu un atsākt pļausanu daļēji jau aizaugušās, bet bioloģiski vērtīgās pļavās.	Zemes īpašnieki	I 2005.- 2006.g.	~ 1740 Ls	Lauksaimniecības subsīdijas	Bioloģiski vērtīgās pļavas atjaunotas 2,7 ha platībā	
3.2.1.3. e) Turpināt ekstensīvas apsaimniekošanas metodes bijušajās kultivētajās pļavās (plānā norādītajās vietās 8,3 ha platībā), tādējādi palielinot to dabas aizsardzības vērtību.	Zemes īpašnieki	III 2005.- 2014.g.	~ 3320 Ls	Lauksaimniecības subsīdijas	Ekstensīva apsaimniekošana veikta 8,3 ha bijušo kultivēto pļavu	Dabīgo pļavu indikatorsugu klātbūtne
3.2.1.4. Saglabāt bioloģiski vērtīgos meža biotopus uz ielejas nogāzēm un gravās;						
3.2.1.4. a) Bioloģiski vērtīgajos meža biotopos - baltalkšņu mežos un jaukto koku gāršās – saimnieciskā darbība nav pieļaujama, izņemot plānā norādītās darbības ⁴ .	Zemes īpašnieki; VAS „Latvijas meži”	I 2005.-2014. g.			Saimnieciskā darbība nenotiek ielejas mežos, kur noteikts lieguma režīms 138,8 ha platībā.	Bezmugurkaulnieku indikatorsugu klātbūtne
3.2.1.5. Saglabāt teritorijas zivju resursus						
3.2.1.5. a) novērst straujteču aizaugšanu ar ūdensaugiem (sk. 3.2.1.2.).	ZBR (GEF projekta ietvaros)	I 2005.-2014. g.	sk. 3.2.1.2	UNDP/GEF projekts/ LIFE Nature projekts		Ihtiocenozes sabiedrības; vērtīgo sugu produkcijas rādītāji
3.2.1.5. b) Uzsākt zivju sugu monitoringu arī augšpus Mērnikiem.	ZPI	II 2005.-2014. g.	~ 20 000 Ls	Valsts budžets/ LIFE Nature projekts	Uzsākts regulārs monitorings visā upes garumā	
3.2.1.5. c) Nodrošināt zivju resursu saglabāšanu, kontrolējot to izmantošanu.	ZPI, ZM Zivsaimniecības pārvalde, BO SIA „Salacas ieleja”; Valmieras RVP	I 2005.-2014. g.		Valsts budžets		
3.2.1.5. d) Informēt sabiedrību par zvejas ierobežojumiem un zivju resursu saglabāšanas nepieciešamību.	BO SIA „Salacas ieleja”; pašvaldības	III 2005.-2014. g.		Pašvaldību budžets/ LIFE Nature projekts		
Īstermiņa mērķis 3.2.2. Saglabāt un pilnveidot teritorijas ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības						
3.2.2.1. Novērst ielejas atklāto nogāžu un virspalu terašu aizaugšanu ar krūmiem						
3.2.2.1 a) Izcirst krūmus un veikt regulāru pļavu apsaimniekošanu plānā norādītajās ainaviski vērtīgajās vietās.	Zemes īpašnieki	II 2005.- 2014.g.	~ 29 000 Ls	Lauksaimniecības subsīdijas	Regulāri apsaimniekoti ainaviski vērtīgie apgabali 72,6 ha platībā	

⁴ Bioloģiski vērtīgie meža biotopi ir iekļauti lieguma zonā un to apsaimniekošanas regulēs teritorijas individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi.

3.2.2.2. Saglabāt būtiskas ainavas elementus, kā arī ielejas ainavisko un kultūrvēsturisko vienotību						
3.2.2.2. a) Atbrīvot no krūmiem un kritālām smilšakmens atsegumus, lielus kokus, izcilas ainaviskas skatu vietas, saskaņojot to ar ZBR administrāciju.	Zemes īpašnieki	I 2005.-2006.g.	~ 385 Ls	LIFE Nature projekts	Izcirsti krūmi 3,5 ha platībā	
3.2.2.2. b) Izstrādāt rekomendācijas apbūves noteikumiem visā dabas parka teritorijā.	ZBR	III 2005. – 2006.g.		Valsts budžets	Noteikumi izstrādāti	
Īstermiņa mērķis 3.2.3. Pilnveidot tūrisma un atpūtas infrastruktūru:						
3.2.3. a) Labiekārtot un uzturēt 6-10 tūristu apmetņu vietas.	Zemes īpašnieki; pašvaldības	I 2005. – 2006.g.	1 apmetņu vietas ierīkoš. > 400 Ls, uzturēš. 70 Ls/ g.	Privātie un pašvaldību līdzekļi; LIFE Nature projekts; ES fonds-ERAF ⁵	Labiekārtotas un uzturētas 6 - 7 tūristu apmetnes	
3.2.3. b) Labiekārtot un uzturēt 3 autostāvvietas.	Zemes īpašnieki; pašvaldības	II 2005. – 2006.g.		Privātie un pašvaldību līdzekļi, ERAF	Labiekārtotas un uzturētas 3 autostāvvietas	
3.2.3. c) Labiekārtot izcilas skatu vietas	ZBR, zemes īpašnieki	III 2005.-2006.g.		Privātie vai pašvaldību līdzekļi, ERAF	Ierīkota 1 skatu vieta	
3.2.3. d) Ierīkot barjeras, kur tas nepieciešams smilšakmens atsegumu aizsardzībai.	ZBR, pašvaldības	I 2005.g.	8-10 Ls/m	Privātie vai pašvaldību līdzekļi; LIFE Nature projekts; ERAF	Ierīkotas barjeras plānā norādītajās 2 vietās	
3.2.3. e) Izstrādāt projektu par tūristu taku un veloceļu sistēmu dabas parka teritorijā, atbilstoši plāna ieteikumiem (sk. 3.2.3.f)	Vidzemes Augstskola sadarbībā ar ZBR	II 2005.-2007.g.	~23 000 Ls (visai dabas parka terit.)	LIFE Nature projekts	Projekts izstrādāts	
3.2.3.f) Ierīkot tūristu takas un veloceļus atbilstoši ZBR izstrādātajam taku un veloceļu projektam.	BO SIA „Salacas ieleja”, pašvaldības, zemes īpašnieki u.c. interesenti	II 2007.-2010.g.		Dažādi Latvijas un ES fondi; privātie un pašvaldību līdzekļi.		
3.2.3. g) Veikt uzskaiti un apkopot informāciju par tūristu plūsmu un apmetņu vietu izmantošanas intensitāti dabas parka	Vidzemes Augstskola sadarbībā ar ZBR	II 2005.-2007.g.	~20 500 Ls (visai dabas parka terit.)	Valsts budžets; LIFE Nature projekts	Informācija regulāri tiek apkopota	

⁵ ERAF - Eiropas Reģionālās Attīstības fonds

teritorijā.						
3.2.3. h) Izstrādāt pašvaldību saistošus noteikumus par dabas parka „Salacas ieleja” apmeklēšanas un uzturēšanās kārtību.	Pašvaldības sadarbībā ar ZBR	III 2006.g.		Pašvaldību budžets; LIFE Nature projekts	Noteikumi izstrādāti	
Īstermiņa mērķis 3.2.4. Veicināt sabiedrības izglītošanu, iepazīstinot ar teritorijas dabas, ainaviskajām un kultūrvēsturiskajām vērtībām						
3.2.4. a) Izstrādāt vienotu norāžu un informācijas sistēmu dabas parka teritorijai.	ZBR	I 2005.g.		Valsts budžets;	Vienota sistēma izstrādāta	
3.2.4. b) Iekārtot 10-12 informācijas standus, plānā norādītajās vietās.	ZBR, pašvaldības	II 2005.-2006. g.	~1200 Ls	Valsts budžets, LVAf, LIFE Nature projekts; ERAF	Izvietot 10-12 informācijas standus plānā norādītajās vietās	
3.2.4. c) Uzstādīt norādes, kā atrast nozīmīgus dabas un kultūrvēsturiskos objektus, kā arī skatu vietas.	Pašvaldības, ZBR	II 2005.-2006. g.	~500-1250 Ls	Pašvaldību budžets; LIFE Nature projekts ERAF	Uzstādītas 20-25 norādes	
3.2.4. d) Uzstādīt informācijas zīmes ūdens tūristiem par to kā labāk pārvarēt šķēršļus upē.	Pašvaldības, ZBR	II 2005.-2006. g.	~75 – 150 Ls	Pašvaldību budžets; LIFE Nature projekts ERAF	Uzstādītas informācijas zīmes 2-3 vietās	
3.2.4. e) Veikt dabas parka teritorijas apzīmēšanu dabā.	Pašvaldības, ZBR	2005.g.	8,0 Ls / 1 zīme	Dabas aizsardzības pārvalde	Izvietotas X zīmes	
Īstermiņa mērķis 3.2.5. Veicināt sadarbību starp zemes īpašniekiem, pašvaldību un valsts institūcijām un ZBR administrāciju dabas parka apsaimniekošanā						
3.2.5. a) Organizēt tikšanās ar zemes īpašniekiem un koordinēt dabas aizsardzības plāna ieviešanu.	BO SIA „Salacas ieleja”, sadarbībā ar ZBR	I 2005.-2014.g.		BO SIA „Salacas ieleja”; LIFE Nature projekts	Notikušas vismaz 10 tikšanās ar zemes īpašniekiem	
Īstermiņa mērķis 3.2.6. Izveidot monitoringa sistēmu dabas aizsardzība plāna realizēšanas sekmju kontrolei.						
3.2.6. a) Veikt ikgadēju DA plāna ieviešanas kontroli atbilstoši tehniskās izpildes kontroles rādītājiem.	ZBR	2005.-2014.g.		Valsts budžets		
3.2.6. b) Ik Pēc 5 gadiem kopš plāna darbības uzsākšanas novērtēt vai sasniegti DA plānā uzstādītie mērķi atbilstoši mērķu izpildes kvalitātes rādītājiem.	ZBR	2009. un 2014. g.		Valsts budžets, LIFE Nature projekts		

4.2. Apsaimniekošanas pasākumu detalizēts apraksts

Istermiņa mērķis Nr.3.2.1. Apsaimniekot teritorijas dabas vērtības atbilstoši dabas aizsardzības prasībām

3.2.1.1. Uzlabot/uzturēt Salacas upē labu ūdens ekoloģisko kvalitāti

3.2.1.1.a) Izstrādāt Salacas upes baseina apsaimniekošanas plānu, ISPA pilotprojekta ietvaros.

Pamatojums/apraksts: Līdz 2005. gadam ir paredzēts izstrādāt Salacas upes baseina apsaimniekošanas plānu, kura mērķis ir nodrošināt labu ūdens ekoloģisko kvalitāti. Upes baseina apsaimniekošanas plāns noteiks ūdens kvalitātes mērķus Salacai, kā arī paredzamos pasākumus, lai novērstu vai samazinātu piesārņojuma emisiju, kā arī sasniegtu vides kvalitātes mērķus. Baseina apsaimniekošanas plānam jāparedz pasākumi, kas nodrošinātu šādu uzdevumu īstenošanu:

- novērst vai mazināt piesārņojuma noplūdi no lauksaimniecības zemēm, veicinot vidi saudzējošas lauksaimniecības attīstību;
- novērst apdzīvoto vietu notekūdeņu ieplūdi Salacas upē;
- kontrolēt emisiju no citiem punktveida vai difūzā piesārņojuma avotiem;
- nodrošināt ūdens resursu racionālu izmantošanu un ieguves kontroli;
- novērst zivju resursu pārmērīgu ekspluatāciju;
- nodrošināt dabas aizsardzības prasību ievērošanu;
- nodrošināt aizsargjoslām noteikto prasību ievērošanu utt.

Izstrādājot Salacas upes baseina apsaimniekošanas plānu, jāņem vērā šajā dabas aizsardzības plānā noteiktie ierobežojumi un ieteikumi attiecībā uz Salacas upes un tās ielejas apsaimniekošanu.

Izpildītājs: Pašreiz ir izsludināts konkurss par plāna izstrādātāju.

Izmaksas: 400 000 EUR

Iespējamais finansu avots: ISPA fonds

3.2.1.2. Novērst upes straujteču degradāciju

3.2.1.2. a) Veikt ūdensaugu pļaušanu un straujteču atjaunošanu plānā norādītajās vietās

Pamatojums: Eitrofikācijas rezultātā Salacas upe strauji aizaug ar ūdensaugiem. Vietām aizaugums sasniedz 70 – 80 % no ūdens spoguļvirsmas (pieļaujamā norma ir līdz 30 % no ūdens spoguļvirsmas). Lai atjaunotu upes straujtecēs, kā arī zivju nārsta vietas, nepieciešams veikt upes attīrīšanu no ūdensaugiem (galvenokārt ezera meldriem), kā arī atjaunot upes krācainos posmus.

Apraksts:

Ūdensaugu pļaušana veicama plānā norādītajās vietās ar kopējo platību apmēram 13,6 ha. Optimālais darbības veikšanas laiks: jūlijs - septembris.

Veicamās darbības:

- Pļaušana ar rokām veicama visā plānā norādītajā teritorijā. Nopļautie ūdensaugi no upes ir jāizvāc. Ūdensaugi nākamā gadā ataug, tādēļ pļaušana atkārojama katru gadu;
- Ūdensaugu sakņu sistēmas saārdīšana frēzējot – nepieciešama potenciāli nozīmīgās zivju nārsta vietās, kā arī posmos, kur ūdensaugi veido īpaši blīvas audzes. Vienlaicīgi tiek uzirdināta upes gultne, atsegti akmeņu krāvumi (krācītes) un tādejādi radīti labvēlīgāki apstākļi zivju nārstam. Nākamajā gadā ūdensaugu veģetācijas blīvums ievērojami samazinās, tomēr, lai nodrošinātu pasākuma efektivitāti, atkārtota gultnes apstrādāšana nepieciešama pēc 5 gadiem.

Sakņu sistēmas saārdīšanai nepieciešama speciāla tehnika. Kā viena no iespējām minēts kultivators, kuru pievieno speciāli aprīkotam traktoram, kurš var pārvietoties pa upi līdz 1 m

dziļumam un darbotos uz minerāleļļām. Šādu tehniku nepieciešams iegādāties visas Salacas upes apsaimniekošanai.

Pašreiz plānā paredzēti divi posmi, kur nepieciešama upes gultnes apstrāde ar kultivatoru:

1. No Kanīšu salām līdz tūristu apmetnei „Selgas”;
2. No Mērnietu dzirnavām līdz vecajam dzelzceļa tiltam.

Izpildītājs: ZBR (GEF projekta ietvaros); zemes īpašnieki.

Izmaksas:

- Ūdens augu pļaušana (darbaspēka izmaksas 13,6 ha izpļaušanai 3. gadu laikā): apm. 2070 LVL
- Tehnikas apkope un uzturēšana: apm. 4200 LVL (1/4 daļa no kopējām izmaksām)
- Palīgaprīkojums (darbarīki, hidrotērpi utt.): apm. 1000 LVL.

Iespējamais finansu avots: GEF; potenciālais Life-Nature projekts; SIA „Salacas ieleja” (kā alternatīvu atlīdzinājumu zemes īpašniekiem par ūdens augu pļaušanu ir ierosināts izmantot bezmaksas licences lašu maksāšanas).

3.2.1.2. b) Atjaunot krāču vietas, veidojot mākslīgus akmens krāvumus

Pamatojums: Lai radītu papildus nārsta vietas lašiem un taimiņiem, vēlams izveidot mākslīgus akmens krāvumus / krācītes. Šādu krācīšu ierīkošana sekmētu arī ūdenstūrisma attīstību.

Apraksts: Mākslīgie akmens krāvumi veidojami, izmantojot turpat upes gultnē esošos akmeņus, tos nedaudz pārkārtojot. Pašlaik ierosināts atjaunot krāces pie Vecvietām, Mērnietiem, kā arī pie vecā dzelzceļa tilta. Jaunas krāču vietas varētu atsegties arī posmā no Kanīšu salas līdz Selgām pēc tam, kad šeit būs veikta straujtes atjaunošana, izpļaujot niedres un iznīcinot to sakņu sistēmu. Pēc šo darbību veikšanas būs iespējams precizēt vietas, kur vēl būtu nepieciešams atjaunot krācītes.

Izpildītājs: ZBR (GEF projekta ietvaros).

Izmaksas: Nav zināmas

Iespējamais finansu avots: GEF; potenciālais LIFE-Nature projekts

3.2.1.3. Saglabāt dabas aizsardzības plānā noteiktās bioloģiski vērtīgās pļavas

3.2.1.3. a) Apsaimniekot sausās pļavas atbilstoši plānā noteiktajām prasībām

Pamatojums: Lai saglabātu dabiskās pļavas ar tajās sastopamo sugu un biotopu daudzveidību, nepieciešams tās regulāri apsaimniekot, pļaujot vai noganot. Vēlams pieturēties pie konkrētajā vietā tradicionāli pieņemtās apsaimniekošanas metodes. Tas vienlaicīgi arī sekmētu ielejai raksturīgās kultūrainavas saglabāšanu.

Apraksts: Sauso pļavu kopējā platība teritorijā ir 1,5 ha. Šajā kategorijā ietilpst sekojošas pļavas: 2; 12a (virspalu terasē); 17; 29 (skat. **6. karti:** Apsaimniekošanas pasākumi). Galvenais nosacījums attiecībā uz šīm pļavām ir nepieļaut to aizaugšanu. Vietām nepieciešama krūmu izciršana. Pļavā Nr. 17. saglabājamas lielākās priedes, kā ainavas elements.

Izmantojamās apsaimniekošanas metodes:

- Mērena noganīšana – sausajām pļavām piemērotākā apsaimniekošanas metode. Ieteicams izmantot aitas un kazas (optimālais lopu skaits 1,8 uz 1 ha);
- Pļaušana – mazāk efektīva par ganīšanu, jo zelmenis ļoti zems. Pļaušana uzsākama ne ātrāk kā jūlija beigās un veicama reizi 2-3 gados. Regulāri jānovāc koku un krūmu apaugums. Pļaušana vairāk piemērota pļavām Nr. 2 un 12 a.

Sausajās pļavās nav pieļaujama mēslošana. Reizi 5-6 gados atsevišķus pļavu nogabalus vēlams atstāt nenoplautus, lai saglabātu floras un entomofaunas daudzveidību. Ja pļavās ieviesusies smiltāju ciesa, vēlams pirmajā gadā pļaut 2 reizes, vēlāk 1 reizi gadā vai vismaz reizi 2 gados.

Apsaimniekošanas metodes pļavās, kurās konstatētas orhideju dzimtas augu sugas (pļava Nr.2):

- piemērotākais apsaimniekošanas veids – pļaušana, nevis ganīšana, jo lopu nereti nobradā un noēd trauslos orhideju dzinumus;
- pļavu ieteicams pļaut ar rokām, atstājot orhidejas nenopļautas, lai ļautu nogatavoties to sēklām, un nopļaut šīs vietas vasaras beigās;
- iespējams arī pļaut pļavu pa daļām, pa gadiem mainot pļaujamās joslas.

Izpildītājs: zemes īpašnieki

Izmaksas:

- pļaušana: 30 – 50 Ls/ha x 1,5 ha x 5 (pļaušanas reizes 10 gadu periodā) = apm. 300 Ls
- ganīšana:
 - aitu aprūpe: 48 Ls par aitu gadā
 - kazu aprūpe: 118 Ls 1 par kazu gadā

Iespējamais finansu avots: ES subsīdijas bioloģiski vērtīgo pļavu apsaimniekošanai un tiešie hektāru maksājumi.

3.2.1.3. b) Apsaimniekot mēreni mitrās pļavas atbilstoši plānā noteiktajām prasībām

Pamatojums: (skat. 3.2.1.3. a)

Apraksts: Mēreni mitro pļavu kopējā platība teritorijā ir 19,5 ha. Šajā kategorijā ietilpst sekojošas pļavas: 1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 10; 11; 13 ;14 ; 14 a; 15; 16; 18; 21; 22; 23; 30 (skat. **6. karti:** Apsaimniekošanas pasākumi). Lielākajā daļā šo pļavu nepieciešams trupināt pašreizējās apsaimniekošanas metodes. Jāizcērt krūmi un jānovērš pļavu aizaugšana Nr. 2 un 21.

Izmantojamās apsaimniekošanas metodes:

- pļaušana – nepieciešams pļaut katru gadu vai vismaz reizi divos gados. Ieteicamais pļaušanas laiks - jūlija sākums;
- ganīšana - ieteicams izmantot aitas un kazas (optimālais lopu skaits 1,8 uz 1 ha). Ganīšana ir vispiemērotākais veids vilkakūlas pļavās (pļava Nr. 21), taču to ieteicams arī nopļaut reizi 3 gados.

Mēreni mitrajās pļavās mēslošanai pieļaujamas nelielas kūtsmēsļu devas. Reizi 5-6 gados atsevišķus pļavu nogabalus vēlams atstāt nenopļautus, lai saglabātu floras un entomofaunas daudzveidību.

Pļavās, kurās konstatētas orhideju dzimtas sugas (pļavas Nr. 2; 3; 5; 16), izmantot orhideju pļavu apsaimniekošanas metodes (skat. 3.2.1.3. a).

Izpildītājs: zemes īpašnieki

Izmaksas:

- pļaušana: 30 – 50 Ls/ha x 19,5 x 10 (pļaušanas reizes 10 gadu periodā) = apm. 7800 Ls
- ganīšana:
 - slaucamo govju ekstensīva aprūpe: 380 Ls par 1 govi gadā
 - gaļas šķirnes govju intensīva aprūpe: 260 Ls par 1 govi gadā

Iespējamais finansu avots: ES subsīdijas bioloģiski vērtīgo pļavu apsaimniekošanai un tiešie hektāru maksājumi.

3.2.1.3. c) Apsaimniekot mitrās un slapjās pļavas atbilstoši plānā noteiktajām prasībām

Pamatojums: (skat. 3.2.1.3. a)

Apraksts: Mitro un slapjo pļavu kopējā platība teritorijā ir 2,4 ha. Šajā kategorijā ietilpst sekojošas pļavas: 12 un 12a (upes palienē); 20 (skat. **6. karti:** Apsaimniekošanas pasākumi).

Izmantojamās apsaimniekošanas metodes:

- pļaušana – nav ieteicama kā galvenā metode. Sākumā vēlams pļaut regulāri – reizi gadā, vēlāk reizi divos gados;
- ganīšana - ieteicams izmantot govīs (1,4 uz 1 ha) un zirgus (0,5 uz 1 ha).

Šajās pļavās nav pieļaujama mēslošana. Reizi 5-6 gados atsevišķus pļavu nogabalus vēlams atstāt nenopļautus, lai saglabātu floras un entomofaunas daudzveidību.

Pļavās, kurās konstatētas orhideju dzimtas sugas (pļava Nr. 12), izmantot orhideju pļavu apsaimniekošanas metodes (skat. 3.2.1.3. a).

Izpildītājs: zemes īpašnieki

Izmaksas:

- pļaušana: 30 – 50 Ls/ha x 2,4 ha x 7 (pļaušanas reizes 10 gadu periodā) = apm. 672 Ls
- ganīšana:
 - slaucamo govju ekstensīva aprūpe: 380 Ls par 1 govi gadā
 - gaļas šķirnes govju aprūpe: 260 Ls 1 govi gadā
 - pieauguša darba zirga aprūpe: 470 Ls par zirgu gadā

Iespējamais finansu avots: ES subsīdijas bioloģiski vērtīgo pļavu apsaimniekošanai un tiešie hektāru maksājumi.

3.2.1.3. d) Izcirst krūmus, aizvākt kūlu un atsākt pļaušanu daļēji jau aizaugušās, bet bioloģiski vērtīgajās pļavās

Pamatojums: (skat. 3.2.1.3. a)

Apraksts: Aizaugušo, bet bioloģiski vērtīgo pļavu kopējā platība teritorijā ir 2,7 ha. Šajā kategorijā ietilpst pļavas Nr. 2; 12 b; 20 (skat. **6. karti:** Apsaimniekošanas pasākumi).

Izmantojamās apsaimniekošanas metodes:

- Koku un krūmu izcirstāšana - nepieciešams veikt vispirms uzsākot pļavu atjaunošanu. Tomēr atsevišķus koku un krūmu pudurus vēlams atstāt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai, kā arī ainavas daudzveidošanai.
- Kūlas aizvākšana – atsevišķos gadījumos pieļaujama dedzināšana, taču to var izmantot tikai pļavas atjaunošanas pirmajā gadā. Atkārtoti izmantojot dedzināšanu sugu skaits pļavā var samazināties. Lai likvidētu kūlu mēreni mitrās un slapjās pļavās, iespējams izmantot noganīšanu ar govīm un zirgiem, jo tie daļēji iemīca kūlu augsnē un veicina tās satrudēšanu.
- Velēnas lobīšana 5-10 cm dziļumā – nepieciešama ilgstoši nepļautās pļavās.
- Pļavas šļūkšana – nepieciešama slapjās pļavās, kur izveidojušies lieli grīšļu ciņi.

Izpildītājs: zemes īpašnieki

Izmaksas:

- krūmu izcirstāšana: 110 Ls/ha x 2,7 ha = apm. 300 Ls;
- pļaušana: 30 – 80 Ls/ha x 2,7 x 10 (pļaušanas reizes) = apm. 1350 Ls;
- velēnas lobīšana: 14 – 25 Ls/ha x <2,7 ha = apm. 50 Ls;
- pļavas šļūkšana: 10 – 20 Ls/ha x <2,7 ha = apm. 40 Ls.

Kopējās izmaksas: apm. 1740 Ls (neskaitot ganīšanu)

Iespējamais finansu avots: ES subsīdijas bioloģiski vērtīgo pļavu apsaimniekošanai un tiešie hektāru maksājumi.

3.2.1.3. e) Turpināt ekstensīvas apsaimniekošanas metodes bijušajās kultivētajās pļavās (plānā norādītajās vietās 5 ha platībā), tādejādi palielinot to dabas vērtību.

Pamatojums: Bijušajos kultivētajos zālajos, kuros pēdējos gados nav izmantotas intensīvās saimniekošanas metodes (mēslošana ar minerālmēsliem, pļavas ielabošana utt.), pamazām sāk atjaunoties dabiskas pļavas sugu sastāvs. Turpinot ekstensīvās apsaimniekošanas metodes (regulāru pļaušanu vai ganīšanu), šādās pļavās var ieviesties neielabotu pļavu indikatorsugas un tās var tikt iekļautas bioloģiski vērtīgo pļavu kategorijā.

Apraksts: Bijušās kultivētās pļavas, kuras, ekstensīvi apsaimniekojot, nākotnē varētu kļūt par bioloģiski vērtīgām pļavām, teritorijā kopumā ir 8,3 ha. Šajā kategorijā ietilps pļavas Nr. 14.a; 15.a; 18; 22; 30. (skat. **karti Nr. 6** Apsaimniekošanas pasākumi).

Izmantojamās apsaimniekošanas metodes:

- ja pļavā jau ir konstatētas neielabotu pļavu indikatorsugas, tad iespējams ļaut noritēt dabiskam pļavas atjaunošanās procesam, turpinot regulāru pļaušanu vai ganīšanu;
- ja vēlams pļavas atjaunošanās procesu paātrināt (vai arī pļavā nav nevienas indikatorsugas) var izmantot velēnu fragmentus vai arī sēt savvaļas augu sēklu maisījumu, kas ņemti no atbilstoša dabiskās pļavas tipa (šāda metode var tikt izmantota pļavas Nr. 30 atjaunošanai, izmantojot sēklas materiālu no pļavas Nr. 10).

Izpildītājs: zemes īpašnieki

Izmaksas:

- pļaušana: 30 – 50 Ls/ha x 8,3 x 10 (pļaušanas reizes) = apm. 3320 Ls
- ganīšana:
 - slaucamo govju ekstensīva aprūpe: 380 Ls par 1 govī gadā
 - gaļās šķirnes govju intensīva aprūpe: 260 Ls 1 govī gadā
 - aitu aprūpe: 48 Ls par 1 aitu gadā
 - kazu aprūpe: 118 Ls 1 par kazu gadā

Iespējamais finansu avots: ES subsīdijas bioloģiski vērtīgo pļavu apsaimniekošanai un tiešie hektāru maksājumi.

3.2.1.4. Apsaimniekot bioloģiski vērtīgos meža biotopus atbilstoši dabas aizsardzības plānā noteiktajiem ierobežojumiem

3.2.1.4. a) Bioloģiski vērtīgajos meža biotopos - baltalkšņu mežos un jaukto koku gāršās – saimnieciskā darbība nav pieļaujama, izņemot plānā norādītās darbības.

Pamatojums:

Kā bioloģiski vērtīgi un aizsargājami apskatāmajā teritorijā atzīti sekojoši mežu tipi:

- Dabiskie baltalkšņu meži - ar ļoti bagātu sugu sastāvu, vietām ar paltlapju piejaukumu, kas veidojušies uz ielejas nogāzēm (savā dabiskajā ekoloģiskajā nišā). Sasniedzot klimaksa stadiju, šie meži iespējams attīstīties par jaukto koku gāršām;
- Jaukto koku gāršas uz ielejas nogāzēm – parasti ļoti bagāts sugu sastāvs (parastā apse un āra bērzs mistrojuma platlapjiem – liepu, gobu, ozolu, kļavu, retāk osi);
- Ozolu gāršas – konstatētas vienā vietā pie bijušajām Noriņas dzirnavām.

Šie mežu tipi klasificējami arī kā ES Biotopu direktīvas prioritārie mežu biotopi – pārmitrie platlapju meži (91E0*) un nogāžu un gravu meži (9180*). Tādēļ šie meža tipi ir iekļauti dabas parka lieguma zonā un tiem noteikti stingrāki saimnieciskā darbības ierobežojumi.

Apraksts:

- Aizliegtās darbības:
 - Galvenās, kopšanas un sanitārās cirtes;
 - Kritušu un atmirušu koku izvākšana, izņemot kokus, kas daļēji vai pilnībā ir iekrituši upē (lai novērstu sanesumu veidošanos upē, kas varētu apdraudēt ūdenstūristu drošību);
- Atļautās darbības:
 - Slimības inficēto un kaitēkļu invadēto koku izciršana, saskaņojot ar VMD un ZBR administrāciju;
 - Pameža/krūmu izciršana ap veciem, liela diametra kokiem (ozoliem, liepām, gobām) to vainagu platumā, plānā norādītajās vietās vai saskaņojot ar ZBR

administrāciju. Pamežam iespiežoties lielo ozolu vainagā, tas tiek bojāts un ozols var aiziet bojā.

Izpildītājs: zemes īpašnieki; VAS „Latvijas meži”

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots:

3.2.1.5. Saglabāt teritorijas zivju resursus

3.2.1.5. a) Novērst straujteču aizaugšanu ar ūdensaugiem (sk. 3.2.1.2.)

3.2.1.5. b) Uzsākt zivju sugu monitoringu arī augšpus Mērnikiem

Pamatojums/ apraksts:

Pašlaik regulārs zivju sugu monitorings tiek veikts tikai Salacas upes lejtecē un vidusdaļā līdz Mērnikiem. Lai novērtētu zivju sugu izplatību un populācijas izmaiņas, kā arī nārsta vietu pieejamību un stāvokli, nepieciešams turpināt jau uzsākto monitoringa programmu arī augšpus Mērnikiem. Šādi apsekojumi ir jo īpaši svarīgi, lai novērtētu bijušās Staiceles HES sliekšņa ietekmi uz zivju migrāciju, kā arī izmaiņas tā iespējamās nojaukšanas gadījumā.

Izpildītājs: Zivsaimniecības pētniecības institūts

Izmaksas: apm. 2000 Ls gadā x 10 gadi = 20 000 Ls

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi; potenciālais LIFE-Nature projekts

3.2.1.5. c) Nodrošināt zivju resursu saglabāšanu, kontrolējot to izmantošanu

Pamatojums/ apraksts:

Lai novērstu pārmērīgu zivju resursu ekspluatēšanu, Zivsaimniecības pētniecības institūts veic Salacā regulāru zivju resursu uzskaiti un novērtēšanu - monitoringu (skat. 3.2.1.5.b). Balstoties uz šī monitoringa rezultātiem ZM Zivsaimniecības pārvalde nosaka zvejas ierobežojumus attiecībā uz konkrētām zivju sugām, zvejas periodiem un upes posmiem. Par zivju resursu aizsardzību un uzraudzību ir atbildīga Valmieras Reģionālā vides pārvalde.

Lašu un taimiņu makšķerēšana ir atļauta tikai ar licencēm konkrētās vietās un laikos. Par licenču tirgošanu un zivju resursu apsaimniekošanu ir atbildīgas pašvaldības vai BO SIA „Salacas ieleja”.

Lai cīnītos ar malū zvejniecību, nepieciešama pastiprināta kontrole, it īpaši zivju nārsta laikā, kā arī malū zvejnieku izliktā aprīkojuma regulāra izvākšana no upes. Pašlaik šīs darbības jau veic ZBR un Valmieras Reģionālās vides pārvaldes inspektori, taču upes apsekojumus nepieciešams veikt biežāk tam piešķirot arī papildus līdzekļus.

Izpildītājs: Zivsaimniecības pētniecības institūts; ZM Zivsaimniecības pārvalde; Valmieras Reģionālā vides pārvalde

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi, ienākumi no zivju licenču tirgošanas.

3.2.1.5. d) Informēt sabiedrību par zvejas regulēšanu un zivju resursu saglabāšanas nepieciešamību.

Pamatojums/ apraksts:

BO SIA „Salacas ieleja” pienākumos ietilpst izskaidrošanas darbu veikšana makšķerniekiem par zvejas ierobežojumiem un nepieciešamību saglabāt zivju resursus.

Ieteicamās darbības:

- Informatīvu pasākumu organizēšana makšķernieku klubiem un skolām;
- Informatīvu bukletu izdošana;

- Līdzdalība akcijā „Lašiem būt”.

Izpildītājs: BO SIA „Salacas ieleja”

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: pašvaldību līdzekļi, potenciālais LIFE-Nature projekts

Īstermiņa mērķis 3.2.2. Saglabāt un pilnveidot teritorijas ainaviskās un kultūrvēsturiskās vērtības

3.2.2.1. Novērst ielejas atklāto nogāžu un virspalu terašu aizaugšanu ar krūmiem

3.2.2.1 a) Izcirst krūmus un veikt regulāru pļavu apsaimniekošanu plānā norādītajās ainaviski vērtīgajās vietās

Pamatojums: Lai novērstu ielejas nogāžu vienlaidus aizaugšanu, kā rezultātā zustu tās ainaviskā, kā arī bioloģiskā daudzveidība, nepieciešams saglabāt atklātus pagaidām vēl ainaviski vērtīgos nogabalus.

Apraksts: Ainaviski vērtīgos nogabalus plānā norādītajās vietās (ar kopējo platību 72,6 ha) nepieciešams regulāri apsaimniekot pļaujot vai noganot, kā arī novērst šo teritoriju aizaugšanu ar krūmiem un kokiem, tos regulāri izcērtot. Joslā līdz 10 m no upes vidējā ūdens līmeņa pieļaujamas kopšanas cirtes (galvenokārt izcērtot baltalkšņus), ainavas un skatu vietu veidošanai un uzturēšanai. Lielākie koki atstājami kā ainavas daudzveidošanas elementi.

Izpildītājs: Zemes īpašnieki

Izmaksas:

- Pļaušana: 30-50 Ls/ha x 72,6 ha x 10 (pļaušanas reizes) = apm. 20 000 Ls
- Ganīšana:
 - slaucamo govju ekstensīva aprūpe: 380 Ls par 1 govī gadā
 - gaļas šķirnes govju intensīva aprūpe: 260 Ls 1 govī gadā
 - aitu aprūpe: 48 Ls par 1 aitu gadā
 - kazu aprūpe: 118 Ls par 1 kazu gadā
- Koku un krūmu izciršana: apm. 110 Ls/ha

Iespējamais finansu avots: Pļaušanai – daļēji valsts subsīdijas.

3.2.2.2. Saglabāt būtiskus ainavas elementus, kā arī ielejas ainavisko un kultūrvēsturisko vienotību

3.2.2.2. a) Atbrīvot no krūmiem smilšakmens atsegumus, lielus kokus, izcilas ainaviskas skatu vietas dabas aizsardzības plānā norādītajās vietās

Pamatojums/ apraksts:

Lai daudzveidotu teritorijas ainavu, plānā norādītajās vietās (ar kopējo platību apm. 3,5 ha) pie smilšakmens atsegumiem, izciliem kokiem un ainaviskajām skatu vietām regulāri izcirst krūmus, novērst šo vietu turpmāku aizaugšanu.

Izpildītājs: Zemes īpašnieki

Izmaksas:

- Koku un krūmu izciršana: apm. 110 Ls/ha x 3,5 ha = apm. 385 Ls

Iespējamais finansu avots: Pašvaldību līdzekļi; potenciālais LIFE-Nature projekts

3.2.2.2. b) Izstrādāt rekomendācijas apbūves noteikumiem visā dabas parka teritorijā

Pamatojums/ apraksts:

Lai saglabātu vienu no dabas parka būtiskākajām vērtībām - teritorijai raksturīgo kultūrainavu, rekonstruējot vecās ēkas vai būvējot jaunas, nav pieļaujama šai videi neraksturīgu celtniecības materiālu un arhitektūras stilu izmantošana. Tādēļ nepieciešams sagatavot rekomendācijas pagastu apbūves noteikumiem par arhitektūras prasībām jaunbūvējamām vai atjaunojamām ēkām un tūrisma infrastruktūras objektiem atbilstoši vēsturiskajam apbūves raksturam. Šīs rekomendācijas jāiestrādā visu dabas parka teritorijā esošo pašvaldību apbūves noteikumos.

Izpildītājs: ZBR

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi

Īstermiņa mērķis 3.2.3. Pilnveidot tūrisma un atpūtas infrastruktūru

3.2.3. a) Labiekārtot un uzturēt 6 -10 tūristu apmetņu vietas

Pamatojums:

Lai nodrošinātu tūrisma un atpūtas vajadzībām atbilstošu infrastruktūru, Salacas ielejā nepieciešams nodrošināt pietiekošu apmetņu vietu skaitu un kvalitāti, kas atbilstu mūsdienu prasībām. Ja apmetņu vietu skaits ir nepietiekams, vērojama tendence veidot spontānas apmetņu vietas, tādejādi apdraudot teritorijas dabas vērtības, kā arī veicinot teritorijas piegružošanu ar atkritumiem. Savukārt, ierīkojot pārāk lielu skaitu apmetņu vietu, to uzturēšana varētu neatmaksāties, kā arī iespējams varētu tikt nodarīts būtisks kaitējums dabai.

Vēlamo apmetņu vietu skaitu teritorijā nosakāms, balstoties uz novērojumiem par to izmantošanas intensitāti, vidējo tūristu skaitu sezonā, aprēķiniem par upes ekoloģisko kapacitāti un maksimāli pieļaujamo ūdenstūristu skaitu, kā arī optimālo attālumu starp divām apmetnēm (5 km).

Aptuvenie aprēķini par upes ekoloģisko kapacitāti liecina, ka, ja optimālais atstatums starp peldlīdzekļu grupām (vienā grupā apm. 2 peldlīdzekļi) ir 500 m, tad vienas dienas kapacitāte Salacas upē būtu 380 peldlīdzekļu (95 km/0,5 km x 2) vai 760 cilvēku. Balstoties uz apsvērumu, ka katrai nākamajai apmetņu vietai vajadzētu būt sasniedzamai ne mazāk kā 1 stundas laikā, respektīvi, maksimums 5 km attālumā vienai no otras, Salacā kopumā būtu nepieciešamas 19 apmetņu vietas (95 km/5km). Šobrīd dabas parka teritorijā jau eksistē 20 oficiālas apmetņu vietas. Taču, lai optimāli varētu izvietot maks. 760 cilvēkus, vēlams būtu iekārtot vismaz 30 apmetņu vietas (ja vienā apmetnē ir vieta vismaz 10 teltīm).

Konkrētajā Salacas posmā pastāv 4 oficiālās apmetnes - „Vecvietas”, „Selgas”, „Sarkanās klintis” un apmetne upes labajā krastā lejpus Norupītes grīvas. Šāds apmetņu skaits varētu būt pietiekamas patreizējā situācijā, taču ņemot vērā prognozējamo tūristu skaita pieaugumu ieteicams būtu izveidot vēl 2-3 oficiālas apmetņu vietas. Pašreiz interesi ierīkot oficiālas apmetņu vietas jau ir izteikuši „Krastu” un „Muižnieku” māju saimnieki, kur potenciālās apmetņu vietas jau pašlaik ir iekoptas un ūdenstūristu iecienītas, kā arī vēl 3 zemes īpašnieku, uz kuru zemes apmetnes pagaidām vēl nav ierīkotas („Avotiņi”, „Vārpas” un „Ķesteri”). Nākotnē apmetnes vietu būtu ieteicams ierīkot arī pie Rozēnu tilta. Īslaicīga laivu piestātnes vieta, kas aprīkota ar tualeti veidojama arī pie Norupītes grīvas.

Apraksts:

Apmetņu ierīkošanas vai labiekārtošanas projekti ir jāsaskaņo ar ZBR administrāciju. Ierīkojot vai labiekārtojot apmetni nepieciešams ievērot sekojošus minimālos nosacījumus:

- Līdzieni laukumi telšu vietām (ieteicams nodrošināt vismaz 10 teltīm, tomēr telšu vietu skaits katrai apmetnei būtu jāsaskaņo ar ZBR administrāciju);
- Galdi un soliņi (ne mazā kā 1 galdiņš ar 6 vietām uz 3-4 teltīm);
- Ugunsкура vietas ar ietaisi katlu novietošanai virs uguns (ne mazā kā 2-3 gab.);
- Sausā tualete (1 gab. ar 2 vietām);

- Atkritumu konteineris;
- Laivu nostiprināšanas ietaise (krastā vai pie krasta);
- Laivu piestātne ar laipu (gadījumā ja izkāpšana krastā ir apgrūtināta);
- Informācijas stends (skat. 3.2.4.b);
- Ierīkot kāpnes virs ielejas nogāzes, kur tas ir nepieciešams. (Apsekojot esošas oficiālas apmetņu vietas, konstatēts, ka pie „Sarkanām klintīm” un „Vecvietām” kāpnes jāizveido virs stāvās ielejas nogāzes ceļā no autostāvvietas uz apmetnes vietu, bet pie „Selgām” kāpnes atjaunojamas pie smilšakmens atseguma ceļā no apmetnes vietas uz upi.

Apmetnes uzturēšanai nepieciešams ievērot šādas minimālās prasības:

- Regulāri izvest atkritumus (sezonas laikā vismaz 1 reizi nedēļā);
- Regulāri sakopt teritoriju un iztīrīt tualeti;
- Regulāri piegādāt malku;
- Izplaut zāli (vismaz 2-3 reizes gadā);

7. kartē: „Tūrisma infrastruktūra attīstības iespējas” izdalītas jutīgās zonas, kuras ietver bioloģiski vērtīgos mežu un pļavu biotopus. Gadījumā, ja apmetne tiek ierīkota šajās zonās, nepieciešamas ievērot papildus prasības to labiekārtošanai, atkarībā no tā kādas dabas vērtības šajā vietā ir konstatētas (piemēram, ierīkot kāpnes, laipas, laivu piestātņi un ietaises laivu izvilkšanai vai nolaišanai ūdenī utt.). Konkrētās prasības katrai apmetnes vietai nosaka ZBR administrācija.

Par labiekārtotu apmetņu izmantošanu zemes īpašniekam ir tiesības noteikt samaksu.

Izpildītājs: Zemes īpašnieki; pašvaldības

Izmaksas:

Apmetnes ierīkošana:

- Galdu un soliņu ierīkošana: apm. 100 Ls
- Ugunsкура vietas ierīkošana: apm. 50 Ls
- Tualetes ierīkošana: apm. 100 -120 Ls
- Laivu piestātnes ierīkošana: apm. 100 Ls
- Atkritumu urnu uzstādīšana: apm. 50 Ls
- Kāpņu ierīkošana:
 - Ierakto šķilu kāpņu uzstādīšana: 13 Ls/m;
 - Dēļu kāpņu uzstādīšana: 40 Ls/m

Kopējās izmaksas: sākot no 400 Ls (kā arī papildus 200 – 500 Ls, ja nepieciešams kāpnes)

Apmetnes uzturēšana:

- Atkritumu izvešana: 30-40 Ls sezonā (maijs - augusts)
- Malkas piegāde: 10-20 Ls sezonā
- Teritorijas tīrīšana:
- Teritorijas izplaušana: 10 Ls

Kopējās izmaksas: apm. 70 Ls par vienas apmetnes uzturēšanu sezonā

Iespējamais finansu avots: Privātie un pašvaldību līdzekļi; potenciālais LIFE-Nature projekts ES Struktūrfonds – Eiropas Reģionālās attīstības Fonds (ERAF), kurš piedāvā arī finansējumu tūrisma infrastruktūras attīstībai.

3.2.3. b) Labiekārtot un uzturēt 3 autostāvvietas;

Pamatojums/ apraksts:

Autostāvvietas ir ierīkojamas pie apmetnēm, kas sasniedzamas no ceļa, kā arī pie nozīmīgiem apskates objektiem. Šī plāna ietvaros paredzēts labiekārtot 2 autostāvvietas – pie „Sarkanajām klintīm” un „Selgām”, kā arī papildus izveidot autostāvvietu pie „Vecvietām”.

Autostāvvietas ierīkošanai nepieciešams ievērot sekojošas minimālās prasības:

- Piebraucamais ceļš un stāvlaukums ar segumu;
- Tualete ar izsmeļamo bedri (nepieciešama pie Sarkanajām klintīm, kā arī tuvāko 5 gadu laikā pie Vecvietām un Selgām);
- Atkritumu urnu;
- Informācijas stends (skat.3.2.4. b);
- Autostāvvietas uzturēšana (t.sk. teritorijas sakopšana; regulāra atkritumu izvešana un tualetes tīrīšana).

Par labiekārtotas autostāvvietas izmantošanu zemes īpašniekam ir tiesības noteikt samaksu.

Izpildītājs: Zemes īpašnieki; pašvaldības

Izmaksas:

Autostāvvietu ierīkošana:

- Piebraucamā ceļa un stāvlaukuma ierīkošana - ...Ls
- Tualetes uzstādīšana:
 - Sausā tualete: apm. 100 - 120 Ls
 - Tualete ar izsmeļamo bedri: apm. 400 Ls (pie Sarkanajām klintīm)
- Atkritumu urnas uzstādīšana – apm. 50 Ls

Autostāvvietu uzturēšana:

- Teritorija sakopšana -sezonā
- Atkritumu izvešana – 30-40 Ls sezonā
- Tualetes tīrīšana - sezonā.

Iespējamais finansu avots: Privātie un pašvaldību līdzekļi; ERAF

3.2.3. c) Labiekārtot izcilas skatu vietas;

Pamatojums / apraksts:

Lai sniegtu iespēju teritorijas apmeklētājiem aplūkot ievērojamākās skatu vietas, nenodarot kaitējumu dabai, nepieciešams nodrošināt pieeju un labiekārtot skatu laukumus. Skatu vietu labiekārtošanas projektu jāsaskaņo ar ZBR administrāciju un tam jāietver sekojošas minimālās prasības:

- izveidot taku no ceļa ar norādi uz skatu vietu;
- labiekārtot skatu laukumu, to apriņķojot ar barjeru, atkritumu urnu un vēlams arī soliņu;
- ja nepieciešams, izcirst kokus un krūmus, kas aizšķērso skatu uz ieleju vai konkrēto apskates objektu (piemēram, smilšakmens atsegumiem).

Gadījumā, ja skatu vietas tiek ierīkotas teritorijas jutīgajās zonās (skat. **7. karti** „Tūrisma infrastruktūras attīstības iespējas”), nepieciešamas ievērot papildus prasības to labiekārtošanai, atkarībā no tā kādas dabas vērtības šajā vietā ir konstatētas (piemēram, ja skatu vieta izvietota aizsargājamā biotopā, vai arī to šķērso taka, kas ved uz skatu vietu, var būt nepieciešams izveidot speciālas laipas vai platformas; ja skatu vieta atrodas aizsargājamā meža biotopā, iespējams nav pieļaujama koku un krūmu izciršana skatu leņķa paplašināšanai utt.). Konkrētās prasības katrai skatu vietai, kas atrodas jutīgā zonā, nosaka ZBR administrācija.

7. kartē „Tūrisma infrastruktūras attīstības iespējas” norādītas potenciāli vērtīgās skatu vietas. Šajā Salacas ielejas posmā kā izcilākais skatu objekts vērtējams Pietraga Sarkanās klintis, tādēļ tās arī uzskatāmas par prioritāti skatu vietas veidošanai. Kartē norādīti divi iespējamie punkti upes pretējā krastā, netālu no „Tīrmežu” mājām, kuri būtu piemēroti skatu vietas labiekārtošanai.

Izpildītājs: Pašvaldības; zemes īpašnieki

Izmaksas:

- Takas ierīkošana: 10 Ls/m;
Skatu laukuma ierīkošana:
- Barjeru ierīkošana: 8-10 Ls/m;
- Soliņu uzstādīšana: 10 Ls/gab.
- Atkritumu urnas uzstādīšana: 20-50 Ls
- Krūmu izciršana:

Kopējās izmaksas par ierīkošanu: apm. 80 Ls

- Takas un skata vietas uzturēšana: apm. 100 Ls /gadā x 10 gadi = 1000 Ls

Kopējās izmaksas:

Iespējamais finansu avots: Privātie un pašvaldību līdzekļi; ERAF

3.2.3. d) Ierīkot barjeras, kur tas nepieciešams

Pamatojums/ apraksts:

Barjeras ierīkojamas vietās, kur tas nepieciešams, lai pasargātu jutīgus biotopus, kā arī drošības apsvērumu dēļ - piemēram, pie smilšakmens atsegumiem, skatu vietās, apmetņu vietās un gar takām, kuras izvietotas virs stāvām kraujām utt. Īpaša uzmanība barjeru veidošanai jāpievērš, ierīkojot tūrisma infrastruktūras objektus teritorijas jutīgajās zonās (skat. **7. karti** „Tūrisma infrastruktūras attīstības iespējas”) un to izvietojums jāaskaņo ar ZBR administrāciju.

Plāna izstrādes gaitā noteiktas 2 prioritārās vietas, kur nepieciešams ierīkot barjeras:

- virs Pietraga Sarkanajām klintīm;
- virs smilšakmens atseguma pie tūristu apmetnes „Selgas”.

Izpildītājs: pašvaldības; zemes īpašnieki.

Izmaksas: 8-10 Ls/m

Iespējamais finansu avots: Privātie un pašvaldību līdzekļi, potenciālais LIFE-Nature projekts; ERAF

3.2.3. e) Izstrādāt projektu par tūristu taku un velociņu ierīkošanu dabas parka teritorijā, atbilstoši plāna ieteikumiem.

Pamatojums/ apraksts:

Dabas taku ierīkošana Salacas ielejā ir viens no būtiskākajiem priekšnosacījumiem, lai attīstītu šajā teritorijā dabas tūrisma, kas sekmētu sabiedrības izglītošanu un saudzīgas attieksmes pret dabu veidošanos. Labiekārtotas dabas takas, kā arī velociņi uzskatāmi arī par vienu no tūrisma pamatobjektiem, blakus pašai Salacas upei un tās piedāvātajām ūdenstūrisma iespējām. Tādējādi taku ierīkošana varētu sekmēt tūrisma attīstību un, iesaistot vietējo sabiedrību, veicināt arī ekonomisko aktivitāti reģionā.

Dabas parks „Salacas ieleja” piedāvā ļoti plašas iespējas dažādu tematisko dabas taku ierīkošanai – šeit iespējams apvienot ainavu, ģeoloģiskās, botāniskās, biotopu takas, kā arī zooloģiskās takas elementus. Vienlaicīgi teritorijā iespējams aplūkot arī interesantus kultūrvēsturiskus objektus (piemēram, veco dzirnavu drupas). Taču upes ieleja vērtējama arī kā ļoti jutīga teritorija, tādēļ taku izvēlētajiem maršrutiem jābūt ļoti pārdomātiem, to ierīkošanai jāatbilst dabas aizsardzības prasībām un jābūt saskaņotai visā parka teritorijā.

Lai nodrošinātu saskaņotas un dabas aizsardzības prasībām atbilstošas taku un velociņu sistēmas ierīkošanu dabas parka teritorijā, nepieciešams sagatavot vienotu projektu jeb vadlīnijas šādas taku sistēmas izveidei. Šī projekta ietvaros nepieciešams izstrādāt maršrutu vienai galvenajai gājēju takai, kas stieptos gar upes labo krastu caur visu dabas parka teritoriju, par pamatu izmantojot jau

izveidojušās makšķernieku takas. No šīs galvenās takas iespējams veidot vairākus atzarus – dabas izziņas takas konkrētu dabas vai kultūrvēsturisko objektu apskatei. Projektam būtu jāparedz šādu izziņas taku optimālais garums un ieteicamie maršruti, kā arī jānosaka prasības taku ierīkošanai. **7. kartē** „Tūrisma infrastruktūra un attīstības iespējas” norādīts viens iespējamās dabas izziņu takas maršruts posmā Mērnietki - Rozēni.

Izpildītājs: Vidzemes augstskola sadarbībā ar ZBR

Izmaksas: Tehniskā projekta izstrādes izmaksas: apm. 23 000 Ls (visai dabas parka „Salacas ieleja” teritorijai)

Iespējamais finansu avots: Potenciālais LIFE-Nature projekts

3.2.3. f) Ierīkot tūristu takas un veloceliņus atbilstoši ZBR izstrādātajai taku un veloceliņu sistēmai

Pamatojums/ Apraksts:

Tūristu taku un veloceliņu ierīkošanai jābalstās uz ZBR izstrādātajām vadlīnijām/taku sistēmas projektam. Katras takas ierīkošanas projekts jāaskaņo ar ZBR administrāciju.

Tūristu takām jāatbilst šādiem minimālajiem nosacījumiem:

- izvēloties takas maršrutu un apskates objektus, vēlams saglabāt tematisku ievirzi;
- takas sākuma punktā jānovieto informācija par takas objektiem, takas garumu un apskates laiku, uzvedības noteikumiem un drošības aspektiem;
- takām jābūt marķētām;
- jāizvieto informācija pie konkrētiem apskates objektiem;
- jānodrošina dabas aizsardzības prasībām atbilstoša infrastruktūra (ja takas tiek ierīkotas teritorijas jutīgajās zonās (skat. **7. karti** „Tūrisma infrastruktūra attīstības iespējas”), nepieciešamas ievērot papildus prasības to labiekārtošanai):
 - takas segums jāizvēlas atkarībā no dabas apstākļiem – mitrās vai jutīgas vietās iespējams nepieciešams izveidot laipas;
 - nogāzēs, kuru slīpums pārsniedz 7 % nepieciešams ierīkot pakāpienus soļa platumā un kāpņu laukumus, kā arī ierīkot aizsprostus ūdens novadīšanai un erozijas novēršanai.
 - stāvu nogāžu un smilšakmens atsegumu tuvumā nepieciešams ierīkot barjeras;
 - nepieciešams arī ierīkot soliņus atpūtai, atkritumu urnas un tualetes.
- jānodrošina regulāra takas apsaimniekošana (takas uzturēšana kārtībā, informācijas sniegšana apmeklētājiem un, ja iespējams, arī gida pakalpojumi).

Par prasībām atbilstoši labiekārtotas takas apmeklēšanu tās apsaimniekotāji var prasīt samaksu.

Izpildītājs: Zemes īpašnieki, pašvaldības

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: Dažādi Latvijas un ES piedāvātie fondi (t.sk. ERAF), kā arī privātie un pašvaldību līdzekļi.

3.2.3. g) Veikt uzskaiti un apkopot informāciju par tūristu plūsmu un apmetņu vietu izmantošanas intensitāti dabas parka teritorijā

Pamatojums/ Apraksts:

Lai noteiktu, cik intensīvi teritorija tiek izmantota tūrismam un kā tas ietekmē ielejas ekosistēmu, nepieciešams veikt regulāru tūristu plūsmas uzskaiti. Šādi dati ļautu spriest vai esošais un prognozējamais apmetņu vietu skaits ir pietiekams tūristu uzņemšanai, kā arī vai nepieciešams noteikt ierobežojumus ūdenstūristu plūsmas regulēšanai.

Nepieciešams apkopot šādu informāciju:

- ūdenstūristu, autotūristu un kājāmgājēju skaitu viena gada laikā, kā arī apmeklējumu intensitātes sadalījumu pa sezonām;
- oficiālo apmetņu vietu izmantošanas intensitāte;
- neoficiālu apmetņu ierīkošanas gadījumi/ īpatsvars attiecībā pret oficiālo apmetņu vietu izmantošanu.

Informāciju būtu vēlams apkopot par visu dabas parku „Salacas ieleja” kopumā.

Izpildītājs: Vidzemes augstskola sadarbībā ar ZBR

Izmaksas: apm. 20 500 Ls (visai dabas parka „Salacas ieleja” teritorijai)

Iespējamais finansu avots: potenciālais LIFE-Nature projekts

3.2.3. h) Izstrādāt pašvaldību saistošus noteikumus par dabas parka „Salacas ieleja” apmeklēšanas un uzturēšanās kārtību.

Pamatojums/ apraksts:

Balstoties uz apkopoto informāciju par tūristu plūsmas intensitāti Salacas ielejā (3.2.3.e), nepieciešams sagatavot pašvaldību saistošus noteikumus, kas paredzētu prasības attiecībā uz apmetņu vietu izmantošanu un uzturēšanos dabas parka teritorijā, kā arī pieļaujamo tūristu skaitu, kas vienlaicīgi var atrasties upē, mehānismu kā to kontrolēt.

Izpildītājs: pašvaldības sadarbībā ar ZBR

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi.

Īstermiņa mērķis 3.2.4. Veicināt sabiedrības izglītošanu, iepazīstinot ar teritorijas dabas, ainaviskām un kultūrvēsturiskajām vērtībām

3.2.4. a) Izstrādāt vienotu norāžu un informācijas sistēmu dabas parka teritorijai

Pamatojums / Apraksts:

Norādēm un informācijas stendiem, kas tiek izlikti visā dabas parka teritorijā, jāatbilst vienotiem parametriem un dizainam, kā arī uz tiem jābūt izvietotam ZBR logo. Tādēļ nepieciešams izstrādāt vienotu norāžu sistēmu un to izvietošanas koncepciju. Šādai norāžu un informācijas sistēmai jāņem vērā ieteikumi no visu Salacas ielejas posmu dabas aizsardzības plāniem.

Izpildītājs: ZBR (GEF projekta ietvaros)

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi/GEF

3.2.4. b) Iekārtot 10 -12 informācijas standus plānā norādītajās vietās

Pamatojums / apraksts:

Lai dabas parka apmeklētājus informētu par teritorijas dabas un kultūrvēsturiskajām vērtībām, kā arī parka apmeklēšanas un apmetņu vietu izmantošanas noteikumiem, paredzēts sagatavot informācijas standus ar vienotu dizainu un struktūru, taču izceļot konkrētās vietas īpašās vērtības.

Informācijas standos iekļaujama sekojoša informācija:

- teritorijas karte ar konkrētā punkta atrašanās vietu;
- informācija par ZBR un dabas parku „Salacas ieleja” un tā apmeklēšanas noteikumiem;
- konkrētajā vietā raksturīgie biotopi, aizsargājamās augu un dzīvnieku sugas;
- citas teritorijas vērtības;

- kontaktinformācija tūrisma izziņām, saziņai ar apmetnes/takas apsaimniekotāju un ārkārtas situācijām;
- pie apmetnēm: informācija par upes gultni apmetnes tuvumā, attālumu līdz nākamai apmetnei, kā arī par to kā pārvarēt šķēršļus un upes grūtākos posmus.
- papildus informācija: tuvākie veikali, labiekārtotas naktsmītnes, utt.

Informācijas stendi novietojami šādās vietās (skat. **7. karti** Tūrisma infrastruktūras attīstības iespējas):

- visās oficiālajās tūristu apmetņu vietās (kopumā līdz 7 stendiem);
- autostāvvietās (kopumā 3 stendi);
- pie Mērnīeku vecajām dzirnavām;
- pie dabas takām.

Izpildītājs: ZBR (stenda satura sagatavošana); pašvaldības (uzstādīšana).

Izmaksas: apm. 100 Ls/ gab. x 12 = 1200 Ls

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi, Vides aizsardzības fonds, potenciālais LIFE-Nature projekts; ERAF fonds

3.2.4. c) Uzstādīt norādes, kā atrast nozīmīgus dabas un kultūrvēsturiskos objektus, kā arī skatu vietas plānā norādītajās vietās

Pamatojums/ Apraksts:

Norāžu izvietojamam dabas parka teritorijā jāatbilst vienotai sistēmai un to izgatavošanai jāizvēlas saskaņots dizains un materiāli. Norāžu izvietojamam jābūt saskaņotam ar ZBR administrāciju.

Norādes uzstādāmas šādās vietās:

- pie ceļiem, norādot uz apmetņu vietām (ja tās ir sasniedzamas ar autotransportu), skatu vietām un izciliem dabas un kultūrvēsturiskiem objektiem, tiltiem;
- pie upes, norādot uz apmetņu vietām, vēlams arī attālumu līdz nākamajai apmetnes vietai, uz tuvumā esošām apdzīvotām vietām un veikaliem, kur no upes ir iespēja tās sasniegt, kā arī uz interesantiem dabas un kultūrvēsturiskiem objektiem.

Kopumā šajā posmā izvietojamas 20-25 norādes. (skat. **7. karti** Tūrisma infrastruktūra un attīstības iespējas).

Izpildītājs: Pašvaldības sadarbībā ar ZBR.

Izmaksas: 25 -50 Ls/gab. x 25 = apm. 500 -1250 Ls

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta vai pašvaldību līdzekļi; potenciālais LIFE-Nature projekts

3.2.4. d) Uzstādīt informācijas zīmes ūdens tūristiem par to kā labāk pārvarēt šķēršļus un grūtākos posmus upē

Pamatojums/ apraksts:

Lai novērstu nelaimes gadījumus un nodrošinātu ūdenstūristu drošību un ērtību, nepieciešams sagatavot labi pamanāmas informācijas zīmes, kas brīdinātu par šķēršļiem vai grūti pārvaramiem posmiem upē un shēmu kā tos apiet. Šīs informācijas zīmes izvietojamas pie tūristu apmetnēm, kā arī upes krastā, bīstamo upes posmu tuvumā.

Kopumā šajā posmā izvietojamas informācijas zīmes 2 - 3 vietās. (skat. **7. karti**: Tūrisma infrastruktūra un attīstības iespējas). Papildus, katru gadu būtu nepieciešams uzstādīt pārvietojamas informācijas zīmes vietās, kur upē ir sakrituši koki, kas apdraud ūdenstūristu drošību.

Izpildītājs: Pašvaldības sadarbībā ar ZBR.

Izmaksas: 25 -50 Ls/gab. x 3 = apm. 75 -150 Ls

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi, ERAF.

3.2.4. e) Veikt dabas parka teritorijas apzīmēšanu dabā

Pamatojums: Lai informētu teritorijas apmeklētājus par lieguma teritorijas robežām, atbilstoši Latvijas likumdošanas prasībām veicama teritorijas apzīmēšana dabā.

Apraksts: Teritorijas apzīmēšanai dabā izmantojama informācijas zīme, kuras parametri ir norādīti „Īpaši aizsargājamo teritoriju vispārējos aizsardzības un izmantošanas noteikumos”. Informācijas zīmes jāizvieto gar dabas parka robežām pie ceļiem, takām un labi pārredzamām vietām.

Izpildītājs: Pašvaldības sadarbībā ar ZBR.

Izmaksas: 8,0 Ls / 1 zīme

Iespējamais finansu avots: Dabas aizsardzības pārvalde

Īstermiņa mērķis 3.2.5. Veicināt sadarbību starp zemes īpašniekiem, pašvaldību un valsts institūcijām un ZBR administrāciju dabas parka apsaimniekošanā

3.2.5. a) Organizēt tikšanās ar zemes īpašniekiem un koordinēt dabas aizsardzības plāna ieviešanu.

Pamatojums/ Apraksts: Lai nodrošināt dabas aizsardzības plāna ieviešanu un koordinētu plāna ietvaros veicamos pasākumus, nepieciešams veicināt sadarbību starp zemes īpašniekiem, pašvaldībām, valsts institūcijām un ZBR administrāciju. Koordinējošo lomu šajā procesā būtu jāuzņemas BO SIA „Salacas ieleja”, kas atbilstoši saviem statūtiem ir atbildīga par Salacas ielejas apsaimniekošanu. BO SIA „Salacas ieleja” uzdevumos ietilptu gan individuālas pārrunas ar zemes īpašniekiem, gan arī sanāksmju rīkošana, kurās zemes īpašnieki varētu tikties ar ZBR administrācijas pārstāvjiem un citām iesaistītajām institūcijām un saņemt informāciju / konsultācijas par nepieciešamajiem apsaimniekošanas pasākumiem. Šādas sanāksmes būtu jārīko vismaz vienu reizi gadā.

Nākotnē, ja tiks piešķirts Life-Nature programmas finansējums projektam par Salacas ielejas apsaimniekošanu, šī projekta ietvaros būs iespējams nodrošināt sadarbības koordinēšanu.

Izpildītājs: BO SIA „Salacas ieleja”, sadarbībā ar ZBR

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: potenciālais LIFE-Nature projekts; pašvaldību līdzekļi.

Īstermiņa mērķis 3.2.6. Izveidot monitoringa sistēmu dabas aizsardzība plāna realizēšanas sekmju kontrolei

3.2.6. a) Veikt ikgadēju DA plāna ieviešanas kontroli atbilstoši tehniskās izpildes kontroles rādītājiem.

Pamatojums/ Apraksts:

Lai noskaidrotu vai plāna izpilde tiek veikta atbilstoši plānā noteiktajiem pasākumiem un izpildes termiņiem, nepieciešams veikt ikgadēju plāna izpildes novērtēšanu, izmantojot plānā norādītos tehniskās izpildes kontroles rādītājus.

Izpildītājs: ZBR

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi.

3.2.6. b) Ik pēc 5 gadiem kopš plāna darbības uzsākšanas novērtēt vai sasniegti DA plānā uzstādītie mērķi atbilstoši mērķu izpildes kvalitātes rādītājiem

Pamatojums/ Apraksts:

Plānā ir norādīti atsevišķi mērķu izpildes kvalitātes rādītāji, tomēr nepieciešamas tos vēl iespēju robežās precizēt, kā arī papildus definēt kvalitātes rādītājus tiem mērķiem, kuriem tie līdz šim vēl nav noteikti, piemēram:

- labas ūdens ekoloģiskās kvalitātes uzturēšanai (kvalitātes mērķi tiks noteikti Salacas baseina apsaimniekošanas plānā);
- bioloģiski vērtīgo meža biotopu saglabāšanai;
- tūrisma un atpūtas infrastruktūras pilnveidošanai;
- sabiedrības izglītošanas veicināšanai.

Monitorings veicams 2009. un 2014. gadā.

Izpildītājs: ZBR

Izmaksas: Nav zināms

Iespējamais finansu avots: Valsts budžeta līdzekļi, potenciālais LIFE-Nature projekts.

4.3. Ieteicamais teritorijas zonējums

Lai nodrošinātu dabas parka „Salacas ieleja” posma Mērnietki – Rozēni dabas aizsardzības plānā paredzēto mērķu sasniegšanu, dabas parka teritorijā ir noteiktas šādas aizsardzības zonas:

- dabas lieguma zona;
- dabas parka zona;
- neitrālā zona.

Dabas parka ieteicamā zonējuma karte skatāma pielikumā **8. kartē**.

Zonējuma robežu apraksts pagaidām vēl tiek sagatavots.

5. PLĀNA IEVIEŠANA UN ATJAUNOŠANA

5.1. Plāna ieviešanas praktiskie aspekti

Plāna ieviešana paredzētā šādu projektu ietvaros:

- „Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā”, UNDP/GEF finansēts projekts (pasākumu daļa, kas attiecās uz upes straujteču atjaunošanu);
- Ainažu pilsētas ar lauku teritoriju attīstības plāns;
- Staiceles pilsētas ar lauku teritoriju attīstības plāns;
- Tiek gatavots projekts par Salacas upes aizsardzību un apsaimniekošanu, kuru paredzēts iesniegt 2004. novembrī Life-Nature programmai izvērtēšanai. Gadījumā, ja projekta finansējums tiks apstiprināts, tas nodrošinās daļēju dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu finansēšanu un koordinēšanu.
- Perspektīvā izstrādājama Salacas upes baseina apsaimniekošanas plāns.

Plāna ieviešanā piedalās ZBR administrācija, Ainažu un Staiceles pilsēta ar lauku teritoriju pašvaldības, BO SIA „Salacas ieleja”, zemes īpašnieki, VAS „Latvijas Valsts meži”, Zivsaimniecības pētniecības institūts, kā arī uz līguma pamata piesaisītās organizācijas un uzņēmumi.

Plāna ieviešana uzsākama nekavējoties pēc tā apstiprināšanas un realizējama 10 gadu laikā. Pēc 10 gadiem nepieciešams novērtēt plāna ietvaros veikto pasākumu efektivitāti, balstoties uz mērķu izpildes kvalitātes rādītājiem.

5.2. Plāna atjaunošana (plānā paredz tā darbības laiku, kā arī pārskatīšanas un atjaunošanas termiņu)

Plāna atjaunošanu nepieciešams veikt ne vēlāk kā pēc 10 gadiem, kopš tā apstiprināšana, kad jābūt realizētiem plānā paredzētajiem pasākumiem. Plāna atjaunošana veicama pusgada laikā pēc esošā plāna darbības beigām. Pēc 5 gadiem nepieciešams pārskatīt plāna apsaimniekošanas pasākumu daļu un, ja nepieciešams, papildināt vai koriģēt.

5.3. Nepieciešamie grozījumi teritorijas plānojumos

Ainažu un Staiceles pilsētu ar lauku teritoriju teritoriālajos attīstības plānos jānorāda lieguma teritorijas zonējums un apsaimniekošanas režīmi, kā arī pārejās dabas aizsardzības plānā norādītās prasības, kas attiecās uz teritorijas izmantošanu.

5.4. Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts

Ieteikumi dabas parka „Salacas ieleja” individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam (attiecībā uz posmu Rozēni – Mērniki)

1. Noteikumi nosaka dabas parka „Salacas ieleja” (turpmāk dabas parks) individuālo aizsardzības un izmantošanas kārtību, kā arī funkcionālo zonējumu.
2. Dabas parka teritorijā ir spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, ja šajos noteikumos nav noteikts citādi.
3. Dabas parka platība ir 5323 ha. Dabas parka funkcionālo zonu shēma noteikta noteikumu 1. pielikumā, bet funkcionālo zonu robežu apraksts – noteikumu 2. pielikumā. *(1. un 2. pielikums tiks sagatavoti visam dabas parkam kopumā).*
4. Dabas parkā ir noteiktas šādas funkcionālās zonas:
 - 4.1. dabas lieguma zona;
 - 4.2. dabas parka;
 - 4.3. neitrālā zona.
5. Visā dabas parka teritorijā ir aizliegts ierīkot nometnes un celt teltis ārpus īpaši norādītām apmetņu vietām. Jaunu apmetņu vietu ierīkošana pieļaujama dabas aizsardzības plānā norādītajās vietās, saskaņojot ar ZBR administrāciju. Gan esošajām, gan jaunajām apmetņu vietām jāatbilst ZBR noteiktajām tūristu apmetņu vietu labiekārtojuma minimālajām prasībām (pielikums Nr. 3).
6. Dabas lieguma zona izveidota, lai saglabātu aizsargājamus meža biotopus uz Salacas ielejas nogāzēm un virspalu terasēm, kā arī Salacas pieteku gravās.
7. Dabas lieguma zonā ir spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējos aizsardzības un izmantošanas noteikumos noteiktās prasības attiecībā uz dabas liegumiem.
8. Dabas lieguma zonā ir aizliegts:
 - 8.1. Cirst kokus galvenajā, kopšanas un sanitārā cirtē, izņemot slimības inficētos, kaitēkļu invadētos kokus, pēc VMD sanitārā atzinuma un rakstiski saskaņojot ar ZBR administrāciju, kā arī izņemot pameža vai krūmu izciršanu ap izciliem, veciem kokiem platībā, kas nedaudz pārsniedz to vainaga diametru, rakstiski saskaņojot to ar ZBR administrāciju. Pameža izciršana nepieciešama ap potenciāliem dižkokiem, kuru apkārtmērs 1,3 m augstumā no zemes ir vismaz:
 - 8.1.1. ozolam - 4 m;
 - 8.1.2. liepai, vīksnai, gobai un kļavai - 3 m;
 - 8.2. Cirst nokaltušus un izvākt kritušus kokus, kuru caurmērs pārsniedz 25 cm, izņemot kokus, kas apdraud drošību, kā arī daļēji vai pilnīgi iekrituši upē.
 - 8.3. Pārveidot teritorijas dabīgās reljefa formas un augsnes virskārtu.
9. Dabas parka zona izveidota ielejas biotopu kompleksa un ainaviskās daudzveidības aizsargāšanai, kā arī apdraudēto sugu saglabāšanai.
10. Dabas parka zonā ir spēkā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējos aizsardzības un izmantošanas noteikumos noteiktās prasības attiecībā uz dabas parkiem.
11. Dabas parka zonā ir aizliegts:
 - 11.1. Veikt pļavu mēslošanu dabas aizsardzības plānā norādītajās bioloģiski vērtīgās sausās, mēreni slapjās un slapjās pļavās.
 - 11.2. Veikt mehānizētu pļaušanu dabas aizsardzības plānā norādītajās pļavās, kur konstatēti orhideju dzimtas aizsargājami augi (šādas pļavas pļaujamas ar rokas izkapti, atstājot orhidejas nenoplautas, kamēr tām nogatavojas sēklas, un šīs vietas nopļaut tikai vasaras beigās).
 - 11.3. Pārveidot teritorijas dabīgās reljefa formas un augsnes virskārtu.
12. Saskaņojot ar ZBR administrāciju dabas parka zonā pieļaujamas šādas darbības:

- 12.1. Ierīkot gājēju takas un veloceliņus.
 - 12.2. Ierīkot skatu vietas.
 - 12.3. Ierīkot un labiekārtot autostāvvietas dabas aizsardzības plānā norādītajās vietās.
13. Dabas parka zonā nepieciešams veikt šādus dabas aizsardzības plānā paredzētus pasākumus īpaši aizsargājamu sugu, to dzīvotņu, kā arī īpaši aizsargājamu biotopu saglabāšanai.
- 13.1. Apsaimniekot bioloģiski vērtīgās pļavas atbilstoši dabas aizsardzības plānā noteiktajām prasībām.
 - 13.2. Apsaimniekot dabas aizsardzības plānā norādītos ainaviski vērtīgos apgabalus, nepieļaujot to aizaugšanu.
 - 13.3. Pļaut ūdensaugus Salacā dabas aizsardzības plānā norādītajās vietās periodā no 1. jūlija līdz 31. septembrim.
14. Neitrālā zona izveidota apdzīvotajās vietās, kā arī potenciālajos attīstības mezglos (pie ceļu krustojumiem un tiltiem).
15. Neitrālajā zonā pieļaujamas šādas darbības:
- 15.1. Veikt zemes transformāciju, saskaņojot to ar ZBR administrāciju.
 - 15.2. Veikt būvniecības darbus atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam un detālpļānojumam, un rakstiski saskaņojot ar Valmieras Reģionālo vides pārvaldi.

Pielikums Nr. 3

Tūristu apmetņu vietu labiekārtojuma minimālās prasības dabas parkā „Salacas ieleja”

Nr.	Kritēriji	Minimālās prasības	Papildus piedāvājums
1.	Telšu laukumi	<ul style="list-style-type: none"> • līdzieni laukumi ar zāles vai smalkas grants segumu • vienā apmetnē jābūt vietai ne mazāk kā 10 teltīm (telšu vietu skaits katrā apmetņu vietā jāaskaņo ar ZBR administrāciju) 	<ul style="list-style-type: none"> • līdzens laukums pasākumu organizēšanai • vieta laivu novietošanai • telšu inventāra noma
2.	Teritorijas sakoptība	<ul style="list-style-type: none"> • nopļauta zāle • savākti atkritumi 	<ul style="list-style-type: none"> • pastaigām un tūristu apskatei sakārtota apmetnes tuvākā apkārtnē
3.	Infrastruktūra	<ul style="list-style-type: none"> • galdi (ne mazāk kā 1 gab. ar 6 vietām uz 3-4 teltīm) • soli 	<ul style="list-style-type: none"> • nojume
4.	Ēdiena pagatavošana	<ul style="list-style-type: none"> • ugunsкура vieta (ne mazāk kā 2-3 gab.) • ietaises katlu novietošanai virs uguns • malka (var būt sazāģēta, bet neskaldīta) 	<ul style="list-style-type: none"> • ugunsкура vieta (katrai telts vietai) • malka (skaldīta)
5.	Atkritumi	<ul style="list-style-type: none"> • atkritumu konteineri (regulāri iztukšoti) 	<ul style="list-style-type: none"> • atkritumu šķirošanas iespējas
6.	Tualete	<ul style="list-style-type: none"> • sausā tualete (1 gab. ar 2 vietām) 	<ul style="list-style-type: none"> • tualetes (vairākas)
7.	Aprīkojums peldlīdzekļiem	<ul style="list-style-type: none"> • laivu nostiprināšanas ietaises (krastā vai pie krasta) 	<ul style="list-style-type: none"> • laivu ūdenī nolaišanas un izvilšanas ietaises
8.	Informācija	Informācijās stendi, kas ietver: <ul style="list-style-type: none"> • teritorijas karti ar konkrētā 	Informācija par: <ul style="list-style-type: none"> • veikaliem

		<p>punkta atrašanās vietu;</p> <ul style="list-style-type: none"> • informāciju par ZBR, dabas parku un Salacas upi un šeit sastopamajām dabas vērtībām; • teritorijas un apmetņu vietu apmeklēšanas noteikumi, • informācija par upes gultnes raksturu apmetnes tuvumā; attālumu līdz nākamajām apmetnēm un šķēršļiem upē; • kontaktinformācija tūrisma izziņām, saziņai ar apmetnes apsaimniekotāju un ārkārtas situācijām 	<ul style="list-style-type: none"> • labiekārtotām naktsmītnēm
9.	Drošība	<ul style="list-style-type: none"> • kāpnes un barjeras pie stāvām nogāzēm/kraujām • informācija par iespējamiem apdraudējumiem upē. 	<ul style="list-style-type: none"> • teritorijas apsardze

Pielikumi

1. Pielikums: Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāta zonējums
2. Pielikums: Zemes īpašnieku aptaujas rezultātu apkopojums
3. Pielikums: Zemes īpašnieku aptaujas anketa
4. Pielikums: Skatu vietu apsekojuma rezultāti dabas parka „Salacas ieleja” posmā Rozēni – Mērniki upes labajā krastā
5. Pielikums: Posmā Rozēni – Mērniki reģistrētās vaskulāro augu sugu saraksts
6. Pielikums: Posmā Mērniki – Rozēni sastopamo putnu sugu saraksts
7. Pielikums: Posmā Mērniki – Rozēni sastopamo zīdītājdzīvnieku saraksts
8. Pielikums: Posmā Mērniki – Rozēni konstatēto biotopu saraksts
9. Pielikums: Posma Mērniki – Rozēni bioloģiski vērtīgo pļavu apraksts
10. Pielikums: Salacas upē noķerto zivju skaits 2003. gadā
11. Pielikums: Sabiedriskās apspriešanas sanāksmes protokols
12. Pielikums: Kopsavilkums par sabiedriskajā apspriešanā izteiktajiem ierosinājumiem
13. Pielikums: Izraksts no Ainažu pašvaldības domes sēdes
14. Pielikums: Izraksti no Staiceles pašvaldības domes sēdes
15. Pielikums: Uzraudzības grupas sanāksmju protokoli
16. Pielikums: Kartes:
 - 1. karte: Dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki apkārtnes topogrāfiskā karte un galvenās reljefa formas;
 - 2. karte: Dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki apkārtnes ceļu un hidroloģiskais tīkls;
 - 3. karte: Dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki zemes īpašumu formas;
 - 4. karte: Dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki funkcionālo ainavas tipu karte;
 - 5. karte: Dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki dabas aizsardzības un ainaviskās vērtības;
 - 6. karte: Dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki apsaimniekošanas pasākumi;
 - 7. karte: Dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki tūrisma attīstības iespējas;
 - 8. karte: Dabas parka „Salacas ieleja” posma Rozēni – Mērniki ieteicamais teritorijas zonējums.